

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 9.

Fredagen den 8 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Clason* överlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 7, angående ersättning till dem, som i arvsmål, handlagda av utrikesdepartementet, lidit förluster genom bankirfirman Knauth, Nachod & Kuhnes i New York konkurs;

nr 29, angående pensionsförbättring för vissa i lantförsvarets tjänst förut anställda personer;

nr 30, angående pension å allmänna indragningsstaten åt regementspastorn A. T. Dehlgren; och

nr 31, angående pension åt förre båtsmannen J. O. Nilsson Rahm.

Vidare avlämnade herr statsrådet *Ekeberg* Kungl. Maj:ts proposition, nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län m. m.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos i ett sammanhang för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kam-
marens bord vilande propositioner:

nr 20, angående försvarsväsendets ordnande; och

nr 21, med förslag till värnpliktslag.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

Därvid yttrade:

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman, mina damer och herrar! I dag för jämt 10 år sedan marscherade 50,000 arbetare och andra demokratiska medborgare från huvudstaden och dess omnejd över Norrbro, förbi riksdagshuset, kungl. slottet och kanslibygnaden. Till dem hade slutit sig deputationer från flera stora arbetarsamhällen ute i landet. Det var 1914 års väldiga arbetardemonstration mot försöken till ett personligt kungaregemente och mot de militaristiska krav, för vilka den svenska högern då gick i elden, och för vilka man bland annat mobiliserat det bondetåg, på vilket de flesta nu tänka endast med löje, men vars deltagare då varmt omhuldades och välfägnades i överklassens hem i Stockholm.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 9.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Man kan betrakta den föreliggande kungl. propositionen såsom slutpunkten på händelser, som inleddes 1914. Det ligger visserligen så mycket och betydelsefullt emellan, som skymmer undan den stolta uppmarschen den 8 februari 1914, men det är icke svårt att följa den tråd, som går från de upprörda februari-dagarna för 10 år sedan till nu. Det är så mycket lättare, som herr Trygger sitter i båda ändarna på tråden.

Jag säger med avsikt icke *samme* herr Trygger, ty denna senare bestämning skulle strida mot sanningen. Herr Trygger för tio år sedan var en av de ståndaktiga tennsoldaterna för en militarism, vars anda och mått bestämdes utslutande av »sakkunskapen inom Min armé». Herr Trygger av i dag är den politiske spekulanten, som försöker räkna ut, hur mycket han kan få en vänster-sinnad riksdagsmajoritet att vara med om i fråga om statsfinansiella och personliga uppoffringar för organiserandet av rikets försvar. Endast i ett är herr Trygger densamme nu som 1914, nämligen i sin felbedömning av läget.

Hade han och de kretsar, som då handlade som han, 1914 velat förstå, vad som kunde förmå 50,000 arbetare att en vacker vintersöndag samlas och tåga genom gatorna, så skulle han och de ha förstått det utsiktslösa i att pålägga det svenska folket en så orimligt betungande militärbörda, som skedde genom 1914 års beslut. Arbetartåget var inledningen till en rörelse i folket mot denna militarisering, en rörelse, som fortsatte i de socialdemokratiska valsegrarna samma år och förde fram socialdemokratien till en sedan starkt vidmakthållen och numera förstärkt ställning såsom andra kammarens starkaste parti, en rörelse, som övat ett sådant inflytande på den svenska riksdagen, att 1914 års försvarsbeslut aldrig kunnat fullständigt genomföras, och som nu slutligen tvingat herr Trygger att i försvarsfrågan försöka en så kallad intelligent anpassning med uppoffrande av den sakkunskap, vars ord för 10 år sedan voro för honom allena bestämmande.

Men herr Trygger är för sent ute med sin kompromiss. Utvecklingen har gått honom förbi, och det kan helt visst, utan någon allvarlig fara för att händelserna skola dementera detta påstående, redan nu sägas, att det föreliggande regeringsförslaget icke har några utsikter att vinna riksdagens bifall. Det socialdemokratiska partiet, å vars vägnar jag har äran att tala, ställer sig från början i den skarpaste opposition mot detta förslag, och det skall helt visst, åtminstone i andra kammaren, kunna uppbringas en avgörande majoritet mot förslaget.

Och även som kompromiss betraktat är det ett dåligt förslag. Tillmötesgåendet av de synpunkter, som voro bestämmande vid försvarsrevisionens tillsättande, och som varit bestämmande, i olika mån visserligen, för revisionens socialdemokrater och liberaler, det tillmötesgåendet är endast skenbart. I själva verket är det regeringsförslag, som här föreligger, ingenting annat än högerns förslag inom försvarsrevisionen, utsmyckat med en annan anordning för uttagning och utbildning av de värnpliktiga, med förstärkt flygväsen och ökat nybyggnadsanslag för flottan. Kostnaderna äro ju i stort sett desamma.

Det är särskilt de enligt vårt förmenande orimliga kostnaderna, som kommit socialdemokraterna att ställa sig i bestämd opposition mot det kungliga förslaget. Men vi kunna heller icke gilla själva de utgångspunkter, från vilka regeringen gjort upp sitt förslag. Det är visserligen sant, som herr statsministern i sitt diktamen till statsrådsprotokollet framhållit, att det nuvarande förvars-politiska läget är oklart och ovisst. Och ur en synpunkt kan man vara med om, att det är nästan lönlöst med en diskussion på den punkten. Det kommer till så mycket av envars tro vid bedömandet, när man kommer in på det området, att det alltid är svårt att övertyga någon annan om riktigheten av sin mening. Men när det gäller en nyorganisation av vårt lands försvarsväsen, kan man väl knap-

past ändå, som herr statsministern gör, utan vidare förklara, att det icke lönar sig att undersöka, huruvida vårt militärpolitiska läge har försämrats eller har förbättrats. Jag tror alldeles visst, att det för envar, som skall taga sin ståndpunkt till denna fråga, lönar sig att göra en sådan undersökning. Jag skulle nästan vilja säga, att det förefaller mig vara en skyldighet för envar att först försöka bilda sig ett omdöme i den punkten, innan han tar ställning till ett förslag till försvarsorganisation. När försvarsrevisionen hade framlagt sitt betänkande, fick man ju också i högerens press läsa långa utläggningar om hur meningslöst försvarsrevisionens förslag i själva verket var, när före dess framläggande icke gjorts något försök att klarera denna grundläggande fråga, att fastställa vårt militärpolitiska läge och med sådant fastställande som utgångspunkt sedan bestämma omfattningen av våra försvarskrafter. Anmärkningarna mot försvarsrevisionen äro icke riktiga. Under den tid jag tillhörde revisionen hade vi därinom många och långa diskussioner om det försvarspolitiska läget. Men jag förmodar, att anmärkningarna i högerpressen nu komma att tystna, sedan herr Trygger på ett helt annat sätt än försvarsrevisionen avfärdat den grundläggande utgångspunkten.

Om jag för min del har den meningen, att det lönar sig att försöka att få ett omdöme om vårt försvarspolitiska läge, så följer därav också, att jag själv har försökt bilda mig ett sådant omdöme. Och om man med oförvillad blick ser på vad som hänt sedan 1914 och hur själva vår ställning var före 1914, så kan man icke komma till den dystra och mörka bild, som statsministern i sitt dikta-
men målar upp. Det bör kunna sägas med tämligen stor säkerhet, att om vårt försvarspolitiska läge före världskriget var mycket gott, så har det efter kriget blivit ännu bättre. Vad som bestämmer vårt omdöme i detta avseende, kan ju icke vara endast en uppfattning om vilken förändring som under världskriget har inträtt i kartan. Redan före världskriget var Sverige, delvis på grund av sitt geografiska läge, icke utsatt som vissa andra stater i Europa för ständiga oroanden från sina grannar. Och vårt land har, framför allt genom hela den bestämda fredspolitik, som varit Sveriges under årtionden, skapat åt sig ett försvarspolitiskt läge, där man kunde säga sig, att de krigiska riskerna icke voro betydande, och där det också visade sig, att vi t. o. m. under världskriget hade möjlighet att hålla oss utanför branden. Kriget har medfört den förändringen, att vår gräns mot Ryssland icke längre går alldeles in på det stora landet. De, som ha trott, att en allvarlig fara hotade vår självständighet och vårt land från rysk sida, måste medgiva, att numera inträtt en stark förbättring genom det självständiga Finlands uppkomst.

Jag vågar det påståendet, att det försvarspolitiska läget, gott före kriget, har så förbättrats efter kriget, att det nu bör kunna ses i så ljusa färger, att den reduktion, som skall vidtagas i våra försvarsanstalter, kan bli mycket betydande. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att riskerna för Sveriges indragande i krig äro så ringa, att vi med nyorganisationen av vårt försvarsväsende kunna lämna åsido synpunkten om ett försvar tillräckligt starkt att avvärja, snart sagt, vilket angrepp som helst, och på organisationen av försvaret lägga endast synpunkten om det, som är nödvändigt för neutralitetens skydd, d. v. s. det gäller att åt oss skapa ett neutralitetsskydd. Från den utgångspunkten är det alldeles klart, att regeringens förslag knappast ens kan tjäna som ett underlag för en allvarlig diskussion mellan oss och andra i fråga om försvarsorganisationen.

Det finnes också en annan anmärkning att göra mot själva uppläggningsen av regeringens förslag, och den gäller den nödfallsutväg, som hans excellens statsministern anlitat, sedan det militärpolitiska läget icke har kunnat tjäna honom som utgångspunkt. Han försöker då i stället att finna en kostnadsram,

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

inom vilken man skall söka bygga upp den i militärt avseende effektivaste försvarsorganisationen. Och den kostnadsramen finner han genom att taga de belopp, som i budgeten för 1924—1925 äro avsedda för fjärde huvudtiteln. Jag tror, att man i allmänhet kan säga, att det är en oriktig utgångspunkt att först bestämma beloppet och sedan bestämma organisationens art och omfattning. Men denna utgångspunkt blir särskilt oriktig, om man till grund lägger en budget, som icke är normal, en budget, som ännu bär prägeln av kristiden, en budget, där många krav fått flyttas åt sidan, en budget, som icke är den, som kommer att bli gällande för de närmaste åren såsom normal för vårt land. Tag blott det förut ofta anförda exemplet om behandlingen av statstjänarnas dyrtidstillägg! Där tar man i budgeten, *med motivering att de statsfinansiella förhållandena icke tillåta ett kvarstående vid 1923 års beslut*, 12 miljoner kronor extra från statens tjänstemän. På det viset har man alltså fått 12 miljoner kronor mera till försvarsorganisationen. Och om man går igenom budgeten punkt för punkt, skall man på det ena stället efter det andra finna, att departementscheferna uttala, att det krav, som de vid tillfället ha att behandla, är mycket behjärtansvärt och borde tillmötesgå, men att man *med hänsyn till det statsfinansiella läget* måste avvisa det eller ställa det på framtiden. Å andra sidan är det uppenbart, att själva den ekonomiska pressning, för vilken vårt land f. n. är utsatt, avhåller från upptagandet av vissa sådana nödvändiga reformkrav, som när de en gång tvingas fram, komma att ställa anspråk på statskassan. Även dessa äro skjutna åt sidan. T. o. m. sådant som underhåll av byggnader och uppförande av byggnader, ställs på framtiden.

Det är sålunda icke en normal budget utan en nödfallsbudget, som vi här ha att göra med. Och att taga vad man kan inom den pressa fram till militarismen såsom utgångspunkt för den framtida organisationen av vårt försvar, det förefaller mig vara oriktigt.

Herr statsministern kan visserligen replikera, att genom att man just väljer en sådan budget finnes det en marginal. Man kan hoppas på en sådan förbättring, att den konstanta försvarsutgiften kommer att framdeles utgöra en mindre procent av hela budgeten, än man nu räknat med. Men det synes mig, att förbättringarna i så fall måste bli synnerligen betydande, såvida icke man genom att ge åt försvarsväsendet dessa 137 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor skall för många år framåt stänga möjligheterna att tillgodose andra trängande krav. För övrigt, även om budgeten tillåte utgifter av denna omfattning till försvarsändamål, skulle man från socialdemokratiskt håll icke gå med på dessa utgifter, därför att man finner dem i och för sig orimligt stora och onödigt betungande.

Det finnes ju vissa andra ting i den föreliggande propositionen, som kunna, även om man icke vill syssla med detaljer, inbjuda till yttrande redan vid remissen. Den fråga, som ju för många, så snart det gäller försvaret, särskilt träder i förgrunden, är frågan om de värnpliktigas utbildning, enkannerligen övnings-tidens längd. För min del tror jag icke, att man bör forcera denna detaljfråga i förgrunden. Det är långt viktigare, om vi här i riksdagen kunna finna en begränsning av de finansiella bördorna, än om det kan lyckas oss att på några tiotal dagar mer eller mindre bestämma övnings-tiden. Det är ett bestämt framsteg från högerförslaget i försvarsrevisionen, när regeringen sökt undkomma den kategoriklyvning av de värnpliktiga, som skulle leda till uttagning genom lottning. Å andra sidan finnes kvar i regeringens proposition en faktisk kategoriklyvning genom den anordning med olika övnings-tider, som där presenteras. Regeringen har ju låtit komma ut i god tid inom politiska kretsar, att en huvudpunkt i dess förslag skulle vara den korta övnings-tiden, och man fick redan flera dagar, innan det förtidiga publicerandet av regeringsförslagets innehåll skedde, genom bondeförbundsorganet veta, att regeringen gått ned till

den uppseendeväckande låga siffran av 195 dagar för huvudmassan av de värnpliktiga. Det ligger något av spegelfäktari i framskjutandet av denna korta övningstid, ty i själva verket innebär den kungl. propositionen på åtskilliga punkter en väsentlig ökning av övningstiden under provisoriet och på andra bibehållandet av den orimligt långa övningstid, som inneslöts i 1914 års försvarsorganisation. 195 dagar för huvudmassan av de värnpliktiga betyder i regeringens förslag, sådant det är anordnat, att icke ens hälften av de värnpliktiga får denna övningstid. Från den uttagna värnpliktsgruppen utskiljas först med längre övningstid studenter och värnpliktiga, som uttagas för att tjänstgöra vid specialvapnen, samt värnpliktiga, som skola utbildas till underbefäl och fackmän, och man har ökat de senares antal genom höjning av uttagningsprocenten från 14 till 25 och genom uttagning även till artilleri- och ingenjörstrupperna. Men dessutom blir det en längre övningstid än 195 dagar för den del av värnpliktiga vid infanteriet, som fullgöra sin tjänstgöring med inryckning på hösten och för vilka bibehållits provisoriets anordning med ett tillägg av 30 dagar. Den gruppen får sålunda en utbildningstid av 225 dagar. Då återstår det, som jag säger, *mindre än hälften* av till linjen uttagna värnpliktiga, som få den kortare övningstiden av 195 dagar. Det blir genom en sådan anordning en högst betungande personlig belastning, och jag måste allvarligt ställa den frågan, om icke den kategoriklyvning, som uppstår t. ex. genom att yttermera minska avståndet mellan de vanliga värnpliktiga och de värnpliktiga, som uttagas till underbefäl och fackmän, är väl så osympatisk som försvarsrevisionens med sitt lottningssystem. Jag är icke övertygad om nödvändigheten av denna åtgärd.

Jag kan självklart icke med något anspråk på att med sakkunskap kunna i det fallet bedöma frågorna säga, vilken övningstid som är nödvändig för de vanliga värnpliktiga eller för utbildning av underbefäl och fackmän, men när jag ställer upp frågan, vilken skillnad som bör finnas mellan vanliga värnpliktiga och sådana, som utbildas till underbefäl och fackmän, kan jag, när jag vänder mig mot den orimligt långa övningstiden för fackmännen, åberopa mig på den militära auktoritet, som vår underofficerskår och vårt underbefäl väl böra anses besitta. Av underofficersförbundet och furirförbundet avgåvos yttranden över försvarsrevisionens förslag, och det fanns i dessa en punkt, där meningarna fullt sammanstämde. Det var i fråga om de olägenheter, som hade följt därmed, att viss del av de värnpliktiga en tid efter inryckningen tagits ut till underbefäl och fackmän och plötsligt fått veta, att övningstiden förlängts med 60 dagar. Särskilt i furirförbundets yttrande underströks kraftigt, att en sådan anordning, där den dugliga i stället för att premieras för sin duglighet plötsligt träffas av bestraffning i form av förlängd övningstid, endast kan leda till att under övningstiden de värnpliktiga försöka visa så ringa intresse som möjligt för att slippa riskera att anses så dugliga, att de kunna bli underbefäl. Det har från underbefäls- och underofficershåll ifrågasatts, om man icke borde gå över till lika övningstid för fackmän och övriga värnpliktiga. Den utbildningstiden har man i underofficersförbundets yttrande tänkt sig till 165 dagar. Det förefaller mig orimligt, när regeringen i stället för att lyssna till dessa synpunkter trissar upp övningstiden för fackmännen till 350 dagar. Det är sant, att den anordning, som regeringen föreslagit, att man skall uttaga värnpliktiga, som avses till underbefäl och fackmän, redan vid inskrivningen och alltså före inryckningen, i någon mån kommer att taga bort de olägenheter, som följt med det hittillsvarande systemet att bland folk, som ryckt in under lika förutsättningar, senare göres en utgallring. Men det står kvar, att det kommer att finnas mellan de olika grupperna en uppdelning och skillnad, som även av dem själva icke kan anses rimlig och som av de personer, som dock stå de värn-

Vid
remiss av pro-
positionerna,
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

pliktiga närmast under utbildningen eller som, såsom en furir uttryckte det häromdagen, stå närmast fronten under utbildningen, anses vara orimlig.

Beträffande själva organisationen har regeringen bibehållit antalet regementen, om man undantager kustfästningarnas infanteriregementen och kavallerifördelningen, och i stället gått in för en uttunning av kadren. Detta vore naturligtvis acceptabelt, om man kunde komma ned till en rimlig kostnad för organisationen. När socialdemokraterna valt att föreslå en anordning, varigenom organisationen reduceras till hälften eller från 6 till 3 arméfördelningar med indragning av bland annat 13 infanteriregementen, har det givetvis icke skett av någon lust att taga bort det eller det regementet, utan det har skett därför att man vid undersökningen kommit till det resultatet, att om en verklig besparing skall kunna vinnas, måste man gå den vägen. Och den vägen är självklart fullt motiverad också från en utgångspunkt, där man vill skapa ett neutralitets-skydd, där, efter vår erfarenhet av kriget, större vikt självklart måste läggas vid sjövapnet och reduceringar i första hand böra träffa den del av försvarsväsendet, som vid ett neutralitetsförsvar har den mindre uppgiften, nämligen armén. All den lokala agitation, som rests mot regementsindragningarna, kan icke göra anspråk på sådan hänsyn, att riksdagen skulle för att tillmötesgå lokala intressen, dels samhälleliga och dels mera privata, avstå från att för framtiden giva åt vår härorganisation den mindre omfattning, som av hela läget är motiverad. En annan sak är, att staten självklart bör åt de kommuner, som haft särskilda uppoffringar vid anordnandet av regementsförläggningar, utlämna den ersättning, som kan anses vara rimlig.

Den tredje punkten jag skulle vilja beröra är frågan om demokratisering av befälsordningen. Det lever kvar mycket av det gamla preusseriet inom hela vår arméorganisation, och det finnes en viss ängslan från de bestämmandes sida att öppna på dörrarna, så att det kan bli en uppblandning av officersskåren. Man vill gärna hålla den sociala gräns, som nu betecknas av studentmössan, för att se till att officersskåren hålles ren från besmittelse, d. v. s. det heter naturligtvis, att man blott vill sörja för att den verkliga rekryteras av fullt dugliga och kompetenta element. Det må ursäktas mig, om jag icke betraktar studentmössan såsom ett verkligt bevis på särskild skicklighet för det militära arbetet. Jag tror, att när man nu går till en nyorganisation av militärväsendet, bör man allvarligt taga upp problemet om en demokratisering. Man bör skapa möjlighet för varje duglig man, som vill ägna sig åt den militära banan, att utan sociala hinder nå fram till de högsta topparna. Regeringen har ju gjort en anpassning även på denna punkt. Jag skulle vilja säga, att det varit bättre, om den icke hade gjort det. Det är ett nytt spegelfäkteri. Underofficerarna ha visserligen icke själva begärt att få en ställning, där de kunna normalt nå upp till officerare, utan de ha begärt att få en med vissa officersgrupper sidoordnad ställning, och underofficerarna själva hava tänkt sig benämningen administrations-officerare. Det är riktigt, när man i den kungl. propositionen mot denna benämning gör den invändningen, att det är en oriktig beteckning, därför att underofficerarna icke äro uteslutande sysselsatta med administration, utan en stor del tjänstgör direkt vid utbildningen av truppen. Men jag måste säga, att det förslag regeringen kommit med om sekundofficerare är icke bättre. Det har redan gjorts den för övrigt ganska berättigade ordleken »sekunda officerare», och i själva verket passar den mycket bra, ty regeringens anordning på denna punkt avser icke annat än att fortfarande hålla underofficerarna under även den lägsta officer.

Nu är det ju så, att en gammal fanjunkare, grånad i tjänsten, rik på erfarenhet, kommer under befäl av första bästa lilla fänrik, som kommer från krigsskolan och börjar vid regementet. Det förundrar mig icke, om en gammal fanjunkare tycker, att det är en galen ordning. Men vad har regeringen nu gjort?

Jo, den inför sekundofficerare med sekundlöjtnants- och fänriksgrad samt fortfarande fanjunkare och sergeant. Men endast ett litet ringa fåtal, d. v. s. föräldsförvaltarna, kunna nå upp till sekundlöjtnants grad. Jag antar, att regeringen ansett detta ofarligt, därför att förvaltarna i allmänhet äro placerade så långt bort ifrån truppofficeren, att en fänrik aldrig skulle känna sig upprörd över att en, som icke tagit studentexamen, hade högre rang än fänriken. En expeditionsfanjunkare vid infanteriet kan emellertid fortfarande icke bli sekundlöjtnant, utan gamla karlen skall få endast fänriks rang men fortfarande vara och kallas fanjunkare. De riktiga fänrikarna skola i stället så mycket snabbare kunna bli löjtnanter, när underlöjtnantsgraden försvinner. Den något tröga ordning, som nu ibland kan göra sig gällande vid fänrikarnas uppflyttning till löjtnant, tas bort. Efter två år är fänriken löjtnant och kan vara tämligen säker på att han även med den anordning, regeringen föreslagit, aldrig skall behöva komma i det obehagliga läget att stå i rang under en icke-student, som tjänstgjort vid krigsmakten kanske 30 å 40 år. Regeringens förslag är, såvitt jag kan bedöma, rena spegelfäkteriet; det ändrar icke ett uns i den gamla rangordningen och i den gamla andan vid befälsrekryteringen. Vad vi behöva är givetvis, att det blir en ändring i själva andan. Det är möjligt, att detta problem — som mer än en gång förelegat inför riksdagen — när regeringen icke ägnat det en sådan uppmärksamhet, som kan anses tillfredsställande, icke heller nu kan i hast lösas av riksdagen. Men riksdagen bör åtminstone, om icke något annat kan ske, ge åt regeringen ett bestämt direktiv att utarbeta ett förslag till en sådan omläggning av befälsordningen, att det blir en verkligt demokratisk ordning, och så, att icke längre denna gamla och föråldrade anda upprätthålles.

Jag bryr mig icke om vad underofficerarna kallas. Jag tycker för min del, att både namnet underofficerskår, namnet fanjunkare och namnet sergeant äro så gamla, hederliga benämningar, att de mycket väl även i fortsättningen kunna med ära bäras av underofficerarna. Men det är icke detta, frågan gäller, utan det rör hela deras ställning och hela deras tjänstgöring. Utan namnförändring kan man alldeles säkert genom en ändring av våra instruktioner och våra reglementen ge åt de underofficerare, som icke direkt gå i trupptjänst, en långt mera självständig ställning, än de för närvarande ha, och ge dem möjlighet att i sin administrativa verksamhet kunna arbeta utan trycket av den underordnade känsla, som de nu erfara vid alla tillfällen. Man kan också på en annan väg visa, att man bättre uppskattar underofficerskåren, som vid högtidliga tillfällen alltid så mycket berömts. Man kan använda denna underofficerskår på ett bättre sätt i trupptjänsten. Om man ser på de uppgjorda staterna, skall man finna, att alltjämt meningen är att rekrytera väsentligen även plutonchefsposterna med löjtnanter, och att sålunda sergeanterna skola fortfarande såsom hittills vid truppstjänstgöring få stå i en ställning som ligger under deras kompetens. Det finns en möjlighet att låta dem genom att bekläda mot deras kompetens mera svarande beställningar, göra större nytta och känna sig mera uppskattade. Därigenom är det också en möjlighet att förbilliga den apparat, som ligger innesluten i regementskadern.

Jag skall icke nu uppehålla mig vidare vid Kungl. Maj:ts proposition. Det blir ju tillfälle, under kommande diskussioner, att närmare granska andra detaljer. Jag skulle endast till sist vilja säga, att vid en flyktig granskning av de olika tabellerna får man det intrycket, att Kungl. Maj:ts proposition ekonomiskt är räknad i underkant, och att det kan finnas en viss fara för att det går såsom år 1914, att de kostnader, som visades inför riksdagen, i själva verket voro mycket mindre än de kostnader, som sedermera uppkommo, när organisationen trädde i verksamhet.

För socialdemokraternas vidkommande har det gällt denna gång vid ett ställningstagande till frågan att med beaktande av vår principiella ståndpunkt

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

försöka framlägga ett förslag, som har utsikt att öva ett avgörande inflytande på riksdagens beslut. Nu lika litet som någonsin förut sticka vi under stol med att vårt mål är avrustning. Lika litet nu såsom någonsin förut dölja vi, att detta mål är för oss icke bara ett vackert, i fjärran hägrande mål utan en riktpunkt, som leder oss i vårt praktiska arbete, att vår strävan är att snarast möjligt hinna fram till den befrielse av vårt folk från militaristiska anordningar, som vi önska.

Vi hava emellertid ansett, att i det nuvarande läget ett rent avrustningsyrkande icke bör framställas, utan vi ha i stället velat genom att i huvudsak följa de linjer, som lagts upp av de socialdemokratiska ledamöterna inom försvarsrevisionen, taga ett första mycket betydande steg på avrustningens väg. Det socialdemokratiska förslaget, sådant det kommer att taga form i en motion till riksdagen, innebär en stark begränsning av våra landstridskrafter. Det kommer att innebära en minskning av övningstiden, både jämfört med 1914 och jämfört med provisoriet. Det kommer vidare att innebära en betydlig minskning av kostnaderna, och det kommer slutligen att orientera oss från början på den linje, där man skapar ett neutralitetsförsvar med tyngdpunkten lagd på flottan.

Vi våga hoppas, att en sådan etapp på vägen till vår militära avrustning skall visa sig äga förmågan att vinna anslutning även utanför socialdemokratien, från de borgerliga element, som i dessa frågor tänka såsom vi, och att det därför skall vara möjligt att redan i försvarsutskottet från början lägga arbetet på en riktig utgångspunkt. Det gäller framför allt att, så långt det med hänsyn till läget anses tillrådligt, nedbringa de orimligt tryckande kostnaderna och tillmäta åt de värnpliktiga endast den övningstid, som vi efter prövning anse oss nu kunna påyrka. Jag vill dock säga, att man enligt mitt förmenande har genom provisorietiden nått den undre gränsen, i varje fall beträffande den första tjänstgöringen; och även om man genom omläggning av utbildningsprogrammet kan borteliminera den dumma och onödiga parad-exercisen, även om man befriar de till linjetjänst uttagna värnpliktiga från handräckningstjänstgöring och sätter in särskilda grupper för detta uppdrag, behövs säkert den tid, som nu är tillmätt i provisoriet för första utbildningen. Det enda, som i detta avseende kan diskuteras, är behovet av två eller tre repetitionsövningar. Jag tror mig också kunna säga, att den socialdemokratiska riksdagsgruppen icke nu kommer att inlåta sig på någon konkurrens om en nedgång i övningstiden under vad vi efter prövning funnit vara rimligt, och inga försök att låta valens skugga falla över riksdagsbehandlingen av dessa frågor kunna rubba oss från den ståndpunkt, som vi efter prövning intaga. Vad vi vilja göra i detta ögonblick är att bringa åt vårt folk en verklig lättnad i de finansiella militärbördorna och därmed skapa möjlighet och andrum för de sociala reformkrav, som ligga och vänta, och som naturligtvis få ligga och vänta så länge herr Trygger sitter, men som oemotståndligt komma att tränga sig fram och kräva sin lösning.

Herr Hamilton: Herr talman! Man kan endast djupt beklaga, att den stora tanke, som ligger bakom bildandet av Nationernas förbund, ännu icke vunnit starkare rotfäste hos Europas folk, än att vi i dag icke äro i tillfälle att diskutera frågan om avrustning utan i stället måste taga i övervägande, i vilken omfattning och på vad sätt vårt nuvarande försvarsväsende skall reformeras. Vi få emellertid därvidlag göra klart för oss utgångspunkterna för frågans rätta bedömande. Jag delar i det hänseendet icke hans excellens herr statsministerns mörka syn på vårt militärpolitiska läge. Det är svårt att blicka långt in i framtiden, men vi få väl i alla fall erkänna, att det militärpolitiska läget i

närvarande stund är för oss vida bättre än det varit på länge. En fejd med våra skandinaviska vänner är ju utesluten. Från Finlands och de baltiska småstaternas sida torde icke vara att befara något anfall. Ryssland torde nödgas att under lång tid framåt sysselsätta sig huvudsakligen med sina inre angelägenheter och torde därunder icke kunna tänka på något erövringskrig; och man kan knappast förvänta, att det ännu av sina sår blödande Tyskland skulle vilje förmå oss att vid dess sida inlåta oss i krigiska förvecklingar.

Vi ha hittills följt en fast neutralitetspolitik, och jag är alldeles övertygad om att svenska folket kommer att göra så även i framtiden. Under sådana förhållanden måste vårt försvar läggas uteslutande på att bli ett neutralitetsförsvar.

Går man några årtionden tillbaka, finner man, att de förslag, som då framställdes rörande förstärkande av vårt försvar, många gånger, redan innan de blevo framlagda, voro föräldrade. Jag erinrar mig från mina första riksdagsår storslagna fosterländska tal hållna för centralförsvaret och för anslag till ökade befästningar av Vaberget vid Karlsborgs fästning. Jag erinrar mig också, hurusom man några år därefter ansåg kärnpunkten för vårt försvar ligga i anläggandet av fästningen vid Boden. Jag var såsom medlem av den s. k. fästningskommittén reservant mot anläggandet av denna fästning och jag torde få rätt i denna min uppfattning, då jag nämligen antar, att Bodens fästning snart kommer att följa Karlsborgs öde. Så sent som år 1913, då jag som ordförande i fjärde försvarsberedningen hade till uppgift att inhämta sakkunskapens åsikter rörande flygvapnets och undervattensbåtarnas betydelse för vårt land, fick jag den uppfattningen, att sakkunskapen ansåg dessa två vapen tämligen betydelselösa. Flygvapnet förmenades icke kunna rekognoscera i ett så skogigt land som Sverige, och undervattensbåtarnas aktionsradie ansågs vara allt för liten. Sedan dess har det emellertid visat sig, att flygvapnet var det enda, som ingav respekt hos engelska folket och injagade skräck i Londons befolkning, samt att undervattensbåtarna gingo över Atlanten.

Man kan ifrågasätta, huruvida icke det förslag, som nu framlagts, även det lider av ålderdomens kränka blekhet. Man spårar icke i detta förslag tillfyllest de erfarenheter, som borde hava utvunnits av världskriget. Jag riktar därvidlag icke mina förebråelser vare sig mot försvarsrevisionen eller mot regeringen utan mot den sakkunskap, som ligger bakom deras förslag. Den har under långa tider förlitat sig på det i spillror lagda Tysklands militära system. Den borde i stället ha studerat huru England och Amerika i hast uppsatte de arméer, som bidrogo till krigets utgång. Den borde också ha studerat, hurusom den franska armén nedsatt betydelsen av infanteriet, så att detsamma nu i nämnda armé intager en mindre framträdande och värdesatt ställning än förut. Det är visserligen sant, att regeringen i sitt förslag tillgodosett flygvapnet, men regeringen lägger dock likafullt huvudvikten vid infanteriets härmassor och tilldelar dessa massor en övningstid, längre än den som behövdes under kriget i de krigförande länderna till och med för att uppamma befäl.

Framtidens vapen är maskinerna. Likaväl som den maskinella kraften inom industrien och jordbruket har ersatt människokraften, kommer den även att göra det inom krigföringen. Vad vi behöva i vårt land är en liten styrka, försedd med nutida förstörelsemedel, flygmaskiner, kulsprutor, tanks, pansarautomobiler och även maskiner å vår flotta. Ett fåtal män, beväpnade med dessa maskiner, betyda vida mera vid krigföring än tusentals infanterister med var och en sitt gevär. För att sköta dessa maskiner fordras emellertid yrkesmän. Dessa kunna uttagas antingen genom att de stamanställdas antal ökas eller, om man av sociala skäl fruktar för att det för framtiden icke kan vara lämpligt, genom att bland de värnpliktiga, som därtill frivilligt anmäla sig, uttages nödigt antal för att under tillräckligt lång tid övas till yrkesmän. Har

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

man denna kärna i armén, kan man också nedsätta övningstiden för infanteriets härmassor till mindre än hälften av vad regeringen föreslagit.

En annan svaghet i regeringsförslaget är den olika fördelningen av de personliga bördorna på olika kategorier värnpliktiga. Förslaget innebär, att somliga skola övas högst 180 dagar, andra 195 dagar, en tredje kategori 225 dagar, en fjärde 240 dagar och en femte 350 dagar. Man har sedan överlämnat åt inskrivningsmyndigheterna — där man, för att det militära inflytandet skall bli större än nu, minskat det civila elementet — att fördela de personliga bördorna bland de värnpliktiga — en uppgift, som säkerligen icke kan utföras på rättvist sätt utan lägger på de värnpliktiga högst olika tyngande bördor, vilket strider mot den bland vårt folk rådande rättsuppfattningen. Det är visserligen sant, att man redan nu uttager några till specialvapnen med längre övningstid, men man anser, att tjänstgöringen vid specialvapnen är angenämare och lättare än vid infanteriet, och att det därför icke möter någon svårighet att få denna kategori uttagen.

Jag håller för min del före, att vårt försvar bör läggas på en mindre, väl övad styrka, som är väl beväpnad med nutida vapen; att det stora flertalet skall tjänstgöra såsom en reserv för denna styrka; och att man därför för denna reserv kan nöja sig med en betydligt minskad övningstid, med mindre än hälften av vad regeringen föreslagit.

Jag skall därefter yttra några ord även angående organisationen. Det är klart, att denna måste förenklas. Jag är icke beredd att i detta ögonblick ingå på huru stora beskrningar av våra arméfördelningar och våra regementen, som kunna äga rum, men det är tydligt, när infanteriet kommer att spela en mindre betydande roll än förut, att dessa beskrningar kunna vara rätt så stora.

Vad den ekonomiska sidan av saken beträffar, hade man alltid hoppats, att man skulle få en militärbudget, som var vida lägre än den nuvarande. Man hade hoppats, att man därvidlag skulle kunna inbespara åtskilliga tiotal miljoner kronor. Det blev därför en överraskning, då man såg, vad det kungl. förslaget innebar, och det var säkerligen icke någon angenäm överraskning för Sveriges folk. Vi måste få ned våra statsutgifter. Vi måste se till att vi icke lägga några onödiga bördor på vårt folk, vare sig personliga eller ekonomiska: och i så fall måste vi också noga pröva vad som är nödvändigt för vårt försvar. Det vilja vi bära, men vi vilja icke på något sätt gå utöver det nödvändiga. Vi skola också se till att de personliga bördor, som läggas på det uppväxande släktet, bliva rättvist fördelade.

Utgående från dessa synpunkter måste jag för min del förklara, att Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag är oantagligt, och jag fruktar för att utskottet icke blir mäktigt att vare sig av regeringsförslaget eller av motionerna i ämnet kunna utarbeta något, som denna riksdag finner möjligt att antaga såsom försvarsplan för vårt land.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! När jag läste hans excellens herr statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet måste jag lägga det sida vid sida med det anförande, som herr statsministern höll i Uppsala angående Sveriges utrikespolitiska läge. Det var redan från början en omständighet, som slog mig, nämligen att både tonfallet och synpunkterna hade icke så litet förskjutit sig. I talet i Uppsala gavs en allmän rundmålning, dystert, tröstlös och utgörande bakgrunden för en maning att bereda sig på det värsta. I dikta-
men till statsrådsprotokollet bibehålles och t. o. m. skärpes samma tröstlösa svartmålning. Men vad som är det egendomliga är, att herr statsministern resolut lämnar den försiktiga väg, på vilken han vandrat i Uppsalatalet, och företar på en punkt en konkretisering av läget, som gör, att åtminstone jag och, som

jag tror, de flesta, som uppmärksamt läst hans diktamen till statsrådsprotokollet, gripits av en synnerligen stark betänksamhet.

Det har sagts av herr statsministern i detta diktamen, att det lönar sig icke att göra en utredning av Sveriges *särskilda* militärpolitiska läge. Jag föreställer mig, att för det bekanta kulturblad, som på sin tid angrep försvarsrevisionen för att den kantänka skulle ha uraktlåtit att göra denna utredning, skall te sig en smula pikant att finna Sveriges statsminister knäsätta den uppfattningen, att det är lönlöst att göra en utredning av frågan om vårt lands militärpolitiska läge. Jag måste för min del säga, att detta är dock och måste vara utgångspunkten, den enda möjliga utgångspunkten för varje ställningstagande till vår försvarsfråga. Ha vi icke en bestämd uppfattning om vårt militärpolitiska läge såsom utgångspunkt, hänger ju i själva verket allt vad som föreslås i luften. Jag tror därför, att herr statsministern i sitt diktamen borde ha gått till ett utformande i klarare och entydigare ord, än vad som nu har skett, av huru han ser den bakgrund, mot vilken han ställer sin försvarsproposition. Det är sant, att det kan vara svårt att göra en fullt *objektiv* utredning på denna punkt, därför att, som det med allt skäl anmärktes av den förste ärade talaren, vars och ens *tro* i hög grad spelar en roll vid bedömandet. Men å andra sidan förefaller det mig vara obestriddigt, att det dock finns så bestämda och klara hållpunkter i läget, att jag icke kan dela herr statsministerns uppfattning, att allt är endast ett mörker, där alla kattor äro grå, ett kaos, där allt är endast jäsning och oro, och där man måste räkna med att alla *teoretiska möjligheter* jämväl äro *praktiska sannolikheter*. Jag tror, att det vid ett tillfälle som detta är lämpligt, att man säger ifrån, hur man ser det militärpolitiska läget, och jag anhåller därför, herr talman, om överseende för att jag här själv avlägger en bekännelse, hur jag ser läget, och hur jag för min del vill bedöma försvarsfrågan den dag, som är.

Det har sagts många och hårda ord om den fredsuppgörelse, som ägde rum år 1919, och jag kan för min del ansluta mig till hans excellens' många gånger gjorda uttalanden, att vissa faror ligga inneslutna i fredsuppgörelsen därför att den icke blev sådan, som den borde ha blivit. Låt oss dock vara rättvisa! Låt oss lägga Europas karta, sådan den såg ut efter Wienkongressen år 1815, sida vid sida med den nuvarande kartan, och låt oss ställa frågan: Har det icke ändå skett en ofantlig mängd tillrättslägganden, som i sina konsekvenser betyda en bestämd förskjutning av läget till det bättre?

Jag fäster mig först och främst vid det avgörande faktum, att det ofantliga *nationalitetsförtryck*, som präglade den gamla kartan, genom den nya uppgörelsen har i radikal mening omgestaltats. Det är sant, att det kvarstår mycket att bättra. Det är sant, att det alltjämt finns befolkningsminoriteter, som äro utsatta för förtryck, och där det i fortsättningen måste ske ett tillrättsläggande. Det är dock å andra sidan lika sant, att här har skett ett tillvaratagande av principen om nationalitetens självbestämmanderätt i en omfattning, som var alldeles okänd för det gamla systemet. Männe det icke är så — jag frågar mig själv, och jag riktar den frågan till hans excellens — att just nationalitetsförtrycket i långliga tider har utgjort en af förnämsta källan till oro och krigiska förvecklingar? Är det då icke också så, att i samma mån som ett tillrättsläggande i detta avseende äger rum, inträder en motsvarande utrensning av dessa oroshärdar? Jag fäster mig vid att självständiga stater ha återuppstått, som förut ha varit underkuvade. Jag nämner Polen. Jag nämner den rad av stater, som ingick i den gamla Donaumonarkien. Jag nämner Finland, Estland, Lettland och Litauen. Jag fäster mig vid att ett återbördande ägt rum av nationalitetsområden till forna moderland. Männe det icke i rättvisans namn måste erkännas, att redan själva kartan företer en bild, som är ofantligt ljusare

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

nu, än vad den var förr, då vi särskilt i Europas centrum hade ett sannskyldigt konglomerat av nationer, förtryckta av enväldiga militärmonarkier.

För mig framstår därför såsom den andra stora och kanske ännu mera avgörande punkten *försvinnet av de tre stora militärmonarkierna*, där vi hade tre mer eller mindre — ursäktat uttrycket, mina damer och herrar — konstfika herrar, som enväldigt och »med guds nåde» bestämde över sina folks öden, och där tärningen om krig och fred kastades, utan att någon hade möjlighet att utöva kontroll, där det icke fanns något inflytande över regeringspolitiken från folkens sida förmedelst parlamentet, och där det icke fanns den ringaste möjlighet till kontroll från riksdagens sida över den utrikespolitik, som monarkerna, omgivna av sina militärkamarillor, förde. Jag frågar: Är det ändå icke så, att den värld, som av hans excellens herr statsministern nära nog med saknad omnämnes såsom det gamla bastanta jämvikts-systemet, mera liknade ett stort krutmagasin, där tre dårar gingo med brinnande facklor i händerna bland de öppnade krutfaten, och där man därför när som helst kunde vänta en fruktansvärd explosion?

Nu står istället för världens fruktansvärdaste krigsmakt söder om Östersjön en, visserligen av sina fiender, men likvisst ändå praktiskt sett avrustad tysk republik. De stora massorna ha där på ett helt annat sätt än förr inflytande över sitt lands regering, och låt vara att kampen ännu står hård mellan den reaktionära och den demokratiska åskådningen, allt tyder dock på att *folkväldet* så småningom kämpar sig igenom. Det betyder, att den krigsmaskin, som förut låg som ett hot mot världen och mot freden, för det första är grundligt reducerad även i fortsättningen, och att den i den mån den lämnas kvar ligger under en helt annan kontroll än på den tid, då kejsar Vilhelm II själv bestämde, huruvida han skulle sätta fingret på den knapp, varigenom militarismens helvetesmaskin skulle bringas att explodera och spränga Europa och världen i luften. Om Donaumonarkien gäller enahanda. Där förr ett med blod och järn sammansmitt, på folkförtryck, despotism, politisk, social och kulturell reaktion fotat militaristvälde stod, under vars brutala stövelklack en rad nationers frihet, rätt och ära trampades i smutsen, där har en omskiiftelse ägt rum, som — låt vara med många ofullkomligheter — dock brutit sönder nationernas trädomsök och återskänkt tyranniets offer friheten. Skulle icke detta betyda något för det utrikespolitiska läget i allmänhet och läget i Europas mitt i synnerhet! Och vad *Ryssland* beträffar så är tsardömets saga oåterkalleligen förbi. Det träder just över tröskeln till en ny epok i sin och mänsklighetens historia. Väl gömmer det även i sitt nya skick på gåtor och dunkla hemligheter. Men det är dock ett *nytt* Ryssland, timrat på det gamlas ruiner. Svunnen är den tid, då det militaristiska tsardömet stod där som ett reaktionens bålverk, sudlat med martyrernas blod och hatat av frihetens och humanitetens verkliga vänner. Det gamla är förgånget. Men icke ens tsarernas Ryssland rättfärdigade den hysteriska misstron från Sveriges sida. Genom bolsjevikernas försorg ha de tsaristiska arkiven öppnats. Intet dokument, intet aktstycke har kommit i dagen, som kan åberopas som vittne för sanningsenligheten i legenden, att Ryssland skulle hysa anfällsplaner mot Sverige. Och huru mycket mindre anledning till misstro finns det icke nu!

Jag vet mycket väl, att hans excellens herr statsministern, trots sina bekännelser i remissdebatten till samma syn på det utrikespolitiska läget som Englands statsminister, alltjämt ser på Ryssland med något av samma blickar, med vilka han betraktade det år 1914. Jag måste för min del säga, att det är dock en orimlig uppfattning detta. När man ser, hur stora tidningar helt plötsligt slå upp stora rubriker om en fruktansvärd rysk Östersjöflotta, när man ser svenska representanter för vårt försvar i hög ställning på allvar inför allmänheten diskutera den stora faran av den ryska marin, som Aftonbladet ibland låter

operera i mystiska telegram från någon ännu mera mystisk central i Helsingfors, när man ser detta, måste man dock säga sig, att den sortens politik kan man i själva verket icke taga på allvar. Vi borde ha vuxit ifrån den.

Den tredje ljuspunkten i läget enligt mitt betraktelsesätt är, att genom revolutionernas stora genombrott fick *arbetarklassen* världen över ett helt annat inflytande än förr. Demokratiens skapande i länder, där man förut hade envælde, har gjort det möjligt att sätta in proletarietets fredsvilja, som dock är ett faktum, som ingen kan bestrida, på ett helt annat sätt i ländernas politik, än vad förut har kunnat ske. Jag tror, ers excellens, att *blott* den omständigheten, att det stora genombrottet för arbetarklassen har ägt rum i Storbritannien, där denna klass nu har tagit den politiska ledningen, innebär en så ofantlig förskjutning till det bättre, att det är oriktigt och orimligt, att en svensk statsminister, när han utvecklar sin uppfattning av den utrikespolitiska bakgrunden, helt och hållet förbiser detta.

Det finns också en annan sak, som jag måste räkna med, när jag talar om vårt utrikespolitiska läge och det är *den allmänna och oerhörda ekonomiska utarmningen*. Hans excellens har själv genom hela sin försvarspropositioners läggning erkänt, att det är på grund av vårt lands försvagade ekonomi, som han nödgats frångå sakkunskapens annars oeftergivliga fordringar och göra betydande beskrningar. Gäller satsen om oss, så gäller den i ännu högre grad om de utarmade länder, som varit invecklade i världsbranden. Den allmänna ekonomiska depressionen och den därav följande omöjligheten att längre såsom förr vråka miljoner på rustningsanstalter, har skapat en helt annan förutsättning för fred, än vad som förut fanns. Men jag går vidare. Även inom borgarklassen har det ägt rum en förskjutning i uppfattning. Man märkte efter världskriget, att kriget släppt lös sociala krafter, inför vilka man stod med skräck och bävan, och *borgarklassens revolutionsskräck*, dess medvetande om att en ny världsbrand i sitt släptåg för med sig det sociala inbördeskriget, är en återhållande faktor. Denna insikt fanns icke så starkt hos borgardömet före 1914, men jag tror, att efter 1917 i Ryssland och 1918 i Tyskland uppfattningen på denna punkt har blivit en annan.

Vidare ha vi *Nationernas förbund*. Hans excellens gör i sitt diktamen en teckning, som måste stämma varje läsare till den reflexionen, att i själva verket ser hans excellens vårt medlemskap i detta förbund såsom innebärande en större risk för vår neutralitet än förut. Han ser detta medlemskap såsom en försämring av möjligheterna för vår neutralitets- och fredspolitik, ehuru han å andra sidan uttalar — naturligtvis — en vag förhoppning om förbundets lyckliga framtid. Jag vill, herr talman, icke fördjupa mig i ämnet. Bort en sak vill jag säga, och det är, att nog visade ändå Korfukonfliktens avveckling, att Nationernas förbund i all sin skröplighet dock var ett förträffligt instrument, när det gällde att *mobilisera den allmänna opinionen i världen till en moralisk offensiv mot fredsstörelsen*. Där låg det stora och avgörande nya. Där låg något, som man förut icke känt till vid internationella frågors handläggning. Det var ett framsteg, ett genombrott för ett nytt system, och jag skulle tro, att en stat sådan som Sverige har all anledning att se med hoppets och förtröstans ögon på denna utveckling framåt av grundtanken i Nationernas förbund. Och, herr talman, fanns det under Korfukonfliktens kritiska dagar manne en enda svensk, som icke kände och i sitt innersta erkände, att det dock var något nytt att *småstaternas* representanter fingo vara med och handlägga en angelägenhet, som före 1914 var förbehållen uteslutande stormakterna?

Så kommer jag då till vad jag vill kalla Sveriges speciella militärpolitiska läge, som hans excellens förklarar det icke vara lönt att söka utreda. Jag vill icke göra anspråk på att ge uttryck åt annat än enkla lekmannareflexioner, men

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

i en debatt sådan som denna, innan vi gå att handlägga försvarsfrågan, anser jag det både tillbörligt och nödvändigt, att man säger ifrån, att man ej heller kan dela den tröstlösa uppfattning, som präglade hans excellens' uttalanden beträffande Sveriges ställning. Vad som för mig är det avgörande nya, är *avspänningen i Baltikum*. Genom de tyska och ryska stormakternas fall och tillbakaträdande har den spänning, som förut förmedlades till de andra strandägarna vid Baltikum, och som utgjorde det stora irritationsmomentet, försvunnit. Jag vill säga, att jag mycket väl förstår, att man just före 1914 kände åtskilliga böljor, om jag så får uttrycka mig, gå även över våra kuster av den spänning, som rådde mellan Tyskland och Ryssland före den stora sammandrabbningen. Hur är emellertid läget den dag, som i dag är? Jo, vi ha icke längre den ena stormakten som strandägare på samma sätt som förut. Jag vill icke betrakta gördeln av »randstater» såsom ett värn för oss. Jag vill icke ha Finland och de baltiska staterna betraktade såsom någon skyddsmur, bakom vilken vi skulle kunna krypa ned. Nej, jag ser dem som ett *buffertsystem* mellan de två stora makter, som där förut stodo i harnesk mot varandra, och som naturligtvis i viss omfattning där alltjämt måste ha intressen, som kunna kollidera. Men detta buffertsystem mellan två stormakter, det är för oss små strandägare vid Baltikum dock en garanti för att den gamla spänningen, den gamla irritationen är borta. Jag måste vidare fästa mig vid ett annat förhållande, och det är att vi ha genom frånvaron av en direkt landgräns till en av dessa stora makter fått för vår neutralitetspolitik *ett annat utgångsläge* än förr. Ty det säger sig självt, att en landgräns till en stor stat, som har mellanhavanden med en annan stor stat, en sådan landgräns påverkar vår neutralitetspolitiks praktiska genomförbarhet genom att s. a. s. *förmedla* till oss reflexen av sina konflikter. Men just den omständigheten att denna landgräns nu är borta, att buffertsystemet mellan Ryssland och Tyskland sträcker sig ända hit upp, och vi ha fått en del *smärre* stater till direkta grannar, utgör för mig en betydande förbättring i möjligheterna för hela vår neutralitetspolitik. Och det kan icke vara riktigt av statsministern att, när han ställer Sveriges försvarsproblem inför folket, alldeles förbigå dessa betydelsefulla fakta.

Men så kommer jag till vad jag nämnde konkretiseringen i herr statsministerns diktamen till statsrådsprotokollet. Det är, jag säger det rent ut och omskriver inte på det vackra sätt, som han har gjort i sitt diktamen, ett målande än en gång av *den ryska faran*. Jag hänvisar till sidorna 6 och 7 i den framlagda försvarspropositionen. Jag hänvisar till den passus, där det talas om någon viss makt, som visserligen ännu varken kan eller vill göra oss något för när, men vid vars möjliga vederfående vi ändå ha en skyldighet att bereda oss på det allra värsta. Hans excellens nämner inte Ryssland vid namn, men han har haft den goda smaken att på sidan 7 taga upp *smeknamnet* på makten i fråga, ty där talas om »*björnen*» som *sover*. Jag får säga, att när jag kom till denna passus i hans excellens' framställning, och sammanställde den med passusen på den sjätte sidan, då var det för mig omöjligt att tolka saken annorlunda, än att närheten till tioårsminnet av 1914 måste på något sätt psykologiskt ha influerat på hans excellens' tankegång, och kommit honom att glida in i stämningar, som voro naturliga den gången, då de 30,000 riktiga och konstgjorda bönderna tågade upp på Stockholms slotts borggård, men som, herr talman, *inte* äro naturliga och inte äro rimliga den dag, som i dag är. Jag måste säga, att varje dylik mer eller mindre direkt målning av den ryska faran är något som vi ha all anledning att gå bestämt emot. Ty vi behöva sannerligen komma in i förhållanden av *förtroende och vänskap och normala förbindelser med detta jätteland med sina 130 miljoner invånare*. Och jag säger öppet i denna kammare, att *varje svensk utrikespolitik, som på den punkten*

är ägnad att försvåra vänskapen och att försvåra förtroendet, är en skadegörare gent emot Sveriges naturliga livsintressen. Vi måste grundligt upprepna denna atmosfär av misstro, som legat över försvarsfrågans behandling, när det har gällt vår ställning till den stora grannen i öster. Och jag måste säga att den anda, i vilken den nuvarande regeringen handlägger våra förhållanden till denna granne, är inte förtroendeingivande med hänsyn till ens uppfattning av regeringens allmänna utrikespolitiska intentioner. Ty nu håller det på att gå oss, som det heter, när kapten Traskapatrullo i Offenbachs bekanta operett »Frihetsbröderna» sjunger: »Så komma vi, så komma vi för sent, alltjämt!» Medan Storbritanniens och Italiens regeringar ha erkänt Ryssland *de jure*, medan Norge gör det vilken dag som helst, medan Österrike och Belgien förbereda det, och medan en stark opinion i fransk press kräver det, sitter hans excellens' regering här hemma och diskuterar och tramsar om några paragrafer i ett handelsavtal. Är det detta som situationen kräver i dag? Är det inte männe klart för alla, att den väg vi ha att gå ha vi fått exemplet på av den brittiska regeringen i dess snabba och bestämda handling? Det är att omedelbart och resolut knyta förbindelser av förtroende och vänskap, förbindelser av normal natur med makten i öster. Vi äro inte bolsjeviker, och vi gilla inte den programmatiska metod, i vilken vederbörande regering tolkar sin politiska uppfattning. Men det ankommer inte på oss att bestämma vad våra grannar behaga ha för politiskt inre system eller för politisk uppfattning. Det är deras ensak.

Det måste, herr talman, tyvärr sägas att, när den nuvarande regeringen inte kommit in på vägar av uppgörelse med och förtroende till den stora grannen i öster, så finns det heller ingen möjlighet för oss att ha förtroende för den anda, i vilken denna regering utformar sina förslag angående det svenska försvarets ordnande. Vilken är då vårt försvars uppgift? Ja, hans excellens har tyvärr i sitt diktamen till statsrådsprotokollet gått ifrån Uppsalatalet även i detta avseende. I Uppsalatalet hette det, att vårt försvar skulle vara ett instrument av vår neutralitets- och fredspolitik. I diktamen till statsrådsprotokollet få vi tyvärr veta, att det inte är bara detta, som är försvarets ändamål, utan där säges ganska tydligt och klart, att vårt försvar skall vara ett försvar också med tanke på *den ryska faran*. Men det är just den synpunkten, som vi en gång för alla få lov att göra front emot. Och, herr talman, jag går ett steg ännu längre och säger: Vi få inte överhuvud taget i vår försvarspolitik operera med tvångsföreställningen om att försvaret skall ordnas med hänsyn till en viss makt i vår omgivning. Vårt försvar skall vara ett värn för neutraliteten, det skall tjäna neutralitetspolitiken, och det skall samtidigt utgöra det naturliga måttet av militär beredskap för fyllandet av våra förpliktelser i Nationernas förbund. Men varje tanke på ett ordnande av Sveriges försvarsväsende med hänsyn till någon »fiende», som gör oss till föremål för sina krigiska förehavanden, den tanken kan jag för min del inte vara med på. Nu har emellertid hans excellens i propositionen på sidan 7 uttalat sig på ett sådant sätt, att ingen kan få någon annan uppfattning, än att hans excellens menar, att här får man räkna med ett krig, som riktas emot oss, i stället för ett krig, som bryter ut mellan andra, och i vilket vi kunna bli invecklade. Ja, där går den stora avgörande skiljelinjen mellan dem, som se försvaret som *neutralitetsförsvar*, och dem, som se det som värdet mot en »fiende», den där står på språng för att kasta sig över oss. Och för min del deklarerar jag, att i det avgörandet ställer jag mig *obetingat* på ståndpunkten av neutralitetsförsvar. Ty det är det enda rimliga för ett land med vårt lands läge och vårt lands ringa möjlighet att, i händelse det skulle vara en stormakts anfallskrig emot oss, försvara sig på allvar.

Mot en bakgrund av allmän svartmålning och återupplivad rysskräck ställer alltså hans excellens sin proposition. Herr talman! Det har redan av den

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

förste ärade talaren verkstälts en generalmönstring med denna propositions allmänna linjer. Jag har ingenting av sakkunskap att prestera, och jag har inte hunnit så långt i studiet av propositionen, att jag där kan ingå på några detaljer. Men må det vara mig tillåtet, herr talman, att säga en sak på en mycket ömtålig punkt. Vad är avsikten med regeringens nedsättande av övningstiden till de 195 dagarna? Jag svarar för min del: *avsikten kan inte gärna vara någon annan än att söka rädda 1914 års härordning.* Man vet, att, om man skär ned organisationen, så är det svårt att få riksdagen att öka den igen. Men man vet också, att en liten konjunktur, en liten stämningebölja alltid kan räcka till för att få upp övningstiden. Och därför kan man trösta den s. k. sakkunskapen genom att säga: gå bara med på att nedsätta övningstiden så långt som helst, den blåsa vi upp vid första lämpliga tillfälle! Det blir ingen svår sak! Men skär man ned organisationen, blir det vida svårare. Det ligger under denna manöver en ensidig och förblindad vantro på lantarmén som vår försvarsorganisations betydelsefullaste del.

Där går, enligt min uppfattning, den stora skiljelinjen mellan oss å ena sidan och den nuvarande regeringen å den andra. Vi måste säga oss, att lantarmén i svensk försvarspolitik haft en ställning som varit oerhört gynnad, en ställning sådan, att den inte på minsta sätt motsvaras av de uppgifter, som svenskt försvarsväsende skall ha. När regeringen därför bibehåller de sex arméfördelningarna och skär ned övningstiden till 195 dagar, så imponerar »radikalismen» i sistnämnda avseende inte ett dugg på den, som måste säga sig, att lika gärna kunde regeringen, för att stryka ännu mera honung på kakan, ha gått ned till 90 dagar eller kanske, som greve Hamilton, till 60 dagar. Vem vet? Huvudsaken för regeringen har givitvis varit att rädda organisationen i den väsentliga omfattning den hade 1914. Det är emellertid ganska intressant och lärorikt att jämföra hans excellens' ståndpunkt i frågan *nu* med den, som han intog i sitt stora tal i första kammaren år 1914, när han polemiserade med dåvarande statsministern Karl Staaff angående *övningstiden*. Då sade hans excellens om övningstiden åtskilliga saker, som jag skall be att här i någon mån få citatvis beröra. Han sade bl. a. följande: »Centralpunkten är övningstiden, och särskilt övningstiden för de värnpliktiga, som skola tilldelas infanteriet.» Han sade vidare: »Det *väsentliga* i denna försvarsfrågas lösning, övningstidens utsträckning för alla värnpliktiga till det mått, som sakkunskapen anser erforderligt, utgör alltså vad den medborgerliga plikten bjuder varje medborgare att underkasta sig. Uppfyllandet av denna plikt måste vi kräva.» »Säkerligen», fortsätter talaren, »har statsministern hört citeras den gamla satsen *pacta sunt servanda* — avtal, utfästelser skola uppfyllas — vilken rättsregels tillvaro svärigen kan ha undgått en juridiskt bildad person. Emellertid, mina herrar, denna rättssats gäller inte ovillkorligt. Sålunda göres undantag från bundenheten av en utfästelse för sådana fall, då ett s. k. *pactum turpe* föreligger, en utfästelse som strider mot lag och goda seder. Och enligt min mening föreligger i dubbel måtto detta undantagsfall, därest någon riksdagsmanakandidat lovat att under alla omständigheter, sålunda även om det strede mot landets väl, vägra sin röst till en utsträckning av övningstiden för infanteriet. Eller finnes det verkligen någon, som med allvar vågar förneka, att en riksdagsmans underlåtenhet att tillgodose vad han anser vara för statens säkerhet erforderligt, står i uppenbar strid mot den sedelag, som reglerar våra plikter mot vårt fosterland.»

Det som där betraktades som erforderligt för statens väl, det var vad *sakkunskapen* krävde. Vad ser man nu? År 1901 genomfördes de 240 dagarna. Nu ha vi i 1914 års härordning de 340 dagarna för infanteriet. Hans excellens går tillbaka inte bara till den härordning, som han ur övningstidens synpunkt utdömde absolut 1914, utan han tar ett steg på 45 dagar under 1901

års härordning! Jag tillät mig uti remissdebatten uttala en förmodan, att jag inte tilltrorde hans excellens förmågan av ett visst maratonlopp. Men sedan jag har sett regeringspropositionens förslag till övningstid, och sett hans excellens totalt avsvärja de gudar han i detta stycke tillbad år 1914, så får jag väl då ödmjukast taga tillbaka denna okynnesförmodan i remissdebatten och i stället säga, att nu tilltror jag hans excellens ett ytterligare maratonlopp i vad det gäller den fråga, som han själv förklarar vara den *väsentliga!*

Men saken har också en allvarlig sida. Det är att regeringens chef i sin uppfattning av det s. k. militärpolitiska läget driver ett betraktelsesätt, som innebär att faran är lika stor som någonsin, lika stor som 1914. Men samma regeringschef, som hyser denna uppfattning, föreslår en övningstid, som går 45 dagar under den som han 1914 betraktade som ansvarslös och ofosterländsk, och som han krävde utvidgad med minst 100 dagar i enlighet med sakkunskapens fordringar.

Ja, herr talman, jag tror, att man kan säga, att det naturligtvis finns sinnesändringar, som gå så djupt att de innebära uppoffrandet även av sådana älsklingsidéer som idén av den långa övningstidens nödvändighet. Men detta offer från en man med den nuvarande statsministerns utpräglade sinne för logisk kosekvens passar inte riktigt in i själva botgöraressystemet. Hans påstående att vårt militärpolitiska läge är minst lika farligt nu som 1914, sett i ljuset av hans förslag att minst 1914 års övningstid med icke mindre än 145 dagar, är tyvärr ägnat att föra tanken till helt *andra* mänskliga karaktärsdrag än dem, som förtjäna det vackra namnet botgöring! Förslaget om de 195 dagarna står inför folkmeningen som ett bevis på att avsikten har varit av rent *taktisk* art, att med en anknytning till den för den populära opinionen känsliga punkten rörande övningstidens längd ordna det så, att 1914 års härordning i det stora hela kan bärgas över. Och det synes mig i själva idéupplägningen av diktamen till statsrådsprotokollet finnas ett indicium i samma riktning. 1914 års härordning steg fram ur *rysskräckens* miljö. Hans excellens statsministern gör ett principuttalande, som också bär rysskräckens prägel. Det är därför ganska naturligt, att han önskar rädda rysskräckens härordning av 1914 i åtminstone alla dess väsentliga punkter. Och för bevarandet av den härordningen är givetvis det väsentligaste alltjämt organisationens omfattning.

Från vårt håll måste vi säga, att *en grundlig uppgörelse med lantarméns ställning i svenskt försvarsväsende är nödvändig*. För min del anser jag, att den *etapp på vägen*, som har markerats ifrån vårt håll, måste snart nog följas av ytterligare fler. Av det enkla skälet, herr talman, att jag tillhör dem, som anse, att neutralitetsvapnet i framtiden *inte* skall ligga på lantarmén. Lantarmén får lov att avvecklas, den får lov att försvinna, och vi få lägga neutralitetsförsvaret på det sätt, som efter den tekniska utvecklingen och erfarenheterna under världskriget är det enda rimliga. Det är *flottan* och *flyget*, som givetvis anmäla sig som framtidens vapen. Och när man nu, såsom jag hoppas, skär ner 1914 års härorganisation, så bör man ha detta i sikte, att det gäller att fortsätta på vägen, och fortsätta till *ett avvecklande av hela lantarméns ställning*. Det innebär också, herr talman, en vinst för det svenska folket. Det innebär den *avmilitarisering*, som vi i hög grad äro i behov av. Det innebär att det knektadöme, som härskat på landbacken och som egentligen är själva anknytningspunkten för allt detta som man kallar för antimilitarism. och allt detta, som man kallar för olust över försvaret, och med rätta är denna anknytningspunkt, att allt detta får maka på sig. Det är ett oerhört offer för de generalstabskretsar, som driva agitationen för sitt älsklingsförsvar. Det är ett oerhört offer för vissa kretsar av Sveriges överklass, som önska sina

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

pojkar placerade på officersbefattningar och dylikt. Men det kan inte hjälpas. Det offret måste tagas. Landets försvar måste utvecklas i den riktningen, och det är, herr talman, med en förhoppning om, att denna kammars majoritet åtminstone skall vara klar på de tankelinjerna, som jag slutar mitt anförande.

Herr Lindman: Herr talman! Man har naturligtvis icke på den korta tid, som stått till buds, haft möjlighet att tränga så djupt in i den stora försvarspropositionens alla detaljer, så att man vid denna remissdebatt kan därutinnan göra några bestämda uttalanden. Det torde väl för övrigt icke heller vara behöfligt, då ju saken nu skall utskottsbehandlas.

Vad jag fäst mig vid och vill fästa uppmärksamheten på, det är, att om jag rätt uppfattat saken, det av regeringen framlagda förslaget från dess sida är avsett att betraktas som ett samförståndsförslag. Man får den uppfattningen av de uttalanden, som blivit gjorda särskilt av hans excellens statsministern, att det blivande förslaget skulle vara avsett att utjämna meningsmotsättningar och skapa samförstånd mellan olika åskådningar om hur vårt försvar skall ordnas.

Nu har jag i dagens debatt hört särskilt den förste ärade talaren och sedan även den andre här uttala sig i den riktningen, att detta förslag icke har någon som helst utsikt att vinna riksdagens bifall. Härför äro utgifterna alltför stora och förslaget för mycket betungande. Ja, från det hållet hade jag för min del icke väntat mig något annat svar. Det kom sålunda icke som någon överraskning. Så väl den nyss nämnde talaren som de båda, som hade ordet efter honom, hava utgått ifrån, att vad Sverige behöver i försvarshänseende är ett neutralitetsförsvar och, som den siste talaren starkast och mest utförligt utvecklade det, ett försvar, som skall kunna bereda oss möjlighet att upprätthålla vår neutralitet vid förvecklingar mellan andra länder men däremot icke ett försvar, som kan användas för att avvärja ett angrepp mot Sverige. Han betonade den starka meningsmotsättning, som råder mellan olika åskådningar i denna fråga, och jag får då genast bekänna, att jag icke delar hans uppfattning utan tillhör den andra meningsriktningen och tror, att det vore att bygga på lösan sand, om vi skulle bygga vårt försvarsväsen med fullständigt bortseende från det fall, att Sverige skulle bli utsatt för ett angrepp. Ifrån den utgångspunkt, som jag i motsats till honom har, skulle jag vilja i korta drag något utveckla de synpunkter, som jag har på några av de stora huvudpunkterna i det kungliga förslaget.

Jag fäster mig först av allt därvid, att det kungliga förslaget uttager folkkraften för utbildning på ett bättre sätt, än vad försvarsrevisionens majoritet och reservanter gjort. Enligt det kungliga förslaget uttagas till linjetjänst 26,850 man, under det att försvarsrevisionens majoritet stannade vid, jag vill minnas, omkring 14,000 och olika reservanter vid 11,000 och 18,000 man. Detta betraktar jag från min utgångspunkt som en obestridlig fördel i det kungliga förslaget. Detta har vunnits, genom att man slopat försvarsrevisionens förslag om kategoriklyvning, uttagning genom lottning. Men å andra sidan kan det icke förnekas, att även i det kungliga förslaget, sådant det föreligger, förekommer en viss kategoriklyvning, och icke så oväsentlig i det att icke alla värnpliktiga, som i övrigt kunna vara fullt dugliga för krigsutbildning, erhålla sådan. Vi finna, att även enligt det kungliga förslaget, sådana värnpliktiga skulle komma att användas i ersättningsreserven, alltså för handräckningsgöromål. Lottning skulle icke förekomma enligt Kungl. Maj:ts förslag, det uttalas i försvarsministerns yttrande, men man gör sig naturligen den frågan: hur skall denna uttagning ske? Det svaras i propositionen, att det skall tagas hänsyn till den fysiska utvecklingen hos individen och även till sociala förhållanden. Jag undrar, om man icke, när det kommer till kritan, skall finna, att denna uttagning kanske kommer att betraktas av dem det gäller som t. o. m. mera orättvis och oberättigad än uttagningen genom lottning. I detta sammanhang vill

jag nu även påpeka, att den starkare uttagningen till utbildning av underbefäl och lackmän, som föreslås i det kungliga förslaget, måste vara värd erkännande och anses behöflig, i så mycket högre grad som genom samma förslag kadernna bliva väsentligen försvagade, t. o. m. mera än vad försvarsrevisionens majoritet föreslagit.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Jag går nu till en annan punkt, nämligen till frågan om organisationen. Beträffande denna iakttagar jag med tillfredsställelse, att den, med vissa undantag, vartill jag skall komma strax, upprätthålles. Det betraktades som ett stort fel av den som nyss hade ordet, men som en förtjänst måste det enligt min mening betraktas, därför att den indelning av armén, som nu förefinnes, är och måste anses vara, som det också uttalats i propositionen, den minsta behöfliga för en krigsstyrka, som skall kunna fylla det mest trängande behovet, samt även för att kunna bereda möjligheter till organisationens utsvällning i händelse av krig. Det har en annan stor betydelse, detta bibehållande av organisationen, nämligen att allt, som gjorts och planerats för härens mobilisering och dess uppmarsch, är ordnat och planerat efter den nuvarande organisationen, och arbetet härmed skulle, därest organisationen bröts sönder, antaga betydliga dimensioner och räkna lång tid, om man genomförde en ny organisation. Men detta bibehållande av den nuvarande organisationen har vidare en stor betydelse, i det avseendet att hela denna organisation med de nuvarande regementena har, om jag så får säga, vuxit sig fast i folkmedvetandet, och det har visat sig, att den har starka rötter inom vårt folk, vilket tagit sig uttryck i de opinionsyttringar till förmån för ett bibehållande av dessa regementen, som vi fått bevitna från den tidpunkt, då försvarsrevisionens förslag framlades. Även i fråga om önskvärdheten av de värnpliktigas utbildning i hemorten spelar detta en roll.

Jag sade, att organisationen skulle bibehållas med vissa undantag. Jag kommer härmed in på ett av dessa undantag, nämligen borttagandet av den självständiga kavallerifördelningen i Skåne. Över huvud taget finner man, att den kungl. propositionen nedsätter kavalleriets styrka till mindre än hälften, för så vitt denna kan, och det bör den kunna, mätas genom antalet stamhästar. Detta nedgår nämligen från 6,463 till 3,130, alltså till mindre än hälften. Detta beträffande hela det svenska kavalleriet. Den skånska kavallerifördelningen utplånas helt och hållet, och när man föreslår detta, måste man naturligtvis bygga på erfarenheten om dess obehövlighet eller med andra ord på uppfattningen om att ett självständigt uppträdande kavalleri är obehöfligt.

Nu skall jag, herr talman, icke på något sätt uttala mig om denna viktiga punkt med anspråk på att sitta inne med något sakförstånd på området, vilket jag icke har. Men jag skall söka skärskåda saken något med en lekmands funderingar över, om detta resonemang är riktigt eller icke. En lekman kan också göra sina reflexioner och har givetvis haft tillfälle att följa med utvecklingen av förhållandena under det stora världskriget. Man måste då utgå från att kriget lärt oss, att ett självständigt uppträdande kavalleri icke kan komma i fråga i vårt land. För att så skall bli fallet, måste man tänka sig, att ställningskriget vid avvärijande av angrepp och infall i vårt land blir det förhärskande. Jag tillåter mig att i detta fall ha en annan uppfattning, därför att vår härstyrka icke kan räkna till för att vid vårt försvar utveckla ett ställningskrig. Den är därtill alldeles för obetydlig i förhållande till landets stora utsträckning och stora bredd. Även på grund av våra terrängförhållanden och, jag skulle vilja säga, själva markens beskaffenhet kan ett sådant ställningskrig icke så lätt genomföras. En armé, som skall försvara vårt land, kommer då att strida med obetäckta flyglar, och ett självständigt uppträdande kavalleri blir i detta fall nödvändigt. Att av ställningskrigets utveckling draga slutsatser om kavalleriets obehövlighet, är icke möjligt. Det har under det stora världskriget befunnits, att det självständiga kavalleriet, visserligen icke under själva

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

ställningskriget, men under skeden före ställningskriget och sedermera under kriget, sådant det utvecklade sig t. ex. i Serbien och Rumänien, spelat en mycket betydande roll.

Ett annat område, där indragning skett, är i fråga om fästningsinfanteriregementena vid Karlskrona och Oskar Fredriksborg — herr Hansson nämnde kustartilleriet, men det var väl en felsägning. Jag finner då, att Kungl. Maj:t tänker sig att genom en utsvällning av organisationen av vissa andra truppförband, gardesregementena beträffande Oskar Fredriksborg samt Norra skånska infanteriregementet och Kronobergs regemente beträffande Karlskrona, skapa en ersättning för detta. Jag skall icke mycket ingå på denna sak. Jag vill blott påpeka, huru som detta fästningsinfanteriförsvar aldrig på så sätt kan komma in i miljön på det operationsområde, där det är avsett att verka i händelse av mobilisering, aldrig kan göra sig så förtroget med förhållandena både till lands och sjöss, som är erforderligt, genom att de truppförband, som dit förläggas, därstädes företaga övningar under någon kortare tid. Då kommer aldrig själva kadern av befäl och underbefäl att kunna växa sig in i förhållandena, och samövningen mellan alla truppslag på olika platser kommer aldrig att bliva så intim och verkningsfull.

Vad beträffar det s. k. flyget — vi kunna ju använda det populära förkortade namn, som det fått — konstaterar man med tillfredsställelse, att en förstärkning ägt rum. Jag skall icke upptaga kammarens tid med att tala om organisationen. Jag kan ju få tillfälle att göra det i det särskilda utskott, i vilket jag synes bliva en av medlemmarna. Jag har emellertid mina tvivelsmål i fråga om denna organisation.

Så övergår jag då att med några ord tala om övningstiden. Den kommer naturligen att spela en stor roll vid hela detta förslags bedömande. De 195 dagarna synas mig åtminstone vid första påseendet som mycket betänkliga. Det är erinrat därom, och jag vill ytterligare påpeka, att redan 1901 ansåg man här i Sveriges riksdag 240 dagar vara erforderliga för den utbildning, som var nödvändig, och när vi 1914 togo befattning med detta spörsmål i det särskilda utskott, som då blev tillsatt och av vilket jag också hade äran vara medlem, då uttalade vi där, d. v. s. majoriteten, att det var oundgängligen nödvändigt att öka denna tid. Nu vet jag icke, om man kan säga, eller rättare sagt jag känner mig icke på långt när övertygad om att man kan säga, att den utbildning, som en värnpliktig nu behöver, är mindre, att hans uppgifter äro mindre och att över huvud taget behovet att nu giva honom en utbildning är mindre än tidigare. Man kan naturligtvis bliva tvungen att av ekonomiska skäl skära ned försvarskraften, och jag är den förste att erkänna, att till detta skäl måste man taga hänsyn. Men beträffande denna fråga spelar den ekonomiska sidan av saken icke så stor roll. Mellan det av försvarsrevisionens majoritet framlagda förslaget om 255 dagar och regeringens förslag om 195 dagar är skillnaden från kostnadssynpunkt icke något vidare anmärkningsvärd. Jag vill blott tillägga, att när jag nyss hörde greve Hamilton uttala sig om att man kunde nedsätta övningstiden för de värnpliktiga, om jag nu fattade honom rätt, till vida mindre än hälften av vad regeringen föreslagit, så erinrar jag mig, hurusom den liberala motionen 1914 upptog en övningstid av 280 dagar. Nu vill jag genast påpeka, för att icke utsätta mig för något missförstånd eller för klander, att jag skulle ha förbisett något, att i det kungliga förslaget medgives större möjlighet till utbildning, därigenom att ersättningsreserven, som icke erhåller någon militär utbildning alls, skall användas till handräckningsgöromål och att sålunda de värnpliktiga, som skola utbildas till krigstjänst, få uteslutande användas för detta ändamål med obetydliga inskränkningar. Men frågan står kvar, om man kan på den tid, som föreslagits, i trots av detta utbilda de värnpliktiga, så att de vid avslutad utbildning kunna anses vara fält- och stridsdugliga. Och en annan

fråga är, om man genom förslaget får en utbildningstid, som är så pass tilltagen, att den medger den övning, jag skulle vilja säga den rutin, den utbildning av befälet att föra trupp, som måste anses vara erforderlig, eller om man icke snarare just klipper av övningstiden vid den tidpunkt, då truppen kommit till den utbildningsståndpunkt, att den skulle kunna användas för detta ändamål.

Herr talman! Till sist några ord om sjöförsvaret. Det erkännes villigt, att Kungl. Maj:ts förslag i detta fall är bättre än försvarsrevisionens. När man betraktar detta spörsmål om sjöförsvaret, stannar man ovillkorligen först vid frågan om sjökrigsmaterielen och dess underhåll, utveckling och beskaffenhet. Jag skulle vilja säga, att man kanske icke tar mycket fel, om man använder den bilden, att liksom för hären regementen, arméfördelningar äro de huvudbeståndsdelar, med vilka man har att räkna, likaså äro stridsfartygen för flottan, vad den har att räkna med. Vid hären skapar man en organisation, fastställd genom fast bestämda anslag, som utgå år efter år för upprätthållande av denna organisation. Vid sjöförsvaret går man — oriktigt nog — aldrig till väga på det sättet. Man gör icke upp en plan för vad sjöförsvaret i det fallet skall bestå av beträffande antal fartygsenheter och de typer, som man vid det tillfälle, då planen uppgöres, anser vara de ändamålsenligaste och bästa. Man tager i regeringens förslag till utgångspunkt sjöförsvarets nuvarande beskaffenhet. Man förbiser icke, att detta sjöförsvars stridskrafter för ögonblicket äro väsentligt decimerade och i dåligt skick. Man uttalar i den kungliga propositionen visserligen, att »det kan och får ej döljas, att flottan undergått och allt fortfarande går mot en för riket farlig värdeminskning, ett förhållande som uppenbarligen påfordrar statsmakternas kraftiga ingripande, därest icke vårt sjöförsvars brukbarhet och effektivitet skall i högsta grad äventyras», ord, som jag är fullkomligt villig att underskriva. Men härefter resulterar det hela i, att man framkommer med ett förslag om nybyggnader, ersättningsbyggnader för en kortare tid, varvid man behåller samma antal som de marina myndigheterna föreslagit, men förlänger byggnadstiden från av dem föreslagna tre år till fem år. Jag skulle önska, att kammarens ledamöter kunde ha tillfälle att skaffa sig en inblick i det skick, vari vår sjöförsvarsmateriel för närvarande befinner sig efter den stränga neutralitetsvakten och den förslitning, som det där varit utsatt för, efter den ringa tillkomsten av nybyggnad, efter det fullständiga upphörandet av nybyggnad under de sista åren. I den kungliga propositionen finner jag även detta tydligt uttalat.

Jag har läst statsministerns uttalande i propositionen beträffande den trygghet, eller rättare sagt den brist på trygghet, som vi hava att räkna på genom vårt inträde i Nationernas förbund, jag har läst den skildring, som göres av världsläget och det kaos som råder på olika områden i världen. Jag skall icke gå in på något bemötande av det, som här sist yttrades av herr Engberg, då jag anser det vara oriktigt att, när jag har ordet före hans excellens herr statsministern, på grund av att han icke begärt det före mig och icke heller försvarsministern, ingå på ett bemötande av detta, ty jag önskar, att det må vara dem förbehållet att äga prioritet till detta bemötande. Jag vill blott i förbigående nämna, att för min del instämmer jag i vad som står där anført i dessa båda delar.

Herr Engberg — jag ber om ursäkt, att jag säger ett ord ändå åt herr Engberg — talade om det nationalitetsförtryck, som ägde rum före världskriget, men om det nationalitetsförtryck som äger rum nu talade han icke mycket; och så skulle jag vilja fråga honom, vad han menade, när han beträffande Östersjörandstaterna talade om skillnaden mellan en skyddsmur och en buffert. Någon väsentlig skillnad ligger väl icke i detta hans uttryck, utan hans mening med yttrandet var naturligtvis, att där hava vi ett skydd att påräkna.

Efter de båda omnämningarna av Nationernas förbund och förhållandena i

Vid
reniss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

världen hade verkligen även jag väntat, att det skulle komma någon utredning om Sveriges militärpolitiska läge. Jag erkänner villigt, att det är synnerligen svårt att göra en sådan utredning, men när man hörde t. ex. den ytterst kortfattade utredning, som nyss bestods av greve Hamilton, så undrar jag, om det icke varit önskvärt, om man sökt att i propositionen, med den auktoritet och med de stora möjligheter som en regering besitter, utveckla, hurudant efter dess mening Sveriges försvarspolitiska läge är, för att åtminstone kunna bereda möjlighet för andra att bemöta påståenden i den riktning, som framkommit från olika håll. Den kungl. propositionen gör icke detta och bygger icke sin försvarsplan på vad som är nödvändigt till upprätthållande av rikets försvar, utan Kungl. Maj:t bygger på de ekonomiska möjligheterna. Jag har redan sagt, att jag är den förste att erkänna det berättigade häri, och jag skall icke underkänna betydelsen av detta. Det är en faktor, som vi alla måste taga med i beräkningen. Men man bör dock först säga, vad som är oundgängligen nödvändigt, och sedermera av detta taga bort det som vår ekonomiska kraft icke ger oss möjlighet att uppbära.

Den ekonomiska möjligheten bygges upp på den summa, som nu finnes angiven i förslaget till riksstat för budgetåret 1924—1925. Det är uppenbart, att en sådan utgångspunkt skall bliva föremål för anmärkningar — och vi hava nyss hört anmärkningar riktas emot den — därför att den icke tar hänsyn till allt vad som från de talarnas utgångspunkter ytterligare vore erforderligt för att skapa trevnad och välstånd i vårt land, erforderligt beträffande sociala anordningar etc. etc. Man skulle ju även ifrån en annan sida kunna göra en anmärkning i detta fall, nämligen därutinnan, att det är man tagit till utgångspunkt icke är ett normalår. Vi leva icke ännu i normala ekonomiska förhållanden, och jag undrar, om man icke ändock är berättigad att draga den slutsatsen av vad som skett, att vi för framtiden kunna tänka oss svårigheterna i ekonomiskt avseende minskade, att utgifterna komma att minskas genom att dyrtiden går tillbaka, och att inkomsterna kunna komma att ökas genom att näringslivet väl dock, trots alla de svårigheter, i vilka det för närvarande befinner sig, kommer att resa sig igen och gå en ny utveckling och bättre tider, till mötes.

Jag skall icke, herr talman, yttra mera. Utskottet, som tillsättes i morgon, får ju tillfälle att pröva både propositionen och blivande motioner. Jag hoppas, att arbetet i utskottet skall kunna göra det möjligt att finna några utvägar för avhjälpande av det som jag här tillåtit mig påpeka, och jag hoppas, att arbetet skall leda till ett resultat, som till sist skall för Sverige skapa ett försvar till skydd för vårt land och vårt folk.

Ett ord vill jag tillägga med anledning av ett inlägg, som gjorts, visserligen icke i remissdebatten, men som väl nästan skulle kunna anses höra till remissdebatten, det är de ord, som stå i Socialdemokraten i dag av herr Branting. Rubriken lyder: »Vår högres politiska kortsynthet är landets olycka», och de orden återfinnas längre ned i herr Brantings uttalande. Ja, var och en har sina utgångspunkter, och han har sina, men kanske skall det i alla fall en gång, när den nuvarande dagspolitiken icke gör sin röst så starkt hörd, utan när det kommer att skrivas historia om vad som skett under de gångna tiderna och under det senaste decenniet, komma att sägas, att det var högerns politiska framsynthet, som i väsentlig grad ökade våra möjligheter att icke indragas i världskriget.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag antar, att herr statsministern just nu borde hava anledning att fråga efter den där glädjen, som varar beständigt. Tänk bara hur förändrad situationen har blivit på de veckor som gått, sedan vi hade remissdebatt här i kammaren. Då var det mjuka toner från alla möjliga håll — utom från oss förstås som icke hava vett att uppträda mjukt —

och man hörde, huru herr Branting nästan bad om ursäkt för att han ändock måste taga till ordet — och sedan allt detta i dag! Och ändock gjorde ju herr statsministern vad han kunde för att det skulle bli lika bra i fortsättningen. I sitt första anförande under remissdebatten förklarade han, att han hade verkligen lärt en hel del av världskriget, och att det var nödvändigt att en liten smula anpassa sig. Han hade, sade han, undergått en förändring, och det var just det som bland annat var grunden till att han vågat åtaga sig uppgiften »för att söka åvägabringa samförstånd och samverkan i vårt land».

Nyss hörde vi, huru herr Hansson gick fram med det grövsta artilleriet. Jag förstår bara icke, att det *nu* skall behövas ett så grovt artilleri mot herr statsministern, då herr Branting för endast ett par veckor sedan betygade den stora lätthet han haft att i många ting komma till rätta med honom. Och herr Engberg tog ännu ett steg till vänster i kampen mot statsministern. Han försökte åtminstone såvitt jag kunde förstå representera den där opinionen i det socialdemokratiska partiet i militärfrågan, som man talat om, men som tydligen kommer att inskränka sig till att knyta händerna i byxfickorna; hittills ha vi icke sett något av den avväpningspolitiken i det socialdemokratiska partiet.

Det är ju så, att de bittraste dropparna ligga i botten, och därför kommer Lindman på slutet. Man har ju länge väntat på vad herr Lindman komme att säga till herr Trygger. Jag, som är en ung novis, vet icke precis anledningen, men jag kan ju förstå, att herr Lindman anser sig hava anledning att uppträda åtminstone en liten smula kritiskt: han sade att han uppfattat regeringens förslag som ett samförståndsförslag, men huruvida det var en fördel i förslaget eller en nackdel, det fattade jag icke. Senare kom herr Lindman in på något, som jag icke vet, om det skulle vara en kritik eller ett understöd: det sades visserligen, att någon punkt var bra, men när jag nu tänker efter vad som var bra, vet jag sannerligen icke, vad det var för något. Var förslaget för dyrt eller för billigt? Var det nog lång värnpliktstid, eller var den för kort? Tydligen var den för kort. Kavalleriet har tyvärr minskats, och här fick man se herr Lindman i en ny attityd, som kavalleriets speciella representant. Fästningsartilleriet har också nedsatts. Och så flottan — ja, herr Trygger hade inskränkt sig till att om flottan göra ett bra uttalande, men också flottan har fått för litet. Vad återstår härefter av regeringens förslag?

Det är verkligen en tråkig historia det här, herr Trygger! Hur gick det nu med samförståndet? Det finns ingenting kvar av alltsammans, det hela förefaller mig vara lika intigt som den ankargrund herr Trygger under remissdebatten förklarade att han hade i högerpartiet, nota bene, om jag får anse, att herr Lindman representerar högern här i kammaren, och vad det skall bli med samförståndet det måtte gudarna veta, ty även om herr Lindman nyss uttalade, att han hoppades att det skulle bli en liten smula efter hans linje i försvarsutskottet, så kan jag icke förstå hur det skulle kunna gå till, då herr Hansson förklarade, i går kväll och i dag också, att det icke skulle bli någonting alls under den här riksdagen, i vart fall icke efter regeringens linjer. Herr Hansson sade visserligen sedan, att han tyckte det vore riktigt, om saken avgjordes vid denna riksdag. Jag måste uttala min förvåning över att en så varm demokrat som herr Hansson kan uttala sig så, ty jag trodde, att man i första hand borde se till att valmännen finge uttala sin uppfattning om denna sak, alldeles oavsett sedan vilken mening vi från skilda håll föra till torgs. Jag kan i det avseendet f. ö. instämma i det uttalande som fälldes av ett par ledamöter nyss under debatten: det är något underbart att framlägga ett sådant förslag sista riksdagen i en valperiod, alltså precis som om

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

man kulle vilja visa valmännen att de icke ha rätt uttala sin uppfattning om det hela.

Man ser emellertid, huru statsministern har försökt, även om han fallit igenom, som man alltid gör, när man försöker att sitta mellan två stolar, att driva intelligent anpassning med militärpropositionen. Han säger, att om man skulle komma med 1914 års härordningsförslag, så skulle det alldeles säkert av folket kännas som en överbelastning. Men jag undrar, om det är så säkert, att icke de 138 miljonerna, som nu begäras, för massan av folket också komme att kännas som en överbelastning, till exempel för statstjänarna, åtminstone de lägre — jag har ingen anledning att tala för de andra, byrådirektörer och en hel massa andra, som sitta med 15 å 20,000 kronor i årslöner, det överlämnar jag till socialdemokraterna — men för stationskarlar och liknande, som sitta med 240 kronor i månaden och för vilka herr Beskow, om jag minns rätt, vill draga av 70 kronor om året. Eller hur kännas det männe för dem, som drabbas av alla indragningarna i kulturbudgeten? Alldeles visst, för den stora massan av Sveriges befolkning kommer icke endast herr Tryggers förslag utan också socialdemokraternas förslag att kännas som en överbelastning, ty det är att märka, att för dem som ingenting ha, icke ens maten för dagen, är det, hur litet beloppet sedan är, för mycket att betala *något* till militärutgifterna.

Den punkt, där herr statsministern har försökt att gå mest tillmötes — åtminstone på ett stadium tyckes det t. o. m. hava förväntat socialdemokraterna — är väl den, som rör övningstiden. Jag tror emellertid icke, att man behöver överdriva det där tillmötesgåendet, ty är det något annat detta — utom för herr Lindman naturligtvis, för vilken det var för litet, för att sedan icke tala om den militära sakkunskapen — är det någonting annat än att världskriget visat möjligheten av denna lägre övningstid? Det är emellertid nog så intressant, att i detta avseende liksom i frågan för övrigt icke finnes någon *principiell* skillnad mellan socialdemokraterna och herr Trygger. Utom den något kortare övningstiden kalla socialdemokraterna sin militarism en neutralitetsvakt, eller vilket uttryck herr Hansson nyss använde. Man må då ha rätt uttala sin förvåning över, att denna neutralitetsvakt skulle komma att kosta så mycket som socialdemokraterna beräkna. Deras förslag läser ju komma att kosta c:a 90 miljoner kronor om året. I fråga om värnpliktskiden kunde man under inga omständigheter, som herr Hansson både i går kväll och i dag har uttryckt sig — och han bör vara sakkunnig, som varit krigsminister — gå under det nuvarande provisoriet, det vill säga förutsatt att vi icke vilja bygga om hela den militära ordningen. Denna ombyggnad skulle såvitt jag fann igår kväll bestå i att vi kunde taga bort den allmänna värnplikten och ersätta den med en värvad armé. Det förefaller, som om det under sådana förhållanden borde vara anledning att konstatera, att utvecklingen gått så långt för socialdemokraterna, att vi i dessa dagar i fråga om övningstiden finna dem stå *till höger om liberalerna*, stå till höger om dessa, som väl ändock icke kunna ställas i samma kasus som vi bolsjeviker, vilka som känt icke ha något fosterland. Det är nog så betecknande detta, synes det mig, och tyder på en utveckling så långt ifrån i den riktning man talar om, nämligen fram mot avrustning, att det går — såvitt man icke med utveckling menar detsamma som kräftans gång — i rakt motsatt riktning.

Det finnes utom de höga kostnaderna i regeringsförslaget ett ytterligare bevis för att det icke är fråga om någon hjärtats förändring, utan att det fanns fullgoda skäl att säga som i remissdebatten: vi vilja se denna regerings handlingar, innan vi tro på densamma. Jag syftar på hela betraktelsesättet i fråga om militärväsendets uppgifter. Alltjämt framgår det klart, att detta skall kunna brukas mot den inre fienden. Man har icke gjort någonting för att söka demokratisera militärväsendet. Jo, man har verkligen tagit ett steg, man har kallat

underofficerarna, och detta säges icke som en ordlek, sekundaofficerare. Sekunda bli de förvisso i fråga om bestämmanderätten, sekunda bli de i förhållande till officerarna i många andra ting, men sekunda bli de säkerligen icke i förhållande till officerarna, när det gäller att utföra arbetet på lägerplatserna. Men i öfrigt, var finnes manskapets föreningsrätt? Var någonstades i regeringsförslaget är det ens inrymt ett yttrande, som skulle kunna tolkas i riktning av, att man vill tillmäta de värnpliktiga samma medborgerliga rättigheter i vapenrocken som de, om också kringskurna, hava i det dagliga livet? Kadaverdisciplinen skall stå kvar; man betraktar den som en av hörnpelarna för det nuvarande militärväsendet. Intet inflytande på förhållandena på lägerplatserna, aldrig så mycket berättigade anledningar till klagomål må finnas, men någon möjlighet att framföra dessa klagomål på vanligt medborgerligt maner, det skall tydligen icke finnas. Inga garantier för skapande av ett ordentligt och civilt rättsväsende, i fråga om de värnpliktiga, inga garantier, icke ens ett ord därom, för att de värnpliktiga skola, då de återkomma från fullgörandet av sin s. k. fosterländska skyldighet, få gå åter till sina arbeten och icke ställas i arbetslöshet och elände, som under kristiden inträffat i många tusental av fall runt om i landet.

Jag skulle i det sammanhanget f. ö. vilja fråga socialdemokraterna ännu en gång, vad vill man på det hållet göra för att skapa åt manskapet medborgerliga fri- och rättigheter också då de äro inne och fullgöra värnplikten. I går kväll gav herr Hansson ett svar på den frågan, ett svar som jag icke kunde tolka på annat sätt än att han, om han på nytt bleve krigsminister, måhända skulle kunna gå med på manskapets medborgerliga rättigheter, men endast för den händelse att de icke framförde en politisk uppfattning i det militära livet, stridande mot hans egen, ty, sade han, för den händelse bolsjevikerna försökte bilda några celler — han menade väl sammansluta sig enligt sin övertygelse — skulle han vara den förste att upplösa dem. Vad är det för skillnad mellan den uppfattningen och den borgerliga? Jag kan i varje fall med bästa vilja i världen icke finna någon skillnad. Socialdemokraterna hava alltså precis samma uppfattning som de borgerliga: ni må sammansluta eder, för den händelse ni icke framföra en mening som är stridande mot vår. — Vad vill man därtill på socialdemokratiskt håll göra för att trygga de värnpliktigas möjlighet att få sina anställningar åter, vad vill man göra för att åstadkomma en verklig humanisering av det s. k. rättsväsendet vid krigsmakten, vad vill man till sist göra för att genomföra den gamla parollen om avväpning? Jag har delvis varit inne på frågan, om det finns några i den socialdemokratiska gruppen, som vill vid denna riksdag framföra en sådan motion. Det skall bliva roligt att se, om icke representanterna för denna eventuella riktning kommer att inskränka sig till att knyta handen t. o. m. djupare nedstoppad i byxfickan.

Det enda regeringen gjort för att åstadkomma någon sorts demokratisering skulle väl vara, att den vill ge underofficerarna hjälp till eganahemsbildande. Och där finner man, huru av bondeförbundets stora militärreformatoriska elefant har blivit en liten ruggig gråsparv, och detta trots att bondeförbundet har en egen representant i regeringen. Jag skall icke vara elak mot bondeförbundet — var och en har ju sina synder att dras med — men jag skulle i förbigående ändå vilja fråga, om herrarna tro att er linje har några utsikter, då ni i denna fråga äro delade, såvitt jag kan fatta, i fyra olika delar: bondeförbundets riksdagsgrupp, bondeförbundets förtroenderåd, herr Nilsson i Vibberbo och herr Wohlin.

Om jag emellertid skall säga ett par ord om bondeförbundets försvarsprogram, så skulle det vara, att om jag för mitt vidkommande och säkerligen många med mig, få uppatta försöket att förena det gamla indelningsverket med en modern härorganisation som ett försök att göra militärväsendet *folkligt*, så hälsa vi denna strävan med tillfredsställelse. Och är det så, att man

Vid
remiss af pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

med underofficerarnas framtida förankrande som jordbrukare avser att göra dem mera oberoende av officerskassen, mera demokratiskt sinnade och mera förstående för den psykologi, som arbetet på fältet och i fabriker skapar, då är detta också en tendens att mottaga med sympati från vårt håll. Men då måste jag ändå fråga: är detta bondeförbundets avsikt med vederbörande del av deras militärförslag, eller har man manne tänkt sig, att detta s. k. moderniserade indelningsverk skall kunna brukas som ett statsgendarmeri ute på landsbygden mot arbetarklassen? Det förefaller mig, som om diskussionen skulle ha åtskilligt att vinna på ett klart svar på dessa frågor. Ännu en gång: Ävses det första, ett förfolkligande av militärväsendet, en demokratisering, eller avser den passus, som jag här berört, något annat, nämligen att vid behov uppställa ett statsavlönat gendarmeri mot arbetarklassen? Jag tror, att icke bara industriarbetarna utan för visso i stor utsträckning, om också icke alla bondeförbundets medlemmar, så i varje fall en stor mängd av de arbetande bönderna ute i landet vänta svar på den frågan.

Jag skall kanske också här med ett par ord beröra det militärpolitiska läget och vill då omedelbart uttala min förvåning, liksom säkerligen många andras, över de förändrade argument som man använder vid frågans belysning. Före 1914 förklarade man från militärt håll och från högerns sida, att så snart som tsarismen hade störtats i Ryssland, kunde man komma och tala om att vi skulle tänka på avväpning. Jag ser också, att här i närheten sitter en ärad ledamot av medkammaren, med vilken jag under den stora bondetägsrörelsen hade nöjet att på ett större allmänt möte diskutera detta problem. I hans och ett par närvarande sekunderande officerares anföranden utgjorde den punkten en avgörande beståndsdel. Vart man kom, så förklarades för övrigt detsamma: »Ja, men se tsarismen!» Nu tyckes man börja släppa detta argument, icke alla naturligtvis: av alla kan man icke kräva, att de skola hinna med så hastigt. Vi hörde ju således hur f. d. utrikesministern på Grand hotell för någon tid sedan talade om sågfilarna. Och jag undrar just, om det icke är samma pärla på samma tankes band, ehuru den har ett annat namn, då herr statsministern i försvarspropositionen talar om den där björnen, som sover. Kanske herr Trygger med saknad tänker på den härliga tid, då man icke behövde använda sådana där omskrivningar för att klargöra för folk, hur nödvändigt det var att åtaga sig högre militärbördor och lång värnpliktstid. Emellertid finns det fortfarande de, som gärna rycka fram med Rysslandsbusen. Jag vill lämna därhän, huruvida det är på grund av att deras intellektuella möjligheter icke medge dem att finna andra argument, eller huruvida det är bevis för något annat. Men i varje fall synes det mig, att man ännu borde kunna medgiva, vad man sade före 1914 d. v. s. det förändrade läget sedan tsarismen kom bort. Ryssland är i detta nu ingen fara för vårt lands fred liksom icke heller för något annat lands under en förutsättning: att det självt får vara i fred. Herr Hansson talade visserligen i går kväll om för oss, att det fanns en tid i världen, då t. o. m. han, den forne antimilitaristen, var rädd för Ryssland. Men det var, betecknande nog, icke under tsartiden, utan det var sedan bolsjevismen kommit till makten. — Får jag anta att detta var ett förflutet yttrande. Han talade kort efteråt om att det fanns vanvettiga människor — tack för artigheten gent emot mina ryska partikamrater! — som under viss situation kunde tänkas ställa till en brand. Det är därför med stor tillfredsställelse jag i dag åhört den avbasning hans partivän, herr Engberg, om också icke adressen var uttryckligen angiven, gav den uppfattning, som herr Hansson i går kväll gjorde sig till tolk för. Ty jag måste verkligen säga det bör bli slut med den där humbugen nu! Det är dock ett ofrånkomligt faktum att man från rysk sida upprepade gånger har inbjudit till konferenser med fixt och konkret program för att genomföra avväpningen.

Att det icke lyckats, det borde de herrar, som ha båda benen hos vitfinnarna och den franska regeringen bättre kunna ange motivet för än undertecknad. Ryssarna ha t. o. m. nedskrivit sin armé. Och för övrigt, herr Trygger, om det nu är så, att så stor fara hotar från det hållet, och om å andra sidan vårt land är fattigt och skall så bli — herr Lindman är ju sakkunnig på det ekonomiska området så han vet väl hur det är — så borde det väl ligga närmast till hands att borteliminera den ryska faran genom att göra upp med sovjetregeringen. Vårt land har ju möjligen icke bara att ingå ett handelsavtal med Ryssland — ett de jure erkännande vågar jag icke proponera, ty det ligger naturligtvis utom möjligheternas område — men t. o. m. att ingå en *fredskonvention* med detta land, så att vi icke från det hållet skulle behöva ha något att frukta. Om fara hotar från Ryssland kan underlåtenheten att göra upp med sovjetregeringen icke förstås på annat sätt, än att man icke *vill* beträda en väg, som skulle betyda effektiv nedskärning av militärbördorna.

Militärväsendet i det bestående samhället blir ett vapen mot arbetarklassen under givna situationer. Någon tycker måhända, att detta är en fras. I så fall, mina herrar, vill jag hänvisa på förhållandena i Sundsvall. Där strejka i detta nu, jag tror ett hundratal kommunala renhållningsarbetare. Mot dessa har man skickat 20 poliser. Antag, att distriktets arbetare skulle anse deras solidaritetsbegrepp kräva, att de gingo i sympatistrejk med kommunalarbetarna i Sundsvall. Är det någon, som vill stiga fram och förklara, att det är en utopi, då jag säger: det är säkert, att det under sådana förhållanden icke skulle dröja så länge, förrän vi på nytt finge en Curry Treffenberg och hans åtgärder mot Medelpads arbetare, att man på nytt skulle skicka militär emot dem. I övrigt behöver man icke i det här avseendet röra sig med antaganden. Man har otaliga exempel från de sista åren, både från Sverige och från utlandet, och ingen skall söka övertyga mig och mina partivänner om att den kapitalistiska ledning vi ha i vårt land har någon annan uppfattning i det avseendet än den, som tidigare kommit till uttryck från sittande regeringar. För resten deklarerade ju herr Trygger i remissdebatten: »Ordningen skall upprätthållas.» Det är alltid inskriften över en politik, som under socialt oroliga tider skickar militär mot arbetarna, de må kämpa aldrig så rättvist för sina intressen. Och det är uppfattningen om att militärväsendet i det bestående samhället blir ett medel i de regerande klassernas hand mot arbetarklassen, som gör, att vi från kommunistiskt håll alltjämt vidhålla vår gamla uppfattning: icke en man, icke ett öre till det borgerliga militärväsendet, som i själva verket tjänar anfallssyften.

Vad är det nu egentligen, som man för övrigt skulle kunna använda det till? Jo, också mot andra länders arbetarklass skulle det kunna hända att svensk militär komme till användning. En kapten, som jag förut citerat i kammaren, vid namn Rappe, och vars bok jag har, har på sidan 99 bland annat skrivit: »Man torde kunna utgå ifrån, att om Mellaneuropa förvandlas i kaos, kommer Frankrike under åberopande av vår historiska plikt att utöva ett hårt tryck för att förmå Sverige att deltaga i Tysklands pacifiering.» Vad är detta för något? För den händelse den tyska arbetarklassen av sitt lands bourgeoisie grevs att resa sig, att göra revolution, är det herr Rappes mening, att franska regeringen säkerligen skulle öva ett hårt tryck på oss för att skicka militär dit ned att slå ned den tyska arbetarklassen. Är det oriktigt? Nej, vi ha för många tidigare exempel från andra håll för att man skulle behöva betvivla detsamma. Och den som ännu tvivlar vill jag ge blott ytterligare ett exempel: den svenska flottans eskort av de vitfinska ammunitionsfartygen år 1918. Detta skedde till på köpet under socialdemokratisk sjöminister — eller skall jag kanske nu säga »f. d. socialdemokratisk»? En partivän här skakar på huvudet. Nå, kanske att herr Palmstierna nu med den snabbfotade lätt-

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

het, varmed han rör sig över allt, sedan man fått en arbetarregering i England, skulle vilja vara socialdemokrat.

Om det verkligen funnes en fara för oss kan jag icke tänka mig mer än en, och det vore under visst förhållande, nämligen att vi i Sverige finge en arbetarregering, som verkligen sökte föra en socialistisk politik. Då är det åtminstone för mig icke otroligt, att vitfinnarna skulle komma att försöka uppträda på ett eller annat sätt emot densamma. Jag minnar om det språk man hos detta »kulturfolk» — och med uttrycket kulturfolk räknar jag bara *vitfinnarna* — förde, då vi fränkandes Åland bara för ett par år sedan. Och jag har intet som helst bevis för att man på det hållet sedan dess har lärt sig ett annat sätt att uppträda i det internationella umgänget, än vad man hade på den tiden. Ja, över huvud tvivlar jag på vitfinnarnas möjligheter att lära sig internationella umgängesformer. Då vi äro motståndare till militärväsendet stå vi alltså i den meningen kvar på vår gamla ståndpunkt men icke så, att vi äro icke borgerliga pacifister. Avrustningen är socialismens ideal. Och jag är ännu tillräckligt ung — jag vill säga det till många socialdemokrater — för att tro på att detta socialistiska samhälle kommer, med herrarnas vilja eller emot, tack vare att arbetarklassen representerar den makt, som kommer att genomföra detsamma. I detta samhälle kommer det icke att finnas några krig, och följaktligen kommer avrustningen som en given konsekvens. Men att så länge det kapitalistiska samhället ännu existerar propagera pacifism är enligt mitt sätt att se att vilseleda arbetarklassen. Det är att för den framställes läget i en annan dager än det är. Konkret är det liktydigt med att avväpna arbetarklassen och göra den skyddslös mot bourgeoisien. Jag är övertygad om, att arbetarna en dag kunna behöva ett försvar, och det försvarets karaktär har jag redan tidigare i någon mån angivit här. Det skall vara ett försvar bestående av *arbetare* både inom industrien och — för att tillmötesgå herr Olsson i Kullenbergstorp och hans terminologi — av jordbrukare, ett försvar, som dock aldrig kommer att kunna användas emot arbetarmassorna, men som kommer att bli ett skydd för den politik, som är deras, som är de flestas i samhället. Kostnaderna för det försvaret, som dock endast bli en bråkdel av kostnaderna för den kapitalistiska militarismen, skola icke blott bönder och arbetare betala, långt därifrån. Det får betalas också av de andra, som för övrigt även på visst sätt i övrigt bli tvingade att deltaga i försvarsarbetet. Kostnaderna få alltså bäras av alla, men *arbetarna* bli den bestående kärnan i det proletära försvaret. Det blir rakt omvända förhållandet mot under nuvarande omständigheter.

Till detta vill jag foga, att då vi förklara, att vi änna propagera denna uppfattning ute bland arbetarklassen och valmännen, kunna vi måhända med större rätt än trots någon annan säga till arbetarklassen: sådant är läget. Jag vill också säga det till det socialdemokratiska partiet — eller skola vi kanske även inrymma det under de borgerliga; det förefaller, som om det funnes fullgod anledning därtill efter herr Hansons militärpolitiska anförande här i dag — arbetarna skola förstå att uppfatta läget och dra sina slutsatser därur. Även ur den synpunkten är det det enda riktiga, att man överlämnar till valmännen att i höst taga ståndpunkt, att avgöra vilken linje de vill välja; och icke att så här innan valet söka smussla igenom något, som alldeles säkert av de stora arbetarmassorna förr eller senare helt och hållet kommer att avlägsnas.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr förste vice talman! Det föreliggande regeringsförslaget i försvarsfrågan har under den hittills förda debatten varit föremål för en ganska omild kritik. Det vore emellertid förhastat att härav draga den slutsatsen, att förslaget skulle sakna förtjänster. Herr Lindman vitsordade nyss att det innebär påtagliga fördelar i försvarsavseende fram-

för det av försvarsrevisionen utarbetade. Och däruti instämmer jag. Men att kammarens ledamöter i dag koncentrerar sig på att framhålla förslaget brister är ju helt naturligt. Dessa te sig olika allt efter vars och ens utgångspunkt. Sålunda har även jag vid den knapphändiga granskning, jag haft tillfälle att ägna detsamma, funnit vissa mindre tillfredsställande anordningar och bland dessa en föreslagen åtgärd, som på det högsta upprört mig såsom skåning, nämligen den ifrågasatta indragningen av den skånska kavalleriavdelningen.

Innan jag närmare ingår på detta ämne, skall jag be att få säga ett par ord till den föregående ärade talaren på stockholmsbanken, herr Kilbom. Han har tagit till sin specialitet att prisa Sovjetryssland, framhållande detta land såsom en förebild för vårt eget. Att Ryssland håller en betydande försvarsstyrka finner herr Kilbom vara alldeles i sin ordning, ehuru han vill lägga vårt land fullkomligt försvarslöst — i den delen uppträder han nämligen som den rene antimilitaristen och avrustningsivraren. För mig är det alldeles ofattligt, att man kan hysa en sådan åsikt och likväl kalla sig *svensk*.

Jag begärde emellertid ordet närmast för att yttra mig om den ifrågasatta indragningen av de båda skånska regementena, skånska husar- och dragonregementena. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har såsom det huvudsakliga motivet för denna indragning åberopat sparsamhetssynpunkten. Ja, jag medgiver, att sparsamhet i och för sig är en god sak, en sak som särskilt i dessa tider bör i möjligaste mån understödjas. Uti den avdelning i statsutskottet, där jag sitter, söker jag iakttaga denna regel. Jag har kunnat göra detta desto hellre, som den nedskrivning i anslag, vilken där ifrågakommer mestadels är av temporär natur. Men i detta fall är det icke fråga om en tillfällig åtgärd. Den åtgärd, som här från regeringens sida föreslås för att tillgodose sparsamhetens krav är därest den vinner riksdagens bifall fullkomligt oreparabel. Att Skånes ståtliga kavalleriregementen skola helt förintas det hade jag inte trott skulle ifrågasättas av en regering sådan som den nuvarande. Man måste dock besinna, huru förslaget därom skall uppfattas i den provins, där dessa regementen uppsatts. Redan under Karl XI:s tid påbjödös desamma till indelning, och densamma fastställdes år 1730. Ha svenska män under mera bekymmersamma tider än de, varuti vi leva, kunnat uppsätta dessa regementen till värn för hem och fosterbygd, så anstår det icke oss att förstöra deras verk. Jag tvivlar på, att de ekonomiska skälen äro tillräckligt bärande för att motivera denna åtgärd. Det säges nu att under världskriget har kavalleriet gjort sig mindre gällande än infanteriet och att man genom flygvapnet erhållit ett annat medel för spaning, men om man tror, att man genom flygväsendet skall kunna ersätta kavalleriet, synes man misstaga sig. Jag ber att få åberopa vad som i detta avseende anförts av chefen för generalstaben. Han framhåller att flygvapnet numera kunde övertaga *en del* av den spaningsverksamhet, som tidigare ålegat kavalleriet, men att detta företrädesvis gällde den strategiska spaningen, vilket dock icke medförde att kavalleriet vore obehövt för spaningstjänsten. Att under sådana förhållanden av ekonomiska skäl göra en sådan nedskärning och indragning, som här ifrågasatts, måste betecknas som mer än oförsiktigt. Skulle denna åtgärd gå i fullbord, så kommer den att djupt sår skånsk tradition och skånska försvarskänslor. Och jag tycker att ingen i denna kammare skulle kunna förvånas däröver. Jag har därför velat redan nu opponera mig mot den tilltänkta åtgärden. På denna punkt måste ändring avvägbringas. Förslag därom kommer att i vederbörlig ordning väckas och jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet skall finnas villig att för sin del medverka till att ändring sker, åtminstone såtillvida, att större delen av regementena bibehållas. Väl ha vi förutsett att detta kostsamma vapen komme att beskäras hårt. Men därifrån och till fullständig indragning, det är att gå för långt. Det får heller icke ske.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

Herr Lindgren: Herr förste vice talman, mina herrar! Vi stå nu åter inför en regeringsproposition om försvarsfrågans lösning. Huru många gånger riksdagen under de senaste 25 åren gått att lösa vår försvarsfråga är inte lätt att säga. Men den är allt fortfarande olöst. Och jag är övertygad därom, att om vi just nu skulle ta regeringsförslaget med hull och hår, så dröjde det kanske inte mer än ett par år, innan man åter finge höra, att försvarsfrågan vore lika olöst. För egen del tror jag, att vi med 1901 års härordning förlorade den fasta mark — stam och beväring — som vårt försvar bör vila på. Med detta riksdagsbeslut togs ett steg i det ovissa, som under den tid, som sedan dess förflutit, tydligt visat, att dåvarande förhoppningar svikits. En erfarenhet har emellertid vunnits. Den försvarsvilja, som vårt folk dittills visade, har genom det nya systemet försvunnit. Utan att taga lärdom av dessa påtagliga erfarenheter bygger regeringen dock allt fortfarande på samma system. Och jag överdriver nog icke, då jag här betonar, att många miljoner kronor i ekonomiska offer och många miljoner dagsverken ha nedlagts, som man nog finge leta med ljus och lykta efter för att se vad nytta offren i verkligheten gjort vårt lands försvar. När man nu ser tillbaka på denna härordning och vad den förde med sig, kommer tanken först att fästa sig vid de gamla lägerplatsernas indragande och de dyrbara miljonkasernerna i städerna. Nu framgår bl. a. av försvarsrevisionens utredning, att vissa av dessa kaserner blivit förlagda på mycket olämpliga platser. Säkerligen hade det gagnat saken mera samt varit ekonomiskt klokare, om man i allmänhet behållit de gamla lägerplatserna. Mig synes, att det icke var lyckligt, då man helt lade om vårt försvarsväsen uteslutande efter utländskt mönster på enbart värnplikssystem. Det hade varit vida lyckligare, om man bibehållit det värdefulla i vårt gamla indelningsverk och lagt detta på en rättvisare grund med anpassning efter nutidens krav.

Om man nu skärskådar regeringsförslaget, så måste ett visst erkännande givas åt detsamma, i det att regeringen i någon ringa mån tillmötesgått de önskemål, som framfördes i vår P. M. till Kungl. Maj:t i maj 1923.

Jag måste emellertid beklaga, att regeringen ej kunnat föreslå en mera rättvis fördelning av de personliga bördorna, som krävas av de enskilda medborgarna. Önskvärt hade varit både att övningstiden nedbringats och att den gjorts lika för alla värnpliktiga. Under fredstid böra enligt min mening alla medborgare betraktas lika i fråga om personliga offer. Den kategoriklyvning och olika vapenövningstid, som försvarsrevisionen på sin tid föreslog, var en stor orättvisa. Det är förvånande, att regeringen, om ock i annan form, lika väl synes gå fram på samma väg. Regeringsförslaget innefattar således icke mindre än fem olika utbildningstider från 195 dagar upp till 350. Icke mindre än $\frac{1}{4}$ av årets beväringkontingent skall således övas i nära ett år.

För att få en kort övningstid och denna lika fördelad måste underbefälsfrågan lösas på ett annat sätt, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Efter min mening kan detta endast ske genom ett avlönat stamunderbefäl. Och då ligger det mig framför allt varmt om hjärtat, att sambandet återknytes mellan bygd och försvar. De kostnader, som ett avlönat stamunderbefäl skulle åsamka, överflyttas till staten från den enskilde beväringssmannen, som enligt regeringsförslaget skulle antagas till underbefäl.

Regeringen synes också beaktat den tankegång jag nyss uttalade, att återknyta sambandet mellan bygd och försvar, men tyvärr i alltför ringa omfattning. Jag hade då hoppats, att de önskemål, som redan i fjol framfördes i denna sak, hade blivit bättre tillgodosedda än vad som skett.

I fråga om flottan har regeringen syntts mera beakta mina synpunkter och föreslagit en bemanning med betydligt utökad stam. Flottan har en mycket

viktig uppgift att fylla vid vårt lands försvar, och det är därför med tillfredsställelse jag ser, att regeringen velat tillgodose detta krav.

Med anslutning till vad jag nu framhållit, tror jag, att ett försvar byggt på kort övningstid för beväringen med eggande utbildningsmetoder, med ett väl utbildat befäl i såväl lägre som högre grad och försvarsbördan rättvist fördelad på hela vårt svenska folk, vore den grund, varpå denna viktiga fråga folkligt kan lösas, och hoppas jag, att dessa mina synpunkter bli beaktade av det utskott, som nu skall taga denna fråga under närmare omprövning.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Herr Fjelinan: Herr talman, mina damer och herrar! Det är ju tänkbart, att regeringen med sitt förslag lyckats att få så stor valuta som möjligt för de medel, som den äskar av riksdagen för omorganisationen av vårt försvar. Jag har hört uttalanden i dylik riktning, men jag får för min del säga, att jag icke helt och hållet är av samma åsikt. Jag vill emellertid icke nu ge mig in på någon närmare kritik av regeringens förslag, då försvarspropositionen ju icke varit tillgänglig mer än ett par dagar. Men det finns en punkt i densamma, om vilken jag dock anser, att jag bör säga några ord redan nu. Den gäller frågan om vårt kavalleri. Den attack, som regeringen riktar mot vårt kavalleri och indirekt mot hela vår hästavel, är av den allra allvarligaste beskaffenhet. Att kavalleriet skulle minskas ha vi visserligen haft på känn ganska länge — redan under början av försvarsrevisionens arbete sipprade det ut ett och annat rykte, att kavalleriet skulle få släppa till fiolerna — men att minskningen skulle bli så stor, som i den kungliga propositionen nu föreslås, var det väl ingen som hade kunnat tänka sig. Och det fanns väl ingen som kunde drömma om, att en regering med den nuvarandes sammansättning skulle vilja lägga fram ett dylikt förslag och gå i spetsen för en sådan attack.

Under världskriget har tillkommit ett nytt vapenslag, nämligen flygvapnet. Detta vapenslag har övertagit en viss detalj av kavalleriets verksamhet, nämligen den fjärrgående spaningen. Alla andra uppgifter däremot, som kavalleriet förr haft, stå fortfarande kvar, och det finns intet annat vapenslag, som kan lösa desamma. Jag tänker då närmast på sådana uppgifter som den närgående spaningen, spaningen i mörker och dimma och i skog-bevuxen terräng m. m. Det finns ingen luftflotta i världen, som kan ersätta kavalleriet i detta avseende. Jag beklagar den befälhavare, som icke har till sin disposition kavalleri för att lösa dylika uppgifter. De slag, som han måttar mot sin fiende, bli i avsaknad av kavalleri utan någon effekt och komma blott att verka såsom hugg i luften.

Det finns intet vapenslag, som är så svårt att ersätta som kavalleri. Alla andra vapenslag kan man inom begränsad tid nyuppsätta. Man kan köpa ammunition, vapen och beklädnadspersedlar till soldater, man kan t. o. m. köpa örlogsfartyg, även om jag icke alls vill rekommendera det sättet att nyanskaffa en flotta. Men man *kan* göra allt detta, säger jag, och det finns exempel på att man gjort det, men kavalleriet kan däremot svårligen nyuppsättas på den vägen.

Kavalleriet står i det intimaste samband med hästaveln: skadar man kavalleriet, så skadar man hästaveln, och nedlägges den varmblodiga hästaveln, så förstör man därigenom hela kavalleriet. Vad man möjligen kan åstadkomma genom att i hast köpa in varmblodiga hästar från andra land, blir under sådana förhållanden av föga värde.

Regeringen föreslår, som bekant, till indragning icke mindre än 50 % av kavalleriet. Denna indragning drabbar icke likformigt, utan den går särskilt ut över kavalleriet i provinsen Skåne — det är det skånska kavalleriet som

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

man vill komma åt. I Skåne finns det 25 skvadroner — jag räknar då med de två, som för tillfället äro förlagda i Uppsala — och man vill nu minska detta antal till endast 4 stycken. Vad detta skulle innebära för den skånska hästaveln, behöver jag icke säga.

Sedan århundraden tillbaka ha de skånska lantmännen skött remonteringen och underhållet av dessa skvadroner, som blivit dem kära och vilka de betraktat som sin egendom. Uti de skånska kavalleriregementenas led ha lantmännens söner fått åtnjuta sin militära utbildning, men nu skola desamma tagas ifrån dem. Jag är av den fasta övertygelsen, att tager man bort dessa kavalleriregementen, så kommer det inte längre att finnas kvar någon varmblodig hästavel — den kommer helt enkelt att försvinna. I händelse av mobilisering måste dock alla olika vapenslag, alla nyformationer, förses med hästar, och märk väl, icke bara hästar utan dresserade hästar. Men varifrån skall man taga dessa, när det icke finns några hästar att tillgå och intet folk, som kan dressera dem. Det slag, som regeringen nu riktar mot hästuppfödningen, drabbar densamma i dess allra ömtåligaste livsnerv; den träffar nämligen Skåne, där den har sina djupaste rötter. Det bleve till obotlig skada för hela armén, ifall förslaget, vad kavalleriet beträffade, skulle gå igenom.

Herr Lindman påpekade för en stund sedan, att vi här i landet antagligen icke komma att få något ställningskrig, och även jag vill understryka detta. Vår utväg att besegra vår fiende ligger på det rörliga försvarets område. Det är då bra egendomligt, att man i ett land, som kanske mer än något annat behöver kavalleri, vill taga bort detsamma i den omfattning som här föreslås.

Det huvudskäl, som åberopas för ifrågavarande indragning, är *de stora kostnaderna*. Man anser nämligen, att kavalleriet i förhållande till sitt stridsvärde kostar mer än exempelvis artilleri och infanteri. Däri ligger en viss sanning, men då infanteriet är det vapenslag, som har det allra största stridsvärdet i förhållande till kostnaderna, skulle man från denna utgångspunkt komma fram till, att man borde skaffa sig en armé, som endast bestode av infanteri. Huru en sådan armé skulle se ut och vad den skulle göra för nytta vill jag icke ge mig in på. Om man vill sätta upp en armé, som icke bara är en armé på papperet, en lyxarmé, utan verkligen skall duga någonting till, går det icke an att *uteslutande* tänka på »huru billigt» man skall ha det, utan man måste även seja för »den ändamålsenligaste sammansättningen» av armén. Det förefaller mig, som om regeringen icke tillvaratagit denna sista synpunkt tillräckligt.

Herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet är tyvärr icke inne i kammaren — annars skulle jag vilja vända mig till honom med en värdsam reflexion, som skulle lyda ungefär på följande sätt. Jag har snart i trettio år varit anställd vid ett av dessa av regeringen nu dödsdömda regementen, och jag har i detsamma fått lära mig, att vissa grundprinciper för vårt lands försvar alltid förbliva desamma, principer som det nuvarande regeringsförslaget rubbar. Regeringen ämnar draga in följande regementen: Vaxholms grenadjärer, Karlskrona grenadjärer och den självständiga kavallerifördelningen, som består av Skånska dragon- och husarregementena. Detta vill med andra ord säga, att man drager in just *de fyra regementen, som i första hand* skola möta fienden, de regementen, som skola taga emot första chocken medan de andra hålla på att förbereda försvaret. Jag vill då fråga: är det månne en fullkomlig »*omvärdering*» av krigskonsten, som är orsak till ett sådant förslag, eller vad är egentligen meningen?

Herr Edén: Herr talman! I en diskussion av denna art är det ju vanligt och lämpligt, att egentligen de ta till orda, som tala å större eller mindre grup-

pers vägnar. Och den som har den förmånen — jag vågar kalla det för en förmån — att varken behöva eller kunna tala i sådan egenskap, kunde därför kanske bespara sig att belasta protokollet vid ett dylikt tillfälle.

När jag ändå har dristat mig att i dag taga till orda, har det skett icke blott därför att det stora problem, som nu föreligger till sin första preliminära granskning, har sysselsatt mig själv under många år och under känsla av ett mycket stort ansvar, utan också därför, att det kanske i alla händelser inte kunde skada att i denna diskussion höres ett ord även från en man, som står fritt och talar endast å sina egna vägnar, och som därför kanhända också vågar se på läget litet mera respektlöst åt *alla* sidor än de, som talat å så många vägnar förut.

Herr talman! Jag skall tillåta mig att börja med något, som så vitt jag vet icke förekommit ännu i denna debatt, nämligen ett par erkännanden åt den föreliggande försvarspropositionen. Det första, som jag vill giva fullt och oförbehållsamt, gäller propositionens klarhet, reda och överskådlighet; och jag vill tro, att jag även skulle kunna tillägga: den strävan att få in materialet i dess helhet, som utmärker propositionen — allt egenskaper, som röja den förfarna hand, vilken stått för utarbetandet. Det andra erkännandet innebär — något som inte kan förnekas av den som ser frågan så som jag — att även uti propositionens läggning förefinnes en vilja till den berömda »anpassning», som redan blivit ett slagord, och som fått epitetet »intelligent». Det bör icke kunna förnekas, att här verkligen en strävan efter anpassning gör sig gällande. Det kan vara skäl, att en man, som står så till den nuvarande regeringen och dess förslag som jag, öppet uttalar det medgivandet, att här verkligen gjorts offer ifrån regeringens sida utav tidigare ståndpunkter, offer, som man åtminstone i vissa delar icke hade väntat ännu för några månader sedan.

Men — det blir ett mycket stort »men» just på denna sista punkt, just rörande denna anpassning, för att nu använda slagordet. Jag är rädd för att svagheten i denna anpassningspolitik ligger däruti, att man har velat göra den »intelligent», så att säga, i yttre mening. Man har, förefaller det mig, ansett det vara tillräckligt att visa en viss händighet genom avskärningar på olika punkter, en händighet, som anses tillräcklig för att ådagalägga, att regeringen vill gå andra åskådningar i någon mån till mötes. Sådant är gott och väl, men det är inte nog. Det är inte nog redan ur den synpunkten, att måtten i alla fall, såsom jag skall tillåta mig återkomma till, bli för stora. Det är framförallt inte nog ur den synpunkten, att bakom den yttre anpassningen förspörjes så föga, om ens något av den nya inre anda, som borde vara dess verkliga grund. Regeringsförslagens anpassning bygger icke på ett verkligt nytt tillrättaläggande av Sveriges försvarsproblem. Den är icke sådan, att den går på djupet med frågan om vad som överhuvud taget är ett oundgängligt försvarsbehov för Sverige i nuvarande tid, eller vad som är tänkbart med hänsyn därtill, att ingen lösning av problemet är möjlig utan stöd av en folkopinion, nog stark att genomföra och taga ansvaret för den nya försvarsorganisationen. En anpassning, som icke på det sättet går till kärnan av saken, räcker icke till. Och detta är det grundfel, som jag för min del nödgas finna i propositionen och dess utgångspunkter.

Även jag måste ägna några ord åt herr statsministerns inledande principyttrande, fastän det redan varit så mycket behandlat. Om jag därvid rör vid samma synpunkter, som förekommit här förut, så vill jag dock tro, att det inte är alldeles utan värde, att dessa bli sedda genom ett annat temperament — ty för visso överensstämmer min åskådning i många delar icke med deras, som förut kritiserat detta uttalande.

För det första börjar herr statsministern med en svartmålning av hela utgångspunkten för problemet i dess helhet, av hela världsläget och vårt lands särskilda läge, en svartmålning, som uppenbarligen är avsedd att göra en särskild effekt

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

såsom bakgrund för den moderation regeringen dock visat. Denna framställning av läget får väl icke misstänkas vara tendentiöst tillrättalagd — jag betvivlar icke ett ögonblick, att herr statsministern menar vad han säger — men det är dock en teckning, som statsministern icke hade kunnat så avfatta, om han icke trott, att effekten skulle bli sådan som nyss antytts. Jag vågar verkligen säga, att effekten blivit rakt motsatt: Herr statsministerns målning i dessa mörka färger har väckt så starka gensagor från de mest skilda håll, att jag undrar om han icke nu själv inser, att här är ett misstag begånget. Effekten av det tillvägagångssättet har nämligen blivit, att man ansett överdriften i hans svartmålning vara för stor för att överhuvud taget fästa sig vid densamma.

För mig är det nu inte alldeles så. Jag finner åtskilligt, som är riktigt uti denna teckning. Men jag finner däri också mycket stora överdrifter och framför allt mycket stora luckor.

Detta gäller redan det första partiet i principyttrandet, det om Nationernas förbund. Jag skall hoppa över vad statsministern talar angående detta förbund i inledningsavdelningen och bara gå till hans slutsats. Den är, att vi måste »avstå från den tanken, att vi redan nu i Nationernas förbund skulle våga se en verklig garanti för vårt oberoende». Denna slutsats är alldeles obefingat riktig; men jag frågar: vem är det, som nu skulle vilja påstå, att vi i Nationernas förbund ha denna »garanti»? Eller har någon här i Sverige i ansvarig ställning, någon vars ord har en verklig betydelse, vid något tillfälle verkligen påstått, att en *sådan* garanti skulle ligga i Nationernas förbund? Jag känner icke någon sådan svensk politiker. Jag anser den sats, som statsministern framfört, fullkomligt överflödig. Men vad som däremot icke vore överflödigt, det hade varit att ändå *något* värdesätta den insats, som Nationernas förbund efter fattig råd och lägenhet försökt göra i uppehållandet av världens fred. Dess »skröplighet» är ju allbekant. Jag har för min del från första början aldrig väjt för att erkänna den. Och att förbundet, sedan det väl trätt i verksamhet, inte ens motsvarat vad man från början hade hoppats, är lika klart. Men trots allt är det dock en faktor i det internationella livet, vars betydelse icke kan elimineras bort på sådant sätt som här skett. Att totalt förbigå det faktum, att i detta Nationernas förbund dock ligger det första försöket att samla strävandena ifrån olika stater och folk till att gemensamt förekomma konflikter och avvärja brytningar det är efter min mening icke blott orättvist, utan det är oklokt, därför att vem som helst, som följt med, genast ser, att här är en verklig lucka.

Herr statsministern talar vidare om det allmänna politiska läget efter kriget; han skildrar, hur det gamla jämviktssystemet har fejats bort och hur nu allting befinner sig i en jäsningsprocess, vars resultat vi icke kunna överskåda. Ja, detta är riktigt lika sant som det är sagt. Världen *är* stadd i en sådan jäsningsprocess, och många vanskligheter och en massa ovissa moment finnas där förborgade. Jag vill eftertryckligt understryka, att jag för min del är fullt medveten om vad detta labila tillstånd betyder för världen och för oss, denna ovisshet angående det nya statssystemet, om det skall stå sig eller icke. Men då statsministern härav drager den slutsatsen — och därvid liksom höjer en saknadens suck efter det gamla jämviktssystemet — att det nuvarande tillståndet skulle vara alldeles särskilt riskabelt för de små staterna, och då han tillämpar denna uppfattning på Sveriges allmänna läge — då ha vi åter efter min mening samma överdrift. De små staterna, ers excellens, de stater, som ha genomlevat detta världskrig utan att dragas in uti detsamma, de som ha förstått att hävda både sin politiska och sin ekonomiska självständighet, de staterna synas mig efter kriget, trots all osäkerhet, intaga en åtminstone *relativt* mera betydande ställning, än de gjort före kriget eller under kriget. Deras styrka har *i relation till de andras* snarast förökats, deras ställning, trots allt, mera befastats än försvagats. Vill man ha ett påtagligt bevis härför, så kan man ju se ett sådant just uti det fak-

tum, att de äro med, låt vara icke såsom dominerande, men dock äro med i de stora världsöverläggningarna inom Nationernas förbund. Herr statsministern skall icke svara mig med, att stormakterna behärska dessa överläggningar. Jag vet lika väl som han, att det till en viss grad förhåller sig så. Men jag påminner om, att under det av honom saknade »jämaviktssystemet» hade dessa små makter *ingenting* att säga till om i de stora världsfrågorna, vare sig formellt eller reellt. Hela denna strävan att få fram alla stater, även de mindre, i aktion för det gemensamma arbetet på en ny fredsordning, det är dock ett steg i för oss lycklig riktning, som inte borde förbigås.

Härefter några ord om vårt eget militärpolitiska läge. Därom är redan så mycket sagt, att jag icke länge skall uppehålla mig därvid. Jag nödgas dock säga, att det är för mig obegripligt, hur en regering, som lägger fram ett förslag, avsett till en ny svensk försvarsorganisation, kan undgå att åtminstone snudda vid den omständigheten, att omkring Östersjön hela statssystemet blivit förändrat. Sverige är ju övervägande, om också ingalunda helt och hållet en östersjöstat. Förändringarna kring Östersjön *måste* därför i hög grad inverka på vårt militärpolitiska läge. Det går inte för sig att se bort från detta. Folk misstänker, utan tvivel med orätt, att regeringen icke vill röra vid den sidan av saken, därför att den icke riktigt passar in i totalbilden.

Vad nu denna förändring omkring Östersjön kan militärpolitiskt betyda, skall jag icke gå in på. Det åligger icke mig såsom det hade ålegat eller tillkommit regeringen. Men så mycket kan väl få sägas, att när Östersjöns östra sida numera är omgiven av en krans utav från det gamla Ryssland frigjorda stater, och när därtill det militära maktläget på vattnet blivit så väsentligt förändrat, då måste detta avsevärt påverka vårt svenska försvarsproblem. Jag skall tills vidare icke alls yttra mig därom, huruvida det kan tagas till intäkt för en stor nedskrivning av försvaret. Jag vill bara framhålla, att problemet ligger väsentligt annorlunda än det låg 1914 och att detta *kan* medföra så viktiga konsekvenser bl. a. för frågan om förhållandet mellan armén och flottan, att en dylik omständighet icke hade bort saknas i statsministerns perspektiv.

Herr statsministern har till sist avfärdat frågan om vårt militärpolitiska läge med en sats, som också den redan håller på att bli bevingad — tyvärr — nämligen denna: »Det lönar sig icke att närmare undersöka, huruvida detsamma i förhållande till en från något visst håll kommande fara kan anses försämrat eller förbättrat i jämförelse med vad fallet var, när världskriget började.» Det har redan sagts, och jag är fullt med därom, att detta tvärtom förvisso skulle ha »lönat sig». Men vad värre är: jag tror, att när han icke har gjort den undersökningen, så har det hämnat sig och kommer att hämna sig i fråga om de utgångspunkter, det sätt, varpå man bedömer problemet i dess helhet.

Herr talman, jag har icke gått in på detta för att än en gång utöva en kritik, som delvis redan är gjord. Jag har gjort det, därför att jag anser, att vad i den delen av regeringen har blivit förbigånget, kan bli till skada för hela problemets behandling, och att det vore angeläget att försöka utfylla dessa luckor och bota dessa brister. Förrän det är gjort, på det ena eller det andra sättet, är jag rädd för att man icke kan anse sig ha en verklig grundval, på vilken man kan uppbygga en ny försvarsorganisation.

Saken är så mycket allvarligare, som man finner, att herr statsministern, när han avslutar denna del av sitt anförande, drager en slutsats, som också stämmer till eftertanke, för att begagna ett mycket mildt uttryck. Herr statsministern kommer nämligen fram till den uppfattningen, att »en försvarskraft, sådan som den 1914 års organisation, jämkad och moderniserad efter världskrigets erfarenheter, skulle skänka, förvisso vore väl motiverad av det utrikespolitiska läget, som icke på länge kan antagas bli i avsevärd mån förbättrat». Med andra ord: Slutsatsen av hans bakgrundsteckning är, att egentligen borde vi

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

stå fast vid 1914 års härordning, på lämpligt sätt »jämkad och moderniserad». Denna tanke kommer även igen då och då uti propositionen, om också i försiktigare vändningar. Herr statsministern bör tro mig, när jag säger, att ingenting kan vara mindre gynnsamt för den anpassnings- och samförståndspolitik, som han inaugurerat, och som jag i högsta grad respekterar, än när man här får belägget på att vad som egentligen av honom önskas är att bibehålla 1914 års försvarsorganisation. Den som överhuvud taget kan sluta en principbetraktelse över försvarsproblemet nu med en sådan sats, han riskerar därmed utomordentligt mycket för framgången av sin sak. Jag skall tillåta mig att i korthet utföra, vad jag här syftar på.

Med 1914 års försvarsorganisation förhåller det sig efter min mening så, att det nu borde ha erkänts — ty det är ett faktum — att denna försvarsorganisation från alla synpunkter sett är ohållbar, och att densamma *icke* får stå såsom något slags i fjärran vinkande ideal, som man hoppas eller önskar återkomma till. Detta gäller först och främst ur ekonomisk synpunkt — såsom ju även herr statsministern för sin del vitsordat. Han har emellertid skjutit in ett förbehåll: hans medgivande i detta stycke hänför sig till »nuvarande» ekonomiska och finansiella förhållanden. Jag tillåter mig att här gå vida längre. Den ekonomiska överbelastning, som 1914 års härorganisation innebar, var faktiskt förutsedd redan när denna organisation drevs fram, den drevs fram, därför att man på den tiden icke ville ta någon nämnvärd hänsyn till ekonomiska synpunkter, och den har aldrig varit förenlig med vår bärkraft.

Men vidare: Hur har det gått med de militära grundsatserna för denna organisation? Det har redan citerats, huru herr statsministern år 1914, i sin dåvarande egenskap av första kammarens majoritetspartis ledare, betraktade övningstiden och dess utsträckning såsom själva nyckeln till en nödvändig ny försvarsorganisation. Vad därav har blivit i den nu föreliggande propositionen är redan sagt, och jag skall icke strö salt i det såret genom att upprepa, huru 1914 års princip i denna del uppgivits. Däremot skall jag påminna om, att herr statsministern uti samma anförande 1914 i sin dåvarande egenskap av ledare för första kammarens majoritetsparti särskilt ställde på den dåvarande innehavaren av statsministerposten det kravet, att regeringen skulle framlägga ett försvarsförslag, som »kunde antagas vinna de sakkunniga myndigheternas godkännande». Hur har det gått nu? Jo, det har gått så, att regeringen har nodgräts — och jag finner detta riktigt — att fastställa en kostnadsram och sedan givit de militära myndigheterna i uppdrag att inom denna ram utarbeta dels princip- och dels detaljförslag — men var ha vi nu vitsordet om att »de sakkunniga myndigheterna godkänna» detta förslag? Det vitsordet fattas. Hela den tanke, som 1914 uppställdes som ett ovillkorligt krav och som man syftar på, när man i dag här i kammaren framkastar sina förhoppningar på en utvidgning av vårt försvarsväsende, hela den tanken att det skulle vara möjligt att ställa upp en fordran på sakkunskapens avgörande ord rörande försvarsorganisationens omfattning — den har den nuvarande regeringen själv genom sitt nyss omförmälda handlingssätt visat vara ohållbar.

Får jag så tillägga två saker, så är, tror jag, den bild, jag här velat framställa, i sina huvuddrag färdig. År 1914 fordrades också en kustflotta, vilken skulle vara, som jag vill minnas, att det då hette, »slagfärdig», en kustflotta, vars kärna skulle utgöras av den nya pansarbåtstypen — jag ber om ursäkt, att jag är så gammalmodig, att jag icke kallar fartyg, tillhörande sistnämnda typ för »pansarskepp»! Hur har det gått med denna del av 1914 års krav? I det nu framlagda förslaget finnes icke blott icke någonting om dessa fartyg, utan man har till och med varit så ängslig för dem, att man underlåtit att resonera om, huruvida i vår flotta överhuvud taget skulle finnas artillerifartyg eller icke. Och till sist övningstidens förläggning. Hur ha vi icke tvistat i

denna kammare och ute i landet om det stora stridsämnet: »sommarlinje» eller »vinterlinje»? Hur har det icke bevisats för oss, att vinterlinjen vore den enda rätta! Nu kommer regeringen själv med sommarlinjen — den som opponenterna 1914 tillät sig hävda.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

(Forts.)

Så ter sig 1914 års försvarsorganisation i den faktiska erfarenhetens belysning. Den har ramlat sönder, den har fallit ihop under sin egen tyngd. Den kan icke, och den får icke ställas upp såsom något slags alltjämt kvarstående ideal. Vi måste göra oss fria från varje tanke på fasthållande av 1914 års härorganisation, om vi överhuvud taget skola ha några utsikter att bygga upp ett livskraftigt försvar. Jag säger sannerligen icke detta av rätthaveri. Det är icke för att få tillfälle att tala om, att vi hade rätt och andra hade orätt 1914, som jag säger det. Utan det är därför att jag betraktar det som en verklig risk för vår försvarsfråga om det icke skulle göras klart, att här kan icke bliva tal om någon förhoppning att komma tillbaka till en sådan organisation och sådana grundsatser, som visat sig ohållbara.

Herr talman! Till dessa kritiska anmärkningar emot herr statsministerns inledningsföreläsning i propositionen skulle naturligtvis även jag ha mycket att tillägga rörande den ekonomiska ramen. Jag finner mig emellertid på den punkten vara förekommen. Jag ser nog icke den saken på samma sätt som exempelvis den förste i dag uppträdande talaren. Jag delar ingalunda hans förhoppningar om en så stor inskränkning av ramen, som han antytt. Men det är obestridligt, att han har rätt, när han säger, att den i år framlagda budgeten icke kan godtagas såsom självfallen ram, därför att den icke är en »normal» budget. Han kallade den även »snål» budget. Jag skulle vilja kalla den för en »nödbudget», en nödbudget på alla andra områden än det, som här är i fråga. Faran av att taga en sådan tillfälligt åstadkommen budget såsom ekonomisk ram för en ny försvarsordning gör sig märkbar också i motsatt riktning. Det har — helt naturligt — från annat håll gjorts gällande, att konjunkturen ju kunna stiga och att inkomsterna kunna bli bättre, utan att utgifterna på de andra huvudtitlarna följa med — en förhoppning visserligen, som jag för min del nödgas hänföra till de mycket »fromma» önskningarna. I alla fall har man även från den sidan nödgats medgiva, att den ekonomiska ram, inom vilken regeringsförslaget håller sig, är fullkomligt godtyckligt vald.

Jag skall emellertid icke ytterligare diskutera dessa frågor, som ju redan berörts, utan i stället något stanna vid en annan sida av saken, som kanske icke har kommit riktigt fram, åtminstone icke så, som jag ville se den behandlad. Jag syftar på den avvägning, inom den ekonomiska ramen, som ägt rum mellan de olika vapnen. Jag kan förutskicka, att det är min uppfattning, att det icke finns möjligheter, vare sig politiskt-taktiskt sett eller med hänsyn tagen till vårt rikets finanser, att hålla ramen så vid, som den av regeringen har hållits. Jag tror, att det kommer att bli nödvändigt att gå ned ytterligare, och då blir den frågan, hur berörda avvägningar skola ske mellan de olika vapnen, i förhöjd grad brännande. Herr statsministern är visserligen övertygad om, att den avvägning som ägt rum, icke kan göras bättre. Han har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet uttalat, att det framlagda förslaget ger »en försvarsberedskap bättre än någon annan, som kan åstadkommas för de kostnader, vilka ansetts kunna belasta budgeten» — detta är, förklarar han, regeringens enhälliga mening. Jag tror, att herr statsministern, som är gammal och fin skämtare, skall förlåta mig, om jag säger, att jag, då jag läste detta, drog något på smilbandet. Ty det är ju klart, att visst måste det vara regeringens mening, att regeringsförslaget innehåller den bästa avvägning mellan olika vapen som man kan få — annars hade väl regeringen icke lagt fram sitt förslag. Det vittnesbörd, regeringen sålunda ger sitt eget försvarsförslag, förefaller mig vara ganska överflödigt. Men det är icke sagt, att regeringens mening accepteras av riksdagen. Det torde finnas

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

rätt många, som ställa sig tvivlande på den punkten, och bland dessa tvivlare är även jag.

Jag tror nämligen, att detta försvarsförslag är helt och hållet baserat på den utgångspunkten, att man till varje pris vill bibehålla åtminstone de allra flesta av våra nuvarande regementen med så litet försvagade kadrer som möjligt. Man har föreslagit indragning av fyra regementen, det är sant, men därvid har man stannat, och härmed har egentligen hela förslaget stomme varit given. Sedan man ytterligare sört för tekniskt material för armén, hava flygvapnet och flottan fått vad som kunde bli över. Det skall medgivas, att denna andel för flottan och flygvapnet i proportion till den nuvarande dessbättre blivit ganska ordentligt tilltagen. Men för min del skulle jag dock åtminstone vilja ifrågasätta, om man icke köpt bibehållandet av dessa regementen något för dyrt genom det arrangemang regeringen föreslagit. Med särskild skärpa framställer sig den frågan, om det såsom jag tror, blir nödvändigt att gå ytterligare ned i kostnadsramen. I sådant fall vill jag hava sagt, att då blir det, hur påkostande, man också kommer att känna det, oundvikligt att antingen draga in något regemente till eller också ytterligare uttunna kadrer eller också göra båda delarna, ty att i alla händelser avvägningen mellan de olika vapnen måste bli minst så pass fördelaktig för flygvapnet och marinen, som den blivit i propositionen, att dessa snarare böra förstärkas i förhållande till armén och särskilt i förhållande till infanteriet än tvärtom, det är jag verkligen övertygad om.

Jag skall tillåta mig att i detta sammanhang söka förekomma ett eventuellt missförstånd rörande vad jag därmed syftar på. Här har talats i dag, både av herr Hansson i Stockholm och av herr Engberg, om ett »neutralitetsförsvar». Detta begrepp tycks vara själva den sammanhållande principen för den försvarsbyggnad, som dessa ärade talare sträva efter. Jag vill ha sagt, att på en sådan lösning av försvarsfrågan går jag icke med. De båda herrarna få ursäkta mig, om jag vågar förmena, att deras åsikt, att vi böra hålla oss med ett »neutralitetsförsvar», vilar på ordets makt över tanken. Den beror på, att man icke riktigt har tänkt sig in i vad detta begrepp, »hävdande av neutraliteten», skulle betyda till skillnad från hävdande av självständigheten. Det fanns en gång en institution, som jag arbetade i under ett par år, och som hette »andra försvarsberedningen». Den framlade i slutet av 1913 ett principbetänkande om förhållandet mellan olika vapen och deras uppgifter för Sveriges försvar och var därvid också inne på problemet »neutralitetsförsvar eller självständighetsförsvar». Vi kommo då i denna försvarsberedning, efter att hava tänkt ganska mycket, läst mycket och hört mycket, till den uppfattningen, att det icke går att göra den skillnaden. Det försvar, som skall vara tillräckligt för att hävda neutraliteten, behöver också vara så betydande, att det utgör ett skydd för vår självständighet. Ty annars bryr sig ingen om neutralitetsskyddet. Och det försvar, som vi anse oss böra skapa för att tillgodose tryggheten av vår självständighet, det får också lov att vara tillräckligt för att skydda neutraliteten. Jag tror verkligen, att saken ligger så. Det är icke bara min andel i faderskapet för betänkandet som gör att jag hävdar detta, utan det är min uppriktiga och mycket grundligt genomtänkta övertygelse, att så ställer sig i realiteten detta problem. Förr eller senare — om icke förr, så åtminstone när ansvaret även för hävdandet av vår självständighet tilläventyrs i fullt mått faller på de ärade talares axlar, som jag nyss här syftat på — förr eller senare komma säkerligen även de att känna detsamma.

Alltså: det är icke för att förorda ett neutralitetsförsvar i stället för ett självständighetsförsvar, som jag tror, att man behöver lägga om möjligt ännu starkare vikt på flygvapnet och flottan, utan därför — och här återkommer jag till min utgångspunkt — att det nya förändrade militärpolitiska läget, särskilt i Östersjön, ger dessa vapen vida större möjligheter att göra insatser såväl för

självständigheten som för neutraliteten än de, som kunde beräknas 1913—1914. Rörande avvägningen mellan vapnen är därför det betänkande av 1913, som jag nyss syftade på, föråldrat, emedan förhållandena så starkt ha förändrats. Det är en mycket beklaglig följd av statministerns bortseende från varje verklig analys av vårt nya militärpolitiska läge, att man icke finner något som helst uttryck för den synpunkten i regeringens förslag.

I fråga om flottan nödgas jag anse, att propositionen över huvud taget icke erbjuder tillräckligt säkra hållpunkter. Här är framlagt ett nybyggnadsprogram, avsett för fem år. Rörande dess innehåll skall jag endast göra den anmärkningen, att jag står något tvekande — naturligtvis med insikt om att jag på detta område endast är en lekman — till den mycket stora typ av jagare, som man nu går in för, en typ, som, såvitt jag förstår, efter våra förhållanden kan sägas närma sig en lätt kryssare. Jag frågar mig, huruvida inte de utan tvivel utmärkta egenskaperna hos dessa fartyg köpas något för dyrt, när man nämligen observerar att de höga priserna för dem göra, att man får så gott som inga mindre övervattensfartyg, bevakningsfartyg, för våra vidlyftiga kustområden. Detta skall jag emellertid lämna åsido; det må gärna vara fackmännens sak att bestämma sig inom en given kostnadsram i detta hänseende, när man väl har kommit så långt, att man åtminstone icke behöver räkna med de stora pansarskeppen — såsom de numera kallas — vilka väl, antar jag, med nutida priser skulle betinga en 30—40 miljoner kronor. Men jag skall be att få göra en annan fråga rörande sjöförsvaret: är det verkligen möjligt att regeringen inte har känt det starka behovet, ja, jag skulle vilja säga det oavvisliga behovet utav att få åtminstone en huvudskiss till flottplan? Vad vi ha fått i propositionen, det är ett förslag om förstärkningsbyggnader för omkring 9 miljoner kronor under de fyra år, som följa närmast efter det nästa. Men huru flottan är tänkt att i dess helhet se ut, därom finns inte ett ord. Jag förbiser inte svårigheterna att få fram en sådan flottplan, som skulle stå sig för långa tider. Det kan ju hända, att en sådan inte kan nu fastslås. Men vad som väl borde varit möjligt och vad som efter min uppfattning borde ha varit alldeles nödvändigt, det är att få veta, om den svenska flottan skall tänkas komma att för framtiden bestå huvudsakligen utav fartyg av dessa och motsvarande typer, dessa typer, som nu äro föreslagna, eller om man också räknar med större. Av detta beror ju, mina damer och herrar, i själva verket inte bara kostnaden för nybyggnader, utan av detta bero stationerna och deras anordningar, av detta beror behovet av varv och dockor, och av detta beror sist men framför allt hela organisationen av officerskår och manskap. En enkel approximativ räkning skall göra detta på en gång klart. Antag att man under de följande femton åren skulle få använda — såsom nu begärts — 9 à 10 miljoner kronor till fartygsbyggnader; antag, att man skulle nöja sig med de typer som nu äro här föreslagna, och antag slutligen att priserna icke skulle stiga — ett antagande, som tyvärr icke lär komma att hålla sig — då skulle man, om jag icke räknat fel, efter femton år ha fått en kustflotta bestående av ungefär tolv jagare, högst tolv stora undervattensbåtar och ett mindre antal motor-torpedbåtar. Längre kommer man icke för 10 miljoner kronor. Men är det så, att man ämnar begränsa sina anspråk på fartygstyper och fartygens antal på detta sätt, då måste detta i hög grad återverka på hela organisationen. Och därför frågar jag: behöva vi då verkligen alla dessa varvsinstitutioner, låt vara att de bli beskurna, behöva vi två stora stationer i Stockholm och Karlskrona, och behöva vi hela den kår av officerare och manskap, som propositionen upptager? Jag påstår ingenting här; jag vill visst inte dessa försvarsmedel till livs. Men jag ställer frågan. Och jag anser, att det är högst betänkligt

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.

att ge sig in på att fastlåsa en organisation för flottan, utan att ha klart för sig, åtminstone i stora drag, vilken den materiel är, för vilken denna organisation är avsedd.

(Forts.)

Såsom det förefaller mig nu, skulle den föreslagna organisationen egentligen vara tänkt att bibehållas på grund av den tillgång på äldre fartyg som vi ännu dess bättre äga. Jag skall icke nu gå in på någon granskning, hurvida den för det ändamålet är för stor eller lagom, jag kan ju tills vidare acceptera den senare förutsättningen. Men även om man ser saken så, synes det mig vara tydligt, att då skulle slutsatsen bli denna: i sådant fall är organisationen för flottan beräknad som ett övergångsstadium, en indragningsstat i viss del, från vilken så småningom kunna avföras väsentliga partier, allt efter som antalet och certen utav fartyg få lov att gå ned till de blygsammare mått som nu tyckas vara att vänta. Däröfver förmåles emellertid intet uti propositionen.

Herr talman, det kunde vara åtskilligt annat att säga om vissa viktiga punkter. De ha emellertid delvis blivit berörda — jag syftar särskilt på sådana som den nya »kategoriklyvningen» och de otillräckliga anstalterna för att på ett bättre sätt tillgodogöra sig underofficerarnas och underbefälens utbildningsmöjligheter. Jag skall rörande kategoriklyvningen endast tillägga, att om man nu kommer att stanna för att inskrivningsrevisionerna och inskrivningsnämnderna bli de avgörande för fördelningen emellan de olika kategorierna, vilket kan ha vissa skäl för sig, då anser jag, att det är absolut nödvändigt att inte stryka de civila element, som ha funnits där förut. Den ringa besparing som man har vunnit genom att inskränka antalet civila ledamöter, synes mig väga litet i jämförelse med nödvändigheten att allmänna medborgerliga synpunkter få komma fram och göra sig gällande vid en så ytterligt ömtåligt förrättning.

Regeringsförslaget upptar en extraordinärt lång utbildningstid för studenterna, en utbildningstid som avser att göra dem till reservbefäl. Jag är fullt på det klara med de mycket pressande skäl, som ha tvungit oss att en gång gå in för denna grundsats. Men jag skulle vilja göra den hemställan, att man dock ser till, om det verkligen skall förbliva nödvändigt att räkna med varenda student för denna utbildning. Det är icke blott så, att detta lägger en mycket tung börda på ungdomen, som har bördor nog ändå med vårt lands och vår tids dyra utbildningskostnader. Det förhåller sig också på det sättet, att man genom den generella uttagning, som hittills tillämpats, får med en hel del element för denna särskilda studentutbildning, som rakt inte äro lämpade därför. Den som är student, behöver visst icke därför vara lämpad att föra befäl eller underbefäl — ofta är det gunås alldeles tvärtom. Och så skulle jag också vilja vilja hemställa, om det föreligger någon verklig nödvändighet att för dem, som nu komma att tagas ut, yttermera öka utbildningen utöver vad den under provisoriet har varat, ett dagantal som förefaller mig böra kunna vara tillräckligt.

Herr talman, jag skall icke gå längre. Jag skall sluta med att anhålla att bli trodd, när jag förklarar, att syftet med dessa anmärkningar, fastän de övervägande haft karaktären av kritik mot förslaget, icke har varit att komma förslaget till livs, och ännu mindre att lägga stenar i vägen för en lösning på detta förslags grund. Min tankegång har varit den, att det tjänar ingenting till att sticka huvudet i busken, när det är fråga om att bedöma ett sådant problem som detta, och när läget är sådant som det är i vår riksdag och i vårt land. Det är angeläget att försöka se sanningen i ögonen, att inte väja för verkligheten, om den också kan vara påkostande — och jag

behöver inte säga att i vissa delar är det för mig personligen påkostande att ha nödgats göra så starka anmärkningar som jag har gjort.

Vad som behöves, om här skall bli ett resultat i försvarsfrågan, det är, att vi resolut bortse från alla vare sig sentimentala eller traditionella, alla än så förklarliga sympatier för den organisation, som har funnits på papperet, men aldrig blivit fullt utförd i verkligheten; att vi ställa problemet så som det nu ligger: försöka att komma till den minsta möjliga ram, som är förenlig med de nödtorftiga anspråken på ett skydd både för självständighet och för neutralitet. Jag vågar, ehuru jag bara talar som en av kammarens ledamöter, uttala den förhoppningen, att regeringen skall i denna anda fullfölja den tanke om samförstånd som den har proklamerat. Och jag djärves också att uttrycka en förhoppning, att samma synpunkter inte skola vara främmande även för det eller de partier här i kammaren, som hålla avgörandet i sin hand. Min mening är, att skall en uppgörelse komma till stånd, som verkligen är något värd, då bör den om möjligt vara byggd på en bred basis av medansvar ifrån representationen. Jag skall lämna därhän, huruvida det är möjligt att i denna fråga få fram ett positivt beslut genom en knapp majoritet, genom en voteringsseger med några få röster. Kanhända det är möjligt, kanhända inte. Men även om det skulle vara möjligt, så vore en sådan utgång betänkelig, ty den skulle fresta att hålla såret öppet, frågan alltjämt brännande och framkalla nästa krav på nästa revision. Om det är tänkbart alltså, mina damer och herrar, så vore det den största behållning, som vi kunde få av denna riksdag, att åstadkomma en lösning, som verkligen kan uppbaras av en stark folkmening och som samtidigt kan anses vara någorlunda tillfredsställande för vårt lands trygghet.

Herr Holmgren: Herr talman! Sedan omkring en mansålder ha flottans män bedrivit ett energiskt arbete ute i landet för att övertyga vår nation om den ofantliga betydelse, som flottan har för vårt lands säkerhet. En sådan upplysningsverksamhet är vad beträffar flottan oavvislig, ty flottans betydelse kan icke inses av gemene man utan vidare, flottans verksamhet undandrar sig deras bedömande. I regel visar sig icke resultatet av flottans verksamhet genom ärofulla sjöbataljer, utan i de flesta fall blir resultatet av dess verksamhet att kriget undvikes. Detta vårt arbete har dess bättre krönts med en ganska stor framgång, och jag tror mig icke säga för mycket, om jag håller före, att en avsevärd del av vår nation i närvarande stund är övertygad därom, att utan ett starkt sjöförsvaret sakna våra övriga försvarsanstalter nämnvärd betydelse.

Jag vågar tro att det resultat vartill försvarsrevisionen har kommit med avseende å vår flotta icke står i samklang med folkflertalets mening. Av den kungl. propositionen framgår också, att regeringen tycks ha avlyssnat folkmeningen i samma riktning, då regeringen till ersättningsanslag för vår flotta kommer med ett belopp, som är vida större än försvarsrevisionens. Men regeringen är nog inte därför genomträngd av övertygelsen om flottans betydelse. Vi hade år 1914 en flotta tämligen väl avpassad efter behovet, en flotta, vars styrka uppgick till vid pass 52 å 53.000 ton. Sedan den tiden har flottan starkt decimerats genom att fartyg ha blivit utrangerade. På samma gång har flottan tillförts ett värdefullt tillskott i de tre färdiga pansarfartygen, så att vi i närvarande stund kunna räkna en flotta av 48 å 49.000 ton. Därest nu intet anslag blivit föreslaget till ersättningsbyggande, så skulle vår flotta vid 1929 års ingång ha bestått av endast 29 å 30.000 ton. Nu föreslår regeringen ett anslag till byggande av fartyg såsom ersättning för de förslitna: regeringen föreslår ett belopp av 9 miljoner kronor att från och med år 1925

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

ärligen utgå under fyra års tid. Men för att vidmakthålla den flotta, som vi i närvarande stund ha flytande på vattnet fordras en årskvot av 14 miljoner kronor. Regeringen har alltså i denna sin proposition ansett, att de nuvarande spillrorna av den flotta vi ägde 1914, före världskriget, till och med skulle vara starkare än vad det oavvisliga behovet kräver. Att man på många håll reagerat mot en sådan värdesättning av vårt lands första försvarslinje är väl ändå inte att undra på. Ett uttryck för en sådan reaktion ser jag i den av bondeförbundet tilltänkta motionen, vars konturer man redan skymtat i dagspressen. Även från socialdemokratiskt håll har man ju till synes manifesterat en viss förståelse för vårt sjövapen. Så t. ex. hävdade herr Engberg i dag en dylik tankeriktning, men jag tror icke, att sjöförsvarets verkliga vänner skola följa de locktonerna, när de äro medvetna om, att samme herr Engberg, som i dag på visst sätt fört vår flottas talan, likväl i försvarsrevisionen ansett, att fem miljoner skulle vara ett tillräckligt belopp för vår flottas ersättningsbyggnad, alltså föga mer än hälften av det otillräckliga anslag regeringen har ifrågasatt.

I förslaget om indragning av Karlskrona grenadjärregemente ser jag även ett uttryck för regeringens ljumma känslor gentemot sjöförsvaret. På samma gång som man föreslår en indragning av regementet i fråga, erkänner man behovet av infanteriförsvar för fästningen och föreslår, att detta behov skall tillgodoses på så sätt, att man utökar Norra skånska infanteriregementet och Kronobergs regemente till sådan omfattning, att dessa regementen vid behov skola kunna förse fästningen med nödigt infanteriförsvar. Man förbiser emellertid härvid, att det är synnerligen viktigt, att det infanteriregemente, som skulle skydda fästningen, redan i fredstid är i tillfälle att göra sig väl förtroget med terrängen inom det område, där regementet skall uppträda och, framför allt, att infanteritrupporna redan vid mobiliseringen böra befinna sig på platsen. Frånvaron av fästningsinfanteri vid eventuella konflikter skulle mycket lätt kunna föranleda en fiende, som verkligen är övertygad om betydelsen, såväl den ekonomiska som den militära, av vår flottstation, att i närheten av fästningen genom ett snabbt utfört företag sätta i land trupper, som inom en kort stund, några få timmar, vore framme för att taga Karlskrona i ryggen. Karlskrona är nämligen oförsvarat från landsidan och kan således lätteligen intagas av infanteritruupper. Jag vågar påstå, att en sådan operation är fullt genomförbar på kortare tid än det tar för vare sig Norra skånska infanteriregementet eller Kronobergs regemente att få sina trupper ombord på tåget. Det vill därför förefalla mig, som vore det långt mera praktiskt att bibehålla Karlskrona grenadjärregemente. Skall nödvändigt ett infanteriregemente behöva indragas, så skulle det kunna ske på det sättet, att man i stället förstärkte Karlskrona grenadjärregemente så, att från detta regemente kunde till fälthären vid behov lämnas trupper i stället för att som regeringen föreslår göra tvärtom.

När vi år 1914 stodo inför krigsfara, befanns det, att fyra av våra infanteriregementen voro av den betydelse, att de ansågos böra vara mobiliserade. Ett av dessa fyra regementen var Karlskrona grenadjärer. Vilka erfarenheter, kan man fråga sig, ha under mellantiden vunnits, som kunna rättfärdiga den uppfattningen, att nu, tio år senare, det regemente, som lättast kan avvaras, just är ett av de fyra som vid 1914 års mobilisering ansågos för de viktigaste?

Jag har slutligen ännu en liten sak, som jag i detta sammanhang skulle vilja påtala, och det är det hårda slag, som mättas åt flottans underofficerskår, när man nu vill så kraftigt beskära densamma, som propositionen förutsätter. Det skall villigt erkännas, att flottan har en mycket stor underofficerskår, men jag vill på det bestämdaste bestrida, att den är alltför stor. Jag har för min del

i nära 37 års tid tjänat flottan, och jag har under denna tid varit i tillfälle att ingående sätta mig in i underofficerskårens arbetsuppgifter ävensom att ganska noggrant sätta mig in i individernas tjänstduglighet. Det tillkommer i stort sett officerskåren och med dem likställda att handhava de tekniska hjälpmedel, som äro så oerhört viktiga för flottans verksamhet. Det tillkommer dem även att skapa och konstruera nya sådana tekniska hjälpmedel. Manskaper tillkommer det att betjäna dessa olika maskiner, men på underofficerskåren vilar i stort sett ansvaret för att den befintliga materielen är i fullgott skick och när som helst klar till användning. Det är genom vår underofficerskårs yrkesskicklighet och redbarhet, som åt statsverket under långa tider inbesparats, jag vågar påstå det, miljoner och åter miljoner. Nu vill man göra en kraftig beskäring av denna kår. Vad blir följden? Jo, att en hel del av de ytterst ansvarsfulla uppgifter, som nu påvila underofficerskåren, måste läggas på den grad, som kommer närmast under kåren, till vilken grad man nu i propositionen vill överflytta en av våra underofficersgrader. Den sålunda nyskapade flaggkorpralsgraden kommer att utgöras dels av personal, som är kvalificerad för underofficersbefattning och dels av personal, som saknar dylik kvalifikation. Nu är förhållandet det, att våra underofficerare redan för närvarande måste anses underbetalda, och det är blott en tidsfråga, när krav på förhöjd avlöning måste ställas från deras sida. Ja, vad ha vi då att göra? Jo, antingen att bygga på flaggkorpralsgraden med en ny grad eller också öka avlöningen för *hela* denna grad, således icke blott för de kvalificerade, utan även för de okvalificerade. Jag tror icke detta blir sund ekonomi. I samma mån, som tekniken på fartygen utvecklas, kommer behovet av yrkesskicklighet att ökas. Således kommer också behovet av yrkesskicklig personal i framtiden att ökas och icke att minskas. Då man nu enligt regeringens proposition avser att allt framgent ha ett provisorium för flottan, kan jag i likhet med herr Edén icke finna, att tidpunkten nu är inne att göra en så kraftig beskäring av underofficerskåren, som här blivit ifrågasatt. För min egen del hoppas jag och tror, att när provisoriet en gång är slut, det skall visa sig, att vi behöva flera underofficerare i stället för färre. — Jag vågar beteckna flottans underofficerskår, som flottans kärna. Ju bättre statsmakterna vårda sig om den kåren, desto säkrare kunna vi vara, att flottans materiel, när det gäller, är av yppersta beskaffenhet. Jag tror, att en nedskärning sådan som här ifrågasatts, icke kommer att visa sig vara sund ekonomi.

Det finnes nog åtskilliga andra punkter i propositionen, som från min synvinkel sett skulle inbjuda till kritik och anmärkningar. Jag skall emellertid därmed icke uppehålla kammarens tid, men innan jag lämnar denna plats, vill jag ge uttryck åt den uppfattningen, att den kungl. propositionen i vad den berör flottan, icke utan misstämning mottagits bland de många ute i vårt land, som i likhet med oss, flottans män, äro genomträngda av övertygelsen om sanningen i Axel Oxenstiernas bekanta ord, att »på flottan beror, näst Gud, rikets säkerhet».

Herr Thorsson: Herr talman! Vid bedömande av en fråga av så genomgripande innebörd, som den vi nu ha framför oss, är det naturligt, att olika synpunkter framträda och sådana ha ju signalerats från olika håll här i dag. Sålunda har man betonat, att frågan måste bedömas med sikt allenast på de militära synpunkterna. Vi böra med andra ord bygga vårt försvar så elastiskt, att vi, när de ekonomiska förhållandena tillåta det, kan utbygga detsamma, alltefter de strömningar, som för tillfället kunna råda i landet. Det är den gamla kända, goda principen, som länge tillämpats här i landet. Förr i tiden byggde man skutan det ena året, och så sade man: Nu är fartyget färdigt, nu måste vi ha bemanning. Så blev det några karlar över, och då hette det: Nu ha vi mer bemanning än vi ha fartyg till, nu måste vi bygga en skuta till. Likadant var

Vsd
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
omnämning av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

förhållandet på arméns område. Man var jämt och ständigt ute och schackrade för att få det mesta man kunde avvinna landet. Det var i viss mån samma politik, som fördes 1914, man sökte begagna den då rådande situationen till att genomdriva vad som ansågs möjligt att frampressa. Den politiken har ju nyligen av andra kammarens högerledare besjungs för sin framsynhet, han trodde att framtidens historieskrivare skulle på ett annat sätt bedöma de insatser, som högern då gjorde. Härordningsbeslutet hade ju dock räddat vårt land från att invecklas i världskriget. För min del anmäler jag en avvikande mening mot den talaren. Ty hade de krafter fått vara rådande, som framdrevo 1914 års härordning, då hade vi för länge sedan varit invecklade i och avvecklade från världskriget, och det senare hade säkert blivit åtskilligt värre än det förra. Så att inte skall den ärade talaren nu söka lancera det påståendet, att det var någon politisk framsynhet, som dikterade de åtgärder, vilka voro vägledande för 1914 års beslut.

1914 förelåg visserligen en försvarsplan, som såväl organisatoriskt som ekonomiskt var avvägd av sakkunskapen. Vi andra osakkunniga voro ju fullständigt avkopplade. Hur blev resultatet? Ja, jag vill nämna ett exempel.

År 1915 kom sakkunskapen, representerad av det dåvarande Kungl. Maj:t tillbaka och talade om för oss osakkunniga, att man året förut hade glömt begära tillräckligt med knallhattar och patroner, och för den skull behövde man nu 1,100,000 kronor för att skaffa nödiga förråd av de där sakerna. Denna omständighet verkade synnerligen obehagligt på mig, och jag glömmmer aldrig det tillfället, då vi på första avdelningen inom statsutskottet skulle behandla det där problemet. Jag blev då en vacker dag tillfrågad av en högtstående man här i landet, om jag verkligen kunde motsätta mig en anskaffning av detta ammunitionstillskott, och jag svarade: Jag följer sakkunskapen från i fjol och tror mig vara på säker mark då. Det visade sig emellertid, att innan 1915 års riksdag hade åtskilts, så måste vi bevilja hälften av det anslag Kungl. Maj:t hade begärt till komplettering av ammunitionsanskaffningen, därför, att man, då det inrättades ett 40-tal nya kulspruteformationer, i det sakkunniga förslaget icke räknat med ett öres anslag till ny ammunitionsanskaffning.

Vid sådant förhållande må det vara förlåtligt, om man nu blir litet betänksam, när man finner, att denna proposition saknar någon ekonomisk plan, som anger, hur man tänker ordna det under närmaste tiden framåt. Kungl. Maj:t har resonerat som så: Vi ha i årets budget kunnat hålla anslagen till försvarskostnaderna omkring 140 miljoner kronor, och då bör man även under de närmaste åren kunna hålla anslagen inom den kostnadsramen. Jag har emellertid läst försvarshuvudtiteln och funnit, att den nuvarande försvarsministern har räknat så noggrant, att i jämförelse med honom icke ens Per Albin Hansson håller måttet, då det gäller att räkna snålt. Vid sådant förhållande kan icke den slutsumma, som innehålles i årets försvarsproposition, anses utgöra någon säker garanti med avseende på försvarskostnadernas storlek under de närmaste åren, ty med naturnödvändighet komma de saker, som av omständigheterna måst tillbakaskjutas i år, i fjol och året därförut, att en gång anmäla sig.

Jag är därför av den bestämda uppfattningen, att om riksdagen i år skall lösa försvarsfrågan och lösa den så, att den lösningen skall kunna bli bestående så lång tid framåt, som erfordras för att bygga upp de nya organisationerna, så måste man taga det obehagliga steget att göra en avvägning mellan de olika försvarsgrenarna. Det finnes, mina herrar, överhuvud taget ingen möjlighet att hålla den organisationsplan, som föreligger i årets försvarsproposition, inom den antydda kostnadsramen. Ty det är säkert, att såväl flygvapnet som den maskinella utvecklingen på olika områden inom försvaret med naturnödvändighet kommer att kräva så stora anslag, att man vid uppbyggandet av den nya

organisationen måste klarlägga för sig, om det icke är tvunget att omlägga och nedskära organisationen till en sådan omfattning, att man har möjlighet att skaffa de nya tekniska redskap, som äro erforderliga.

Från denna utgångspunkt måste jag komma dit, att det överhuvud icke är rimligt att fortfarande tänka sig en organisation av armén på sex arméfördelningar.

Det finnes ingen möjlighet, att godkänna en sådan försvarsplan med tanke på att den skall hålla sig, och det kunna vi i dag vara överens om, att ingen större dumhet har begåtts i svensk politik än den, som begicks 1914, när man tvingade det svenska folkets representanter att under världsåskans brak godkänna en lösning av försvarsfrågan, som man i sitt innersta icke ville giva sin anslutning till, och i detta stycke har högern syndat mot Sveriges verkliga försvarsintresse på ett betänkligt sätt.

För min del kan jag förstå, om vårt lands officerare se på det här problemet rent fackmannamässigt. Det är naturligt. Men vi andra måste se något även på den ekonomiska sidan av saken. Vare sig vi kalla vårt försvar för ett neutralitetsförsvar, eller vi kalla det för ett självständighetsförsvar, vilket namn herr Edén sist gav det, måste i båda dessa olika begrepp inmonteras begreppet, att fredsorganisationen skall läggas så, att den både ur teknisk, organisatorisk och ekonomisk synpunkt är avvägd efter våra möjligheter att låta apparaten fungera riktigt; och jag måste för min del säga, att jag föredrar ett försvar lagt efter sådana principer, som kräva ett mindre antal generaler och ett mindre antal arméfördelningar, men där dessa färre arméfördelningar både i tekniskt hänseende och ur organisatoriska synpunkter äro så sammanfogade, att de kunna fungera och göra sin insats i det verkliga försvaret.

Förhåller det sig nu på det sättet, som alla tyckas vara överens om, att flottan och flygvapnet skola tillmätas en större andel i försvarsväsendet, än de ha haft hittills, måste detta ske på det sättet, att vi avkoppla någon motsvarande del av lantförsvaret. Men den avkoppling, som har skett i den föreliggande propositionen med den skånska kavallerifördelningen och de tvänne infanteriregementena vid kustfästningarna är, enligt min mening, inte tillräcklig för att bibehålla den möjlighet till utökning, som måste förefinnas i en ny härorganisation. Man måste nämligen tänka sig, att en härorganisations slutsumma skall, utan att nå den ekonomiska bristningsgränsen, kunna stiga med några miljoner kronor, och det är därför, man får akta sig för att göra själva ramen så stor, att den överhuvud taget inte kan fyllas.

Det har talats om, att årets budget är onormal. Somliga ha sagt, att det är en snål budget och andra ha sagt, att det är en nödbudget. I själva verket är den i många stycken lik fjolårets budget, man har måst rätta mun efter matsäcken. Vi kunna ju vara överens om, att de tre senaste årens budgeter överhuvud taget inte ha givit några hållpunkter för beräklandet av en ny försvarsorganisation.

Jag vill medverka till, att vi få en försvarsorganisation, som, så att säga, kan genom sin byggnad samla nationen, och jag kan vara med om, att draga ett streck över vissa händelser, som skedde för tio år sedan. Vi äro politiska syndare allesammans fastän mer eller mindre och därför kan jag, säger jag, vara med om att draga ett streck däröver. Men just med denna min tankegång vill jag icke vara med om att skapa en försvarsorganisation, som ifrån alla håll skall angripas, när den träder ut i livet. Och framför allt vill jag inte vara med om att skapa en försvarsorganisation, om vilken varje medborgare i riket skall kunna säga sig, att vi icke kunna ekonomiskt bära den, utan den får ha en rimlig plats i budgeten, och därför får man utforma organisationen efter dessa principer.

Herr Kilbom anföll vårt parti — och hur skulle han kunna klara sig i ett tal,

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

om han inte gjorde det — för vår ståndpunkt i försvarsfrågan. Ja, herr Kilbom, vi ha varit tillsammans och diskuterat det här problemet förr, då herr Kilbom i egenskap av pacifist på den yttersta vänstra flygeln inom vårt parti anföll mig som militarist och tyckte, att jag och alla de, som höllo med mig, voro orimligt dåliga karlar. Kilbom var då så pacifistisk att han inte kunde trivas tillsammans med oss, utan lämnade vårt parti. I dag deklarerar Kilbom, frankt och flott, att den där pacifismen är en övervunnen ståndpunkt, som endast barnsliga borgare ansluta sig till. Ja, pacifismen kan innehålla mycket barnsligt, men den inrymmer åtskilligt gott och den med entusiasm uppburna pacifismen betyder ett moraliskt tillskott för fredssaken såsom sådan, och den dagen fredssaken med eller utan Kilboms medverkan vunnit ett större inflytande i världen, den dagen hava vi anledning att tacka pacifismen för dess insats i livet.

Herr Kilbom rekommenderade ett nytt sätt att lösa det här problemet genom att beväpna bönder och arbetare, och jag tänker mig att han särskilt bygger sitt system på sätt, som har skett i det stora grannlandet i öster, som till 85 % består av en befolkning, som livnär sig av jordbruk och till 15 % av andra näringsutövare; där feodalismen före den sista revolutionen satt i högsätet, och där mängder av arrendatorer med ganska hårda piskor drevos att få fram skördarna ur jorden. När Kilbom friar till vårt lands bönder, vill jag erinra honom om, att visserligen äro 25 % av landets jordbrukare ännu arrendatorer, men dessa arrendatorer leva under helt andra betingelser än de ryska arrendatorerna gjorde, och om Kilbom vände sig till dessa arrendatorer och stack vapen i händerna på dem, kunde det gå galet för herr Kilbom. Skulle han vända sig till den besutna delen av Sveriges jordbrukare och beväpna dem och ställa Olsson i Kullenbergstorp och Poppius i tätén för dem, försvunne herr Kilbom och hans partikamrater ur riket och det ganska snart. Det kan bli en självnedgörelse utan mått. Jag vill emellertid aldrig rekommendera ett sådant sätt för att lösa vår försvarsfråga eller våra inre angelägenheter. Jag vill försöka låta varje medborgargrupp kämpa för sin uppfattning och sina ideal och låta under demokratiens inflytande meningarna bryta sig mot varandra. Vare sig arbetarna regera i ett land med bajonetter och knutpiskor eller andra samhällsklasser göra det, protesterar jag mot det och mot våldet i alla former. Då jag vill vara med om ett försvar, så är det uteslutande för att värna vårt land mot eventuellt anfall utifrån. Men om detta skall vara ledstjärnan för oss, skola vi försöka ordna försvaret efter de bästa möjliga principer, som vi kunna söka upp.

Herr talman, innan jag slutar, anhåller jag att rent personligt få deklarerat min ståndpunkt uti förlägningsfrågan, jag har nämligen vid ett tillfälle ledsagat en deputation från staden Ystad till chefen för försvarsdepartementet. Deputationen hade i uppdrag att inför statsrådet framföra stadens bekymmersamma läge inför möjligheten att bliva av med regementet, vars ditförläggning hade kostat staden stora uppoffringar. Mina politiska motståndare ha begagnat mitt uppträdande vid detta tillfälle som bevis för sina önskningsar att inte rubba på den nuvarande arméorganisationen. Jag vill begagna tillfället att säga, att jag för mina kommittenter i den stad, som är alldeles särskilt intresserad i denna fråga, sagt, att det aldrig kan falla mig in att lösa vårt lands försvarsfråga med hänsyn till önskningsar från förläggningssorterna av de olika truppförbanden. Min insats i lösningen av landets försvarsfråga måste grundas på, hur jag anser det vara lämpligt att organisera det hela. Från den utgångspunkten har jag i mitt stilla sinne alltid varit motståndare till denna sockenpolitik, som exempelvis betraktar det som en orättvisa, att en skånsk pojke skall utbildas i sin militära tjänst i Småland eller tvärtom. När jag tänker på de av vårt lands medborgare, som leva i obygderna och som få lov att marschera till fots hela dagar eller rent av dygn för att nå närmaste järnvägsstation och

resa 20 à 30 mil på tåg för att komma till övningsplatsen blir det för mig beklämmande, när man beskärmar sig över, att en pojke skall resa 10 mil till närmaste mötesplats, när de hava en järnvägsknut in på näsan. Det är inte det betraktelsesättet vi skola anlägga, när vi skola lösa denna fråga, utan vi måste se på frågan ur hela landets synpunkt och jag är, mina herrar, beredd att taga de konsekvenser, som följa av, att jag inför hela landet deklarerar, att en försvarsorganisation skall uppgöras med hänsyn till försvarsbehovet och icke med hänsyn till den eller den ortens eller provinsens önskan. När vi löste försvarsfrågan 1901, eller, rättare sagt, när de, som då voro i riksdagen, löste den, löstes frågan i auktionens tecken. Man ställde förläggningarna på auktion och man förledde orterna att överhövan skuldsätta sig för att få regementsförläggningar. Somliga av det motivet, att ett regemente kunde vara bra att ha för att hålla en ostyrig arbetargrupp i styr, andra av det motivet, att giftermålsfrekvensen måhända bleve större, andra av andra motiv o. s. v. Mina herrar! Intet av dessa motiv kan vara vägledande för mig, när jag vill bestämma de nya förläggningarna. Men jag anser, att om statsverket en gång i tiden inlätit sig på en så nedsättande handling, som att sätta förläggningarna på auktion, så är det vår skyldighet att i så måtto soulagera de samhällen, som ha blivit förledda, att inlåta sig på dessa osäkra affärer så att de inte ännu långt fram i tiden skola nödgas att med tunga skattebördor amortera skulder, tillkomna på en tid, då den hundradradiga skalan avstängde de små i samhället från varje inflytande på stadens angelägenheter. Då staten inlätit sig på denna auktionering och ackordering, så är det också statens skyldighet att giva dessa orter nödig kompensation, så att de icke komma att lida allt för stora förluster eller rent av ruineras av omständigheter, som inträffa, utan att de kunna något uträtta för att hindra desamma.

Jag skall inte längre upptaga kammarens tid, då jag sedermera kanske kan få tillfälle att närmare intränga i det här problemt. Framför allt vill jag emellertid ännu en gång varna dels för att fortsätta med det provisorium, som vi nu ha, och dels också för att tillskapa ett nytt provisorium, som vissa talare här hava antytt.

Det nuvarande provisoriet kostar statsverket orimligt för mycket till upprätthållande av en kader, som vi icke kunna tänka oss begagna i en ny organisation. Jag vet så väl, att de, som redan äro på stat, måste ha sin ersättning. Om de sedan överföras till reservstat eller indragingsstat, är en sak för sig och av övergående natur. Rekryteringen måste emellertid gå efter andra linjer, sedan man väl uppgjort en ny försvarsorganisationsplan.

Skola vi emellertid nu lösa försvarsfrågan, så skola vi lösa den på det sättet, att folkets breda massa liksom erkänner, att det ligger rim och reson i det förslag, som riksdagen antager. Ty, mina herrar, utan detta erkännande betyder det icke så mycket, om vi ha flera arméfördelningar. Det måste vara den livgivande anda, som besjalar människorna för en viss uppgift, och som skall ingjuta i hela nationen.

Jag ber, herr talman, att få bilägga dessa ord till propositionen vid dess remittering till utskottet.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Det är icke lämpligt för regeringen, att vid en remissdebatt, sådan som denna, närmare gå in i diskussion angående det framlagda förslaget. I den kungl. propositionen har ju regeringen varit i tillfälle att anföra, vad som enligt dess uppfattning kan tjäna som stöd för det förslag, som regeringen har framlagt, och kammarens ledamöter ha säkerligen endast hunnit genomögnat förslaget. Emellertid, själva utgångspunkten för ett förslag av den betydenhet som det här före-

Vid
remissa av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

liggande torde ägna sig för ett dryftande vid detta tillfälle, särskilt då den har blivit av åtskilliga talare angripen.

Men innan jag går in därpå, skall jag be att få säga några ord med anledning av en ärad talares uttalande mot mig personligen, nämligen att förslaget vore smittat av en uppfattning i vår försvarsfråga, som jag uttalade 1914, och från vilken jag alltså icke kunnat frigöra mig. Den ärade talaren — skicklig historiker, som han är — vet för visso att människornas verk ofta äro bättre än människorna själva. Hur ofta erfar man ej, att ett lagförslag är mycket klokare än de, som skrivit förslaget och motiverat detsamma. Jag ber därför talaren att inte lägga den omständigheten, att han misstänker mig för något otillfredsställande och oklokt med avseende på försvaret, den kungl. propositionen till last utan pröva den så objektivt som möjligt, något som jag kan hoppas, när jag dömer av hans objektivt lagda anförande.

Men i detta sammanhang måste jag, innan jag går vidare, upptaga ett yttrande av den siste ärade talaren. Han upptog till bemötande ett uttalande av lantmanna- och borgarpartiets ordförande här i denna kammare, i vilket denne senare uttalade, att tack vare den försvarsberedskap, som åstadkoms 1914, kunde vi under världskriget bevara vår neutralitet. Detta är för övrigt detsamma, som uttalades av en framstående ledamot av första kammaren i remissdebatten 1915, en liberal ledare, då han sade: »I detta ögonblick torde det väl ej råda någon meningsskiljaktighet därom, att bland ansvarskännande svenska medborgare det råder glädje och tillfredsställelse däröver, att vi nu hava ett försvar så pass starkt, som det i närvarande stund är, och jag tror, att många av oss skulle önska, att det vore ännu bättre, än det är.» Den siste talaren åter sade, att de som åstadkommo, »dikterade» 1914 års beslut, voro personer, som, om de hade rätt, skulle, långt ifrån att bevara oss från att komma in i världskriget, tvärtom ha kastat oss i detsamma. Jag har varit med om det beslut, som fattades 1914. Man må ha olika meningar om, huruvida det beslutet kunde ha varit bättre. Men det yttrande, som den ärade talaren hade, att de, som stodo bakom beslutet, skulle varit i stånd att riskera Sveriges neutralitet och kasta oss in i världskriget, överensstämmer icke med verkligheten.

Då jag nu går till själva utgångspunkterna för det kungl. förslaget, så äro de först och främst det utrikespolitiska, det försvarspolitiska läget och därnäst vår ekonomiska uthållighetsförmåga. Vad det utrikespolitiska läget beträffar, har man gjort åtskilliga anmärkningar mot den framställning, som jag tillät mig göra i statsrådet. Beträffande då först Nationernas förbund veta vi ju alla, att Nationernas förbund kan betyda enormt mycket för frågan huru varje land bör lämpligast organisera sitt försvar. Och varför detta? Jo därför, att, medan före världskriget den utrikespolitiska situationen bestämdes av det så kallade jämviktssystemet, så är det ju alldeles uppenbart, att sedan detta system har blivit rubbat och man strävat att ersätta det med Nationernas förbund, beror det på styrkan hos detta förbund, huruvida det kan fullgöra den funktion, som man avsåg att det skulle fylla, nämligen att bevara, såvitt möjligt, freden inom statssystemet. För min del hade jag redan från början klart för mig, att de bestämmelser, som reglera detta förbund, icke voro av den art, att förbundet skulle med dylika bestämmelser kunna fylla sin uppgift. Det har också sedermera visat sig, att så blivit fallet. Förbundet har hämmats i sin utveckling genom de otillfredsställande, oklara och ofullständiga stadganden, som äro intagna i förbundsavtalet. Men hoppet är ju alltid det, att man skall kunna råda bot på dessa brister, vilka vidlåda Nationernas förbund. Under tiden kan det emellertid icke fylla den uppgift, som man hade trott, att det skulle kunna fylla.

En ärad talare har gjort gällande, att jag skulle ha underskattat åtskilligt gott, som har skett tack vare Nationernas förbund. Det är så långt ifrån att

jag har underskattat detta, att jag vid varje tillfälle, då jag har haft anledning att därom yttra mig, påpekat, att Nationernas förbund i åtskilliga avseenden har kunnat verka fördelaktigt. Men å andra sidan, dess huvuduppgift att garantera rätten och billigheten, folksolidariteten och folkens förståelse av varandra, den huvuduppgiften har det icke varit mäktigt att förverkliga. Dess förverkligande återstår. Det är framtiden, som skall visa oss, om detta är möjligt. Men under tiden är Nationernas förbund ingen faktor till skydd för vårt oberoende och vår självständighet.

Med avseende på det utrikespolitiska läget i övrigt är det ju alldeles tydligt, såsom jag nyss antydde, att, när ett jämviktssystem försvinner och den institution, som skulle ersätta detta, icke fungerar tillfredsställande, det blir en osäkerhet, som fortfar, ända till dess en stabilisering på ett eller annat sätt ägt rum. Och det är denna osäkerhet, som råder för närvarande. Faran av denna situation ökas genom många omständigheter, men jag tänker nu närmast på två. För det första därigenom, att kriget avslutades genom fredsslut, vilkas rimlighet och billighet äro bestridda inom stora kretsar av världen. Och för det andra därigenom, att det icke är endast staternas inbördes förhållanden, som ha blivit bragta ur jämvikt, utan även förhållandena inom varje särskild stat. Man behöver blott kasta blicken på de europeiska staterna för att finna, att deras yttre förhållanden äro synnerligen prekära och svåra. Men deras inre förhållanden äro sannolikt ej mindre svårartade. Det är därför klart, att när man skall beräkna, hur denna situation möjligen kan komma att utveckla sig, har man ej de fasta hållpunkter, som man hade tidigare, före världskriget, ty man vet icke, vilken maktfördelning inom samhället, som kommer att göra sig gällande, man vet ej, vem som kommer att representera ett visst land, och följaktligen är man ur stånd att bedöma vilken politik det landet kan komma att föra. Sålunda, såvitt jag kan finna, innebär den nuvarande utrikespolitiska situationen en osäkerhet, en ovisshet och en farlighet, som redan den är tillräcklig för att motivera, att varje land under tiden, medan denna jäsningsprocedur försiggår, gör sig så starkt som möjligt för att kunna vara säker om att det skall förmå skydda sin självständighet. Just därför att jag har denna uppfattning med avseende på det militärpolitiska läget i allmänhet, ansåg jag, att det var onödigt och icke lämpligt att närmare undersöka vårt militärpolitiska läge i förhållande till någon viss bestämd makt. Den förste ärade talaren gjorde gällande mot mig, att jag skulle ha uttalat, att det ej lönade mödan att undersöka det militärpolitiska läget. Det var ett fel-citat. Något dylikt har jag aldrig sagt. Utan vad jag sade, gällde, liksom mina ord nu, det militärpolitiska läget i förhållande till någon viss stat. Varför skulle man i ett sådant anförande, som det jag hade till statsrådsprotokollet, draga upp den frågan, vilken fara vårt förhållande till en viss särskild makt skulle kunna anses innebära? Kunde man undvika detta, vore det utan tvivel en fördel. En av de talare, som yttrat sig här i dag, har tydligen också varit av den uppfattningen, att det var fullkomligt riktigt, att jag undvek en dylik diskussion. Han klandrade till och med, att jag gjort ett allmänt uttalande, vilket skulle kunna i tolkningsväg fattas så, att det avsåge även en bestämd makt, nämligen Ryssland. Jag talade nämligen om en fara, som kunde visa sig däri, att någon viss makt under stabiliseringsperioden vunnit en ställning, så stark, att den skulle kunna hota vår säkerhet. Det var bra egendomligt att höra denna anmärkning av ifrågavarande talare, som i försvarsrevisionen har alldeles direkt upptagit den frågan, huru vår ställning till Ryssland militärpolitiskt verkligen för närvarande gestaltat sig. Emellertid, då spørsmålet nu är väckt, vill jag för min del uttala den mening, som jag anser vara den riktiga. Det är visserligen sant, att vårt militärpolitiska läge

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21
(Forts.)

visavi Ryssland väsentligt förbättrats genom Finlands och de baltiska staternas självständighet och därigenom att, såsom här också påpekats, Sverige och Ryssland icke längre gränsa onedelbart till varandra utan ha fått andra stater emellan sig. Det är sant, att i detta avseende läget avsevärt förbättrats. Men om man ser frågan från en annan synpunkt, lär man snarare komma till det antagandet, att läget i viss mån har försämrats. Innan förhållandena i Ryssland ha stabiliserat sig — och detta kan enligt min uppfattning icke antagas ha skett, förrän det finns en rysk regering, som kan sägas stödja sig på folket, på en folkmening — så vet man ju rakt icke, huruvida den styrelse, som slutligen får makten, kommer att ställa sig lojal till den självständighet, som har tillkommit samt med rätta och till all lycka har vunnits av de stater, vilka jag ovan nämnt. Man kan tänka sig en politik, som går ut på att till ryska riket återvinna så mycket som möjligt av det, som före världskriget tillhörde detta rike. Sker så, är det väl alldeles klart, att vi däri ha att se en ny fara.

En omständighet, som ytterligare ökar faran, är Tysklands vanmaktsläge. Det kan ej nekas, att om det finns två stormakter vid Östersjön, vilka så att säga kompensera varandra och kunna hålla varandra i schack, är detta bättre för de små staterna, än om den ena av dessa stormakter är tillintetgjord och den andra har obegränsade möjligheter att utveckla sin makt.

Och slutligen tillkommer en sak, som har inflytande på vårt militärpolitiska läge visavi Ryssland men också över huvud taget, och det är, att den neutralitet, som vi under hundra år med sådan glädje sökt upprätthålla, ha vi delvis uppfört, när vi ingingo i Nationernas förbund. Herrarna veta ju alltför väl, att genom Nationernas förbunds stadgar äro vi icke, såsom vi tolka dessa stadgar, förpliktade att lämna militär hjälp, men vi äro däremot förpliktade att blockera en stat, den må vara stor eller liten, vilken har orättmätigt angripit någon förbundsmedlem. Vi äro också förpliktade att till förmån för den angripnes hjälpare ställa vårt område till förfogande, att tillåta fri passage och transport genom vårt land. Det är väl alldeles uppenbart, och det torde väl ej av någon kunna bestridas, att i fall denna vår förpliktelse utkräves, komma vi i ett synnerligen vanskligt utrikespolitiskt läge. Det var av denna anledning, som Sverige vid det första förbundsmötet, jämte de övriga skandinaviska länderna, hemställde om att man skulle göra en modifikation i denna bestämmelse, så att den ej skulle bli så betungande för de små nordiska staterna, vilka hava sådana stora grannar som Ryssland och Tyskland. För att vi skulle slippa att vara utsatta för denna synnerligen stora risk, gjordes denna hemställan, men någon förändring av stadgandet blev icke antagen, utan risken kvarstår sålunda alltså.

Jag tror sålunda, att om man vill vara opartisk, kan man verkligen icke påstå, att det militärpolitiska läget i någon avsevärd mån har vare sig förbättrats eller försämrats sedan 1914. Det är alltså ovisst, huruvida det är förbättrat eller försämrat. Med hänsyn till vårt militärpolitiska läge är därför någon nedskrivning av vårt försvar icke berättigad.

Men då säger man: har man den syn på de utrikespolitiska förhållandena, som jag nu har gjort gällande, hur är det då möjligt att komma fram med ett förslag, som så väsentligt reducerar den lagligen gällande försvarsorganisationen, vilken hittills blott provisoriskt och partiellt har blivit reducerad. Hur är detta möjligt? Premissen och konklusionen stå i strid mot varandra och icke i överensstämmelse med varandra. Den optimism, som präglar det förslag till försvarsorganisation, som är framlagt, står i skriande motsats till den pessimism, med vilken det utrikespolitiska läget har blivit framställt. Med avseende härpå vill jag säga, att denna motsättning endast är ett sken. Vi måste erinra oss, hurudan situationen verkligen är. Den innebär, att man för folket kommer fram med

ett förslag om en väsentlig reducering av dess försvarskrafter. Det är det mest ansvarsfulla man kan göra i en tid sådan som den nuvarande. Jag för min del och, jag är viss därom, alla regeringens medlemmar ha känt det ansvaret på det allra kraftigaste i sitt inre. Men när man gör detta, när man underkastar sig detta ansvar, kräves det, att man ej lämnar folket i någon ovisshet om vad man inbjuder det att göra. Man måste följaktligen framställa, så gott man förstår, den utrikespolitiska situationen på sådant sätt, att intet undandöljes, som skulle kunna hålla folket tillbaka från att av ekonomiska skäl, av finansiella skäl reducera en försvarsberedskap, som eljest skulle kunna vara nödvändig. Detta är sålunda orsaken till den skenbara motsägelsen. Det är denna plikt-känsla, att här får intet undandöljas, utan allt skall läggas klart fram, som föranlett oss att förklara att vi behövde ett starkare försvar, än som föreslagits, men att vi ha reducerat av ekonomiska och finansiella skäl. Nu vet jag, att det ligger nära till hands att mot mig säga: varför intog han ej samma ståndpunkt 1914? Jag skall ge svaret. Det var därför, att 1914 var vår ekonomiska ställning väsentligt starkare än för närvarande. Och det andra skälet var det, att 1914 gällde det en kraftansträngning för en gång, det gällde en kraftansträngning för att besegra en fara, som var alldeles omedelbar, under det att det för närvarande gäller att vinna den största möjliga försvarsberedskap under den sannolikt avsevärt långa tid, som osäkerhetstillståndet i Europa kommer att fortfara. Och det är ju alldeles uppenbart, att i en dylik situation måste den ekonomiska och finansiella styrkan tagas i mycket större beaktande än i det förra fallet. Man kan göra ett stort offer en gång, men man kan ej år ifrån år gå och bära på en rustning, som slutligen trycker en till marken.

Vad nu särskilt den ram beträffar, inom vilken man skulle hålla kostnaderna för den nya organisationen — vilken ram åstadkommits jämväl efter reducering av fjärde huvudtiteln — har här gjorts gällande, att den budget, som är föreslagen för 1924—1925, icke bör bli normen för denna avvägning mellan försvaret och övriga statsbehov. Tiden vore ej normal. 1924—1925 års budget vore vidare så nedpressad, att man icke kunde lita på den. Man hade vidare fått göra åtskilliga nedskärningar på de mest viktiga anslag för att kunna få budgeten att gå ihop, och så vidare. Med avseende härpå skulle jag vilja fråga de herrar, som gjort dessa anmärkningar: vilken ram är det, som herrarna egentligen anse, att man bör fastställa? Man har tidigare försökt sig på att i detalj undersöka den bärkraft, som vårt land skulle kunna ha i finansiellt avseende beträffande sitt försvarsväsen. Man har gjort det på det sättet, att man uppskattat landets förmögenhet och dess inkomst. Man har även försökt sig på att uppskatta för vissa år framåt de behov, som utöver försvaret skulle kunna föreligga. Men man har kommit till resultat, som varit fullkomligt värdelösa. Är det någon, som har någon annan metod, bör han naturligtvis komma fram med den. Jag känner ingen. Men då kan man säga: även den av mig antagna ramen är dålig. Såvitt jag förstår, är det dock av stor betydelse att ha något konkret framför sig. Det står öppet för varje riksdagsman, för varje medlem av vårt folk, som intresserar sig för denna sak, att konstatera: så mycket få vi till det, så mycket till ett annat etc. etc., och så mycket är nu anslaget till försvaret. Han kan då pröva: anser jag det viktigare att skära ned försvaret för att lägga det inbesparade till något av de andra anslagskraven, eller bör jag ej göra detta. Han har framför sig inkomsterna och huru de beräknats. Han kan ställa sig den frågan med avseende på varje inkomstpost: har den verkligen beräknats riktigt, har man icke tagit till för högt för att lugna oss eller kanske tvärt om för lågt? Ja, dess bättre i sistnämnda fall, ty då visste man ju, att ramen håller. Jag kan verkligen ej förstå, hur man kan göra anmärkning mot det förfarande, som av oss iakttagits. Jo, man kunde ju kasta om saken. Man kunde säga — och det låter ju teoretiskt synner-

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Ports.)

ligen bra — att man skall icke utgå ifrån, att man har så och så mycket pengar, för att sedan se, vilket bästa försvar man kan få för det beloppet, utan man bör börja med att undersöka, vilket försvar som erfordras. Sedan man kommit till en viss kostnadssumma, skall man undersöka, om man kan betala den summan. Jag tror för min del, att den sista metoden är svagare. Enligt den förra vet man ju redan från början, hur mycket man har. Man kan göra hela arbetet under aktgivande på det belopp, som står till ens förfogande. Men om man däremot går den andra vägen, om man börjar med att beräkna och göra sin organisation — *det* kostar så mycket, och *det* kostar så mycket — och så får en slutsumma, som man finner alldeles för hög, vad skall man då skära ned, på vilka punkter skall man göra beskärningarna, hur mycket skall man skära ned här, och hur mycket skall man skära ned där. Jag tror, att resultatet av detta sätt att gå tillväga blir sämre. Det synes mig sålunda, att ingen berättigad invändning kan göras mot den utgångspunkt, som med avseende på landets förmåga att bära försvarsutgifterna har blivit iakttagen i det kungl. förslaget.

Ja, nu är det närmast riksdagens sak att undersöka, huruvida detta förslag är värt att antagas. Jag är alldeles viss om att vid den prövning, som riksdagen kommer att underkasta förslaget, man kommer att handla så objektivt som möjligt. Jag är övertygad, att även om man nu efter första påseendet uttalat en viss mening, kommer man icke att fasthålla den, om man vid närmare granskning finner, att de invändningar man haft att göra, ej äro berättigade. Och den förhoppningen hyser jag alltjämt, att när man underkastar förslaget en objektiv granskning, buren, såsom alltid varit fallet i vår riksdag, av fosterlandskärlek och ömhet för vårt folks väl, skall man finna, att svårigheterna ha varit synnerligen stora, att en enda tanke har behärskat förslaget, nämligen att komma till ett för vårt land så lyckligt resultat som möjligt, och att det, sådan situationen för närvarande är, skulle för vårt försvarsväsen vara en stor fördel, om vi kunde avlösa det nuvarande ineffektiva provisoriet med en bättre ordning, sådan som den Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag åhört debatten här i dag, har jag inte kunnat värja mig för den tanken, att det har varit utomordentligt mycket kritik men mycket litet positivt. Det har ju begärts förklaringar på vissa ord i motiveringen och på vissa andra saker, men det som är huvudsaken, är väl ändå försvarsfrågan. Jag kan bekänna, att jag hade visst inte ämnat begära ordet, om jag inte blivit nära nog direkt provocerad av ett par talare. Man har naturligtvis skyndat att i detta sammanhang tala om vad som hände för 10 år sedan, och då slår man oss i ansiktet med det där gamla om de verkliga och de konstgjorda bönderna. Ja, den talaren må själv avgöra, om jag är en verklig bonde eller en konstgjord. Jag vet nu den saken själv, jag var nämligen med den gången. Och är det så, att han tror, att vad de verkliga bönderna den gången sade, var blott munväder, så misstar han sig. De, som leva kvar av de 30,000, som då voro uppe i Stockholm, stå fortfarande på precis samma ståndpunkt, som de gjorde den gången. Det kan jag alldeles bestämt försäkra. Men skall man uppdelat folket i verkliga och konstgjorda, ja, då kanske det vore skäl i att även uppdelat proletärerna i verkliga och konstgjorda proletärer.

Det var med stor glädje jag hörde min vän på Ystadbänken proklamera, att han ville vara med om att försvara vårt land. Han ville gå med på något. Men, sade han, det gäller, att folket i allmänhet också får den känslan, att det vill vara med. Ja, jag delar denna hans uppfattning i djupaste mån. Och jag skulle då vilja göra en vänlig hemställan till honom, att han ville göra allvar av vad han en gång, jag tror att det var för några veckor sedan, skämtsammt sade, nämligen att vi kunde i valstriden ge oss ut tillhoppa. Ty det be-

hövs sannerligen, därom är jag övertygad, att vi upplysa folket om att här är någon försvarsvänlighet kvar. På de håll, där ingångsspråket varit: inte en man, inte ett öre till försvaret, blir det kanhända eljest litet svårt att för närvarande få upp något större intresse för försvaret.

Jag har aldrig fördolt, att jag är en intresserad försvarsvän, och det kommer jag att förbli, så länge jag lever. Jag tror emellertid inte, att vi böra allt för mycket sätta oss upp på våra höga hästar gent emot de olika förslag, som kunna framföras från olika sidor. Mäta vi vilket försvarsförslag som helst, till och med 1914 års förslag, så skola vi nog finna, att det kommer tämligen till korta i jämförelse med vad man kan kalla en värnpliktsarmé efter kontinentala begrepp. Och alla de förslag, som kommit fram både före och efter detta, ha synts mig i viss mån erbjuda endast surrogat för en värnpliktsarmé. Det kan kanske synas vara ett hårt ord, men jag kan för ögonblicket inte finna något mera träffande. När vi alltså av omständigheterna tvingas att nöja oss med någonting ofullkomligt, så tror jag inte det är skäl att vi taga i så hårt mot varandras förslag. Jag tror också det är anledning att noga undersöka, var man kan finna den närmaste anslutningen till den försvarsvänliga delen av vårt folk. Det finns ju människor, som ha den åskådningen, att vi utan vidare skola avvärpa, hända vad som hända vill. Om vi riskera vårt lands fria ställning, så kvittar det lika, ty avvärpa skola vi. Det är ju tydligt, att med dem, som ha en sådan uppfattning, lönar det sig inte att resonera. Men i fråga om alla andra grupper av vårt folk vore det nog av utomordentligt stor betydelse, att man tog itu med en rent saklig diskussion av frågan.

Det kan då inte hjälpas, att det finns mycket kvar hos bondefolket av kärlek till det gamla. Den är kanske dum, den där kärleken, men den finns där. Och jag tror, att det mången gång inte är oklokt av statsmannen att räkna med psykologiska värden. Det fanns en kärlek till indelningsverket, trots att de ekonomiska bördorna träffade så förskräckligt olika.

Vidare har det mången gång hörts bitter klagan över den ledning, de värnpliktiga fått av underbefälet av manskaps grad och kanske till och med litet högre. Man han ansett, att en hel del av detta underbefäl inte voro precis skickade att vara ledare och uppfostrare av de unga värnpliktiga. Man vill ha en säkrare, lugnare uppfostrargärning, en gärning, som kunde vara dem även till moraliskt gagn. På andra håll säger man, att militärlivet i och för sig är av ondo, och att det därför egentligen kvittar lika, hur det är i detta avseende.

Det har också många gånger uttalats tvivel om huruvida man med den organisation, vi haft, vid en mobilisering verkligen skulle kunna klara underbefälsgraderna, verkligen skulle kunna fylla dem. Och nog brister det mycket därvidlag, ty jag tror mig veta, att på åtskilliga regementen har det funnits nära nog ingen man i vice-korpralsgraden.

När man i alla fall inte kan få det fullkomliga, så är det helt säkert av stor betydelse, att man ser till, att man får den inre, kanske mera osynliga ramen litet säkrare, och att försvaret omfattas med litet mera förtroende ibland folket. Jag tror, att den viktigaste förutsättningen är, att man lyckas uppamma mera kärlek till försvaret bland vårt folk.

Ja, nu har man ju kommit också med andra synpunkter, och framför allt är ju flottan synnerligen populär här i dag. Om min ärade vän herr Engberg hade fortsatt litet till, så tror jag nästan, att han hade spämt mig från plögen och gjort mig till matros samt inte bara för Skånes vidkommande utan för hela Sveriges lagt försvaret av vår neutralitet på flottan. Ty om jag inte missförstod hans ord, så ville han successivt avskaffa lantarmén och blott ha kvar flottan. Men jag får erkänna, att jag begriper inte, hur det skall kunna gå för sig, med så landfasta gränser som vi ännu ha. Men om man

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

går till botten med problemet, så kan det ju hända, att det inte låter precis så härligt, när man skall komma fram med positiva förslag. Det är mycket möjligt, att man kan lägga mera vikt på den grenen av vårt försvarsväsen. Och jag, som bor vid kusten och har inte så litet sjömansblod i mina ådror, är nog inte så förfärligt rädd för saltvatten. Men jag kan inte hjälpa, att jag tycker det är litet misstänkt, när man så där utan vidare går ombord på kronoskeppen här i dag.

Det är också en annan sak, som förvånar mig. Man har här efterlyst en hel del utredningar både i fråga om organisationen, ifråga om vårt försvarspolitiska läge och i fråga om våra ekonomiska möjligheter. Man vill ha allt detta bättre utrett. Jag tycker då, att det är märkvärdigt, att man hört så litet talas om försvarsrevisionen och vad den har utträttat. Det är ju bara kort tid sedan den slutade sin verksamhet, men under denna debatt, som förts här i dag, är det precis som om den intet varit haver. Får man utredningar, som kanske till sist ingen står för, vad tjäna de då till? Jag tycker, att sådana utredningar icke kunna hjälpa oss så synnerligen mycket. Att vi äro ett fattigt land veta vi, och att bördorna för försvaret, så länge vi hade indelningsverket, i mycket hög grad lades på bönderna, veta vi också. Emellertid tror jag nu knappast, att det från någon meningsgrupps sida kan vara tal om att under nuvarande ekonomiska förhållanden ge sig allt för långt ut på djupet. Vi få nog vackert hållas invid landkanten. Ty ekonomien är nog sådan, att den reglerar och begränsar både de enskildas och statens möjligheter. Det är på många områden vi för närvarande ha anledning att erinra oss, att vi leva i nedgångstider. Det är därför som jag egentligen tvivlar på, att vidare fortsatta utredningar kunna ge så mycket positivt till denna frågas lösning.

Ja, nu ha ju, som bekant, åtskilliga av bondeförbundets riksdagsmän tagit sig friheten att väcka en motion, vari de ge uttryck åt sina tankar i försvarsfrågan, och även jag har, så gott jag kunnat, sökt tränga in i denna fråga. Man funderar nog på en viss delning av bondeförbundsfolket, men jag tror ej, att det är så farligt med den saken. På samma gång som jag för min del har den fasta tron, att denna motions riktning ligger bäst, om vi skola se vårt försvar från social synpunkt, d. v. s. i fråga om närmandet till folket — och därför skänker jag den mitt stora erkännande — är jag därmed ej på det klara med, om i vissa rent militära hänseenden detta förslag kan vara så bristfälligt, att det är omöjligt för den sakens skull. Att övningstiden är ytterst kort, det är klart. Det är ju en nedskärning, och på andra ställen har det ju också blivit stora nedskärningar. Men vad som jag däremot finner så otillfredsställande och som bär mig så mycket emot i alla de där skiftande förslagen i försvarsrevisionen, och även i Kungl. Maj:ts proposition, är den där stora skillnaden på övningstidens längd inom samma vapen, beroende på om jag uttages på ena eller andra sättet. Det har en gång förr vållat en förskräcklig uppståndelse, till exempel i den provins jag tillhör, när man gick fram så. Och jag får som min mening säga, att vilket förslag som helst, som slår fast en sådan bestämmelse, det bär en liten smula inom sig självt av fröet till upplösning och missnöje. Man kan bära rätt tunga bördor, när man är övertygad om, dels att det är tvunget, och dels att det tjänar ett högre ändamål. Och man kan bära dem utan knot, när man ser, att alla efter förmåga bära lika. Men det är nära nog omöjligt att övertyga folk om det där bärandets nödvändighet, när andra slippa så lindrigt undan. Problemet tyckes ej kunna lösas i de andra förslagen, och det ser jag just, om jag tänker på en lösning på lång sikt. Om man skulle hjälpa sig fram för dagen och säga, att morgondagen har sin omsorg, så ginge det väl, men jag antar, att så ej är meningen.

Så har man sagt, att detta förslag är så dyrt, som bondemännen kommit med. Det är icke billigt, men skola vi räkna med vad som är dyrt och vad som ej är dyrt, så är ej problemet så enkelt. Man får ej endast se till, vad det kostar staten direkt, nej man får se efter, vad det kostar staten och individerna tillsammans, vad det kostar det folk, som skall ligga inne. Läger man de två summorna ihop, så blir det kanske en betydande förändring och det har helt säkert sin stora betydelse. Det har sagts, att det icke vore den rätta synpunkten. Men jag tror, att även om det icke är den absolut rätta det dock kan vara tillåtet att säga ifrån, efter vilka linjer man lättast kan rätta in sig efter de erfarenheter, som redan hava vunnits. Man skall icke skära bort för mycket av själva grunden till det gamla. Men det är ju icke populärt. När man reformerar i Sverige, vill man icke rätta till och jämka, utan man skall vända upp och ned på det hela.

Det må bedömas hur som helst både vårt deltagande i bondetåget för tio år sedan, som skedde på grund av vår kärlek till vårt land och som ansågs vansinnigt, och det förslag, som nu framburits av bondemän — naturligtvis med militär hjälp. Det är nyttigare ändå, tycker jag, när folk kommer med en liten smula positivt. Så betraktar jag saken. Jag tror också, att det måhända är föremål för någon uppmärksamhet i vårt land, då det visar sig, att bondemännen i ledet ha något positivt, ändå vilja någonting. Jag skulle liksom en talare, som stod här för en stund sedan, vilja uttrycka en önskan, att från det särskilda utskott, som skall behandla försvarsfrågan, måtte komma ett förslag, som — om än icke fullkomligt, som ingenting är här i världen, och om än det kan göras angrepp på detsamma, ty det är icke tänkbart, att något skulle i försvarsfrågan kunna framläggas och sammanjämkas i ett utskott, som icke kan bli föremål för kritik — ett förslag, som åtminstone visar vår vilja och vårt bestämt markerade uppsåt och vår vilja att sätta in en liten smula för vårt försvar, vårt obeskurna oberoende och vår frihet, och som visar, att det finnes en känsla för vad vi äro skyldiga vårt gamla Sverige. Jag ställer icke fordringarna högt, men jag skulle vilja ställa dem så, att det vore oändligen tillfredsställande, om från det blivande försvarsutskottet det komme ett sådant förslag, som innebure något, som ej vore vägt med krämarevåg.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande propositioner jämte de i anledning av desamma inom kammaren avgivna yttrandena till det särskilda utskott, som riksdagen beslutit tillsätta.

§ 4.

Härefter föredrogos var för sig övriga på bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 24, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 2 i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 200) angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.;

nr 25, angående anslag till flottans ersättningsbyggnad; och

nr 26, angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 27, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 28, angående pensionsförbättring åt verkmästarna J. O. Bengtsson och C. F. Olsson.

Vid
remiss av pro-
positionerna
nr 20 och 21.
(Forts.)

§ 5.

Herr *Kinmansons* på kammarens bord liggande motion, nr 346, som nu föredrogs, hänvisades till konstitutionsutskottet.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av herr *Kilboms* vid kammarens näst föregående sammanträde framställda, men då bordlagda, anhållan att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående pågående avtalsförhandlingar mellan Sverige och Sovjet-Ryssland blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 7.

Slutligen föredrogs, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 8.

Avgåvos följande motioner, nämligen av
herr *Wagnsson m. fl.*, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande; samt
herr *Lindgren m. fl.*
nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, med förslag till värnpliktslag; och
nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 20, angående försvarsväsendets ordnande.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna; och

nr 2, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:s proposition med förslag till lag angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål;

nr 4, i anledning av väckt motion med förslag till förordning, huru förfaras skall vid utskylders uttagande i fall av dubbelbeskattning; och

nr 5, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 4 i förordningen den 7 maj 1880 om nya växellagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 5, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1924—1925 i vad angår jordbruksärendena.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björkman</i>	under 2 dagar fr. o. m. den	11 febr.,
» <i>Ryberg</i>	» 6 » » »	11 »
» <i>Nils-on</i> i Antnäs	» 7 » » »	9 »
» <i>Rehn</i>	» 8 » » »	12 »
» <i>Wiklund</i>	» 10 » » »	11 »
» <i>Andersson</i> i Kroken	» 9 » » »	9 »
» <i>Kloo</i>	» 8 » » »	9 »
» <i>Granath</i>	» 7 » » »	9 »
» <i>Bergström</i>	» 11 » » »	13 »
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	» 8 » » »	9 »
» <i>Nilsson</i> i Vibberbo	» 7 » » »	9 »
» <i>Johansson</i> i Krokstorp	» 6 » » »	9 »
» <i>Henrikson</i>	» 4 » » »	11 »
» <i>Norling</i>	» 8 » » »	9 »
» <i>Andersson</i> i Storegården	» 4 » » »	9 » och
» <i>Spångberg</i>	» 4 » » »	9 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 9 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 5 innevarande februari fattat beslut skulle nu företagas val av tolv ledamöter och femton suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta; och anställdes först val av ledamöter i nämnda utskott.

Därvid avlämnades 154 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

- herr *Branting*,
 » *Lindman*,
 » *Thorsson*,
 » *Bengtsson* i Norup,
 » *Hansson* i Stockholm,
 » *Magnusson* i Tumhult,
 » *Engberg*,
 » *Rydén*,
 » *Johansson* i Kälkebo,

herr *Hamrin*,
 » *Henrikson* och
 » *Vennerström*.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Härefter anställdes val av suppleanter.

Därvid avlämnades 117 godkända valsedlar, samtliga med partibeteckningen »Gemensam lista» och upptagande namnen på nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Johansson* i Uppmälby,
 » *Nilsson* i Antnäs,
 » *Törnkvist* i Karlskrona,
 » *Olofsson* i Digernäs,
 » *Kristensson*,
 » *Holmgren*,
 » *Sköld*,
 » *Lindgren*,
 » *Kilbom*,
 » *Andersson* i Rasjön,
 » *Holmström* i Gävle,
 » *Lindberg*,
 » *Olovson* i Västerås,
 » *Fjellman* och
 » *Jönsson* i Revinge.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

§ 2.

Vidare anställdes i enlighet med därom av kammaren den 5 i denna månad fattat beslut val av dels tolv valmän för att enligt § 70 riksdagsordningen utse en kommitterad för tryckfrihetens vård, dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

herr *Billqvist*,
 » *Bäckström*,
 » *Johansson* i Krogstorp,
 » *Lindley*,
 » *Lindqvist* i Halmstad,
 » *Lindskog*,
 » *Norman*,
 » *Olsson* i Golvvasta,
 » *Olsson* i Ramsta,
 » *Törnkvist* i Karlskrona,
 » *Waldén* och
 » *Vennerström*,

var och en med 85 röster; samt till

suppleanter:

herr *Andersson* i Höör.
 » *Gustafson* i Vimmerby och
 » *Eurén*,

var och en med 45 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omnämnda valen.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 7, angående ersättning till dem, som i arvs-mål, handlagda av utrikesdepartementet, lidit förluster genom bankirfirman Knauth, Nachod & Kuhnes i New York konkurs;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 29, angående pensionsförbättring för vissa i lantförsvarets tjänst förut anställda personer;

nr 30, angående pension å allmänna indragningsstaten åt regementspastorn A. T. Dehlgren; och

nr 31, angående pension åt förre båtsmannen J. O. Nilsson Rahm; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918 innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, m. m.

§ 5.

De på kammarens bord liggande motionerna nr 347, av herr *Wagnsson m. fl.*, samt nr 348 och 349, av herr *Lindgren m. fl.*, som nu föredrogos, remitterades till särskilda utskottet.

§ 6.

Härpå föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1 och 2, första lagutskottets utlåtanden nr 3—5 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 5.

§ 7.

Vid härefter skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning yttrade:

Ang. justitie-ombudsmannens ämbetsförvaltning.

Herr **Kilbom**: I anledning av lagutskottets utlåtande angående föreliggande J. O.-berättelse skall jag be, herr talman, att få säga ett par ord. Studerar man ämbetsberättelsen faller det genast tämligen starkt i ögonen, hur J. O. huvudsakligen ägnar sig och sin uppmärksamhet åt att påtala mindre tjänsteförseelser, oftast av mera underordnade myndigheter, under det att de större och viktigare uppgifter, som enligt mitt förmenande åligga honom, att döma av grundlagen och hans instruktion, lämnas helt och hållet å sido. Några större synpunkter, t. ex. på ämbetets rättsvärdande uppgifter, har i senare tid J. O.-ämbetets innehavare inte lagt i dagen. De ha alltmer sjunkit ner till rena och släta ämbetsmän, visserligen tillsatta av riksdagen och i så måtto havande en

Ang. justitie-
ombudsmannen
s ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

särställning, men utövande sitt ämbete på samma schablonmässiga och byråkratiska sätt som andra ämbetsmän. Inkomna klagomål behandlas ytterligt formellt, utställas visserligen understundom till förklaring, men J. O:s behandling av dem slutar nästan regelbundet med orden »till ingen åtgärd föranleda». Ytterst sällan är det sålunda som J. O. själv upptäcker någon felaktighet i lagarnas tillämpning, t. ex., om man nu bortser från de små anmärkningar, som inom hans kansli framletas ur fånglistorna. Och dock skall han göra inspektionsresor årligen, under vilka det säkerligen ges tillfällen att påtala avsevärda orätrådigheter, begångna av ämbetsmän, eller en felaktigt tillämpad rättspraxis. Jag har ju en gång tidigare här i kammaren anmärkt på förhållandena, och jag måste säga att alltjämt kvarstår samma anledning att påtala saken.

Ser man på den av J. O. nu avgivna ämbetsberättelsen och den däri införda statistiken av de mål, som han 1923 har handlagt, finner man att av omkring 500 endast 13 stycken lett till åtal och 44 föranlett annan åtgärd, d. v. s. skrappor. Jag måste, med kännedom om den stämning, som nu finns ute hos de breda folklagren, uttala min förvåning över att resultatet härvidlag har blivit så magert, så mycket mer som man verkligen inte kan säga att den svenska allmänheten lider av någon kverulans, och att säkerligen de flesta klagomålen framförts först sedan vederbörande klagande rådfört sig med juridiskt utbildad person, med advokat. Man skulle nästan frestas att misstänka, att huvudsaken för J. O. är att hastigt och lustigt avverka målen, för att balansen skall bli så vacker som möjligt. Hur avgörandet sker, tycks många gånger spela mindre roll, och då det är bekvämast att stanna vid »ingen åtgärd» får man kanske häri, jag nöjer mig med uttrycket *kanske*, tills vidare, en förklaring varför anmärkningarna till J. O. oftast ha så ringa effekt.

Ett par praktiska fall. Ett ärende, som jag förgäves letat efter i ämbetsberättelsen, men som för många säkert skulle ha varit av stort intresse att få refererat, gäller en under förra året till J. O. ingiven anmälan mot banksinspektionen för försummelse vid tillsyn av den numera upplösta Privatbanken. Denna anmälan lämnades på sedvanligt sätt utan avseende av J. O., ehuru handlingarna, som jag noggrant gått igenom — dels tidigare i pressen och dels sedan jag fått dem i min hand — klart ge vid handen, att banksinspektionen verkligen gjort sig skyldig till uppenbar försummelse och därigenom tillskyndat insättarna ekonomisk förlust, så att anledning till åtal faktiskt härvid förelåg. Jag kan inte förstå hur man med gällande lagars klara och tydliga formulering, med instruktionen för banksinspektionen för ögonen, från J. O:s sida kan underlåta att åtala banksinspektionen för att den i detta fall inte har vidtagit de åtgärder, som lagen klart föreskriver. Här ha som sagt massor av människor lidit ekonomiska förluster. Och det är intet tvivel om att den skyldighet banksinspektionen i det avseendet hade haft icke fyllts. Då så icke skett, är det heller inte ringaste tvekan om vad J. O:s plikt hade varit. Kanhända var emellertid banksinspektören för hög ämbetsman för att man skulle kunna genera honom med ett åtal. Och J. O. vågade sig väl, jag kan inte finna något annat skäl, för den skull inte på honom. Jag måste här för övrigt anmärka, att det aldrig händer, att högre ämbetsmän bli utsatta för anmärkning eller åtal från J. O., trots att många faktiska fel föreligga och således anledning till åtal funnits. Beträffande banksinspektören, som även i andra senare påtalade fall gjort sig skyldig till berättigade anmärkningar och vars avgång allmänt krävts, skulle det verkligen behövs, att J. O. inte varit så släpphänt och efterlåten som nu faktiskt förekommit.

En annan anmälan, som visserligen refererats i ämbetsberättelsen, föranleder mig också att framställa anmärkning mot J. O:s sätt att handhava sitt ämbete. Det gäller en känd ledamot, för att inte säga ökad ledamot av Stockholms rådhusrätt, som till på köpet förut blivit straffad för obehärskat uppträdande mot

vittnen och parter och som genom tidningspressen blivit anmäld för ovärdigt uppträdande som domare. Ehuru hans felaktiga förfarande tillfullo styrkts, och trots att han i sin förklaring gjort sig skyldig till smädligt skrivsätt, släpptes han av J. O. med en välmenande skrapa, som mannen ifråga säkerligen helt enkelt skrattar åt. Och dock förefaller det en lekman, att just sådana härdfjälade ämbetsmän, jag ber om ursäkt men jag kan inte finna något annat uttryck, som faktiskt äro farliga för folkets fri- och rättigheter, böra av J. O. i främsta rummet tagas om hand och tvingas till rättelse. Det bör kanske heller inte glömmas, att domaren ifråga tillät sig att smäda J. O. personligen, och hans ämbete också, uti den avgivna förklaringen, utan att detta tycks ha inverkat nämnvärt. Ett dylikt uppträdande från en ämbetsman mot J. O. är, jag kan inte underlåta att säga det, ett betecknande bevis på hur aktningen för J. O.-ämbetet på de sista åren sjunkit ned och hur dess auktoritet undergrävts, vilket, herrar riksdagsledamöter, innebär, att också aktningen för riksdagen undergrävts. Man förvänas för övrigt inte häröver, när man läser J. O:s skrivelse till rådman Nordlöf, och däri finner vilken svaghet och undfallenhet, för att inte säga rädsla för att stöta sig med ämbetsmännen, som J. O. där lägger i dagen. I J. O:s skrivelse ser det nästan ut, som om han numera överlåtit åt tidningspressen att utöva den honom eljest åliggande funktionen att hålla ämbetsmännen i schack. Ty hur skall jag eljest tolka hans skäl att inte anställa åtal i det fall som här berörs? J. O. yttrar nämligen: »att jag denna gång ansåg mig böra stanna vid en erinran och inte skrida till förordnande om åtal för opassande skrivsätt berodde huvudsakligen därpå, att pressens makt och styrka är så stor, att den med jämnmod synes kunna taga herr Nordlöfs», som J. O. förmodade, »i uppbrusning tillkomna förlöpfung». Inom parentes må jag måhända göra den anmärkningen, att herr Nordlöfs uppbrusningar börja komma väl ofta, för att han skall få fortsätta att vara domare och vårda Sveriges rikets, inte de rikas, lag. Det är att observera, att vederbörande domare hade smädat inte blott den enskilda parten utan även tidningsmännen i rätten samt, som sagt, J. O. själv. Man tycker då att tre sådana smädelser bort leda till åtal, men J. O. avstår trots allt från sådant.

För att mera allmänt visa herrar och damer ledamöter i riksdagen, hur långt J. O. anser sig kunna tåla ovetta av ämbetsmännen, jag kan inte finna något annat ord, vill jag uppläsa några punkter ur herr Nordlöfs svar till J. O. Han säger bland annat: Väl betvivlar Nordlöf ingalunda att riksdagens J. O. med sin överlägsna skicklighet och sin otvivelaktigt vida rikligare erfarenhet som brottmålsdomare skulle fullgjort allt detta (d. v. s. förhöret med de åtalade) på ett vida skickligare sätt än Nordlöf, men han kände sig lika förvissad om att J. O. ej skulle behöva göra sig alltför stor möda för att finna en sämre handläggning. Att Nordlöf ej föredragit en del rafflande detaljer, angående vilka någon talan ej förts eller kunde föras mot svaranden, ansåg Nordlöf inte vara någon förbrytelse i sitt ämbete, även om därigenom någon avsevärdare ekonomisk förlust skulle tillskyndas någon närvarande tidningsman, som gått förlustig honoraret för en sensationell tidningsartikel. I allt fall har ju den förlusten bort bli rikligen ersatt med betalningen för de genom J. O:s välvilliga bistånd ytterligare spridda artiklarna angående Nordlöfs för brottslingar och bolsjeviker synnerligen förhatliga person. Och den celebre rådmannen slutar sin skrivelse med följande: Han har emellertid numera i anledning av J. O:s visade välvilliga uppmärksamhet mot honom lovat sig själv, att nog skall det dröja innan han kommer att visa parter och vittnen någon hjälpsamhet över den, som av uttryckliga lagbud ålades honom.

Jag tror inte, kammarkamrater, att man kan säga annat än att ett sådant svar vittnar om ett översitteri och om sådana smädelser från en domares sida, att de väl i all rimlighets namn, för den händelse J. O. skall vara något annat

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

än ett namn, borde beivras och ordentligen näpsas. Ty vad blir det eljest kvar av respekten hos landets ämbetsmän för J. O., vad blir det kvar av respekten för J. O:s valmän, riksdagen själv?

Enligt min mening är det nödvändigt att en uppryckning åstadkommes snarast möjligt av J. O.-ämbetet, så att det kan fylla den uppgift, som enligt grundlagsstiftarna ursprungligen var avsett. Jag väckte ju i det avseendet för två år sedan en motion i riksdagen i sådant syfte, men som, naturligtvis på tillskyndan, jag kan inte tänka mig annat, av dem som ha intresse av J. O.-ämbetets nuvarande förfall, självfallet avslogs. Erfarenheten under de två sista åren visar alltså, att det enligt min mening måste tas i håll med saken. Såsom grundlagsstiftarna inrättade och anordnade J. O.-ämbetet var det avsett att vara ett uttryck för de demokratiska principer, varpå man på den tiden ville bygga hela vårt samhälle, jag understryker *på den tiden*. Ämbetet skulle vara en garanti för ett folkligt och oväldigt rättsväsende samt ett stöd och ett värn för de rättslösa och de mindre bemedlade gentemot en byråkrati, som redan tidigare alltför mycket kujonerat folket. Och vi må komma överens om såsom ett faktum, att den gång man skrev Sveriges rikets grundlag, som också, herrar kritiker av revolutioner i andra länder, är ett verk direkt framsprunget ur en revolution i vårt land, den gången var man betydligt åt vänster i jämförelse med vad fallet är just nu. Naturligtvis var tanken i grundlagen beträffande J. O.-ämbetet god, och faktum är att då man studerar J. O.-ämbetets utveckling under de första årtiondena, så skall man också finna huru kraftiga och dugliga justitieombudsmän blevo till ett verkligt skydd mot egensinniga och orättvisa ämbetsmän. Under senare årtionden — jag skulle kanhända hålla i minnet namnet på en viss J. O., herr Hasselrot, och säga, under det sista årtiondet — har J. O.-ämbetet faktiskt inte kunnat följa med utvecklingen. Och jag tror ingen kan bestrida att följden därav otvivelaktigt blivit att ute bland folket förtroendet för J. O.-ämbetet allt mer och mer försvunnit. J. O. har blivit, som jag redan har sagt, enbart en formell ämbetsman i likhet med andra byråkrater. Ämbetsmännen respektera honom inte som förr, och själv har han för övrigt inte alltid haft det orädda kynne, den kraft och den djärvhet, som kräves för att hålla stånden mot alla byråkrater bland såväl högre som lägre tjänstemän i en tid, då ämbetsmannaväldet griper omkring sig och demokratien tack vare också ämbetsmännen allt mer och mer blir ett innehållslöst sken. J. O. har mera blivit ett stöd för byråkratien än ett skydd mot densamma, och själv byråkrater ser han med dennes ögon på rättsförhållandena och söker undvika, såvitt jag kan döma, att obehag tillskyndas andra byråkrater. Och det kan inte hjälpas, det måste sägas ut, att även i riksdagen har detta välde genom höga ämbetsmannajurister inom åtminstone de tre stora partierna ett stort inflytande, något som byråkratien använder för att få ett oriktigt inflytande på riksdagens politik. Faktiskt är också att under de sista åren, eller rättare sagt det sista årtiondet, har inte som tidigare varit fallet rättesnöret vid val av J. O. varit att få den mest orädda juristen, utan det synes som om man har syftat på eller haft ett annat mål: att få en jurist som inte var så bråkig. som inte ställde till så många åtal och gav så många skrapor. Enligt mitt förmenande måste riksdagen förr eller senare, ju förr dess bättre, ägna denna fråga en *avgörande* uppmärksamhet. Och även om jag förstår att vad jag i dag säger stött på patrull mångenstädes, så är jag övertygad om, att, för den händelse utvecklingen av J. O.-ämbetet fortsätter som under sista tiden, skall det inte dröja så länge förrän riksdagen själv och dess ledamöter allmänt komma, om inte att helt dela utgångspunkterna för vad jag här säger, så i varje fall erkänna att mycket i detsamma är berättigat. Den som reser ute i landet vet i varje fall att icke enbart bland arbetarna, utan långt upp i andra folklager, där man

har anledning att syssla med hithörande problem, har man redan nu en icke odelat smickrande uppmärksamhet riktad på förhållandena.

Jag skall till sist, herr talman, be att få inlägga eller rättare sagt ställa mig frågande inför, huruvida det schablonmässiga sätt, varpå J. O:s ämbetsberättelser uppställas och avlämnas, verkligen svarar mot vad man från början har menat med desamma och vad, såvitt jag av instruktionen kan förstå, måste skrivas. Enligt instruktionen åligger det J. O. att till varje riksdag avlämna en redogörelse för sin förvaltning och, märk väl, däri utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka brister i lagar etc. Denna utredning angående lagskipningens allmänna tillstånd har under senare tid saknats i J. O:s ämbetsberättelser. I all synnerhet under senare år, då så många nya lagar tillkommit, synes det mig vara av vikt, att J. O. följer och redogör för hur praxis utvecklats sig vid lagarnas tillämpning vid olika domstolar. Detta t. ex. beträffande giftermålsbalken, med alla dess krångligheter i processen och övriga besynnerligheter. Tid efter annan står det en stor pressdebatt om den ena konstigheten efter den andra i denna giftermålsbalk. Det borde, synes det mig, vara ett rikt fält, och folk ha också ett praktiskt behov av att på detta område genom redogörelserna i J. O:s berättelse en enhetlig praxis i det avseendet hinner utbildas. Vi ha nyligen här i Stockholm haft en upprörande barnhistoria, då fosterföräldrarna och barnets naturliga föräldrar nästan höllo på att komma i slagsmål om vem barnet skulle tillhöra. I det avseendet skulle också klarhet behöva skaffas, som vore till nytta, ty liknande fall ha förekommit på andra håll.

Det synes därtill, som om domarnas, och jag vill särskilt säga rådhusrättsledamöternas, sysslande med privata uppdrag, för att inte nämna deras advokatyrt vid sin egen rätt, måste stävjas. Jag vill i förbigående erinra om det upprörande rättsfallet i Härnösand, där en läkare, trots att han verkligen enligt medicinalstyrelsens omprövning är skyldig till att en barnanoder har mist livet vid barnafödelse, fullständigt eller i varje fall realiter frikänts, ett förhållande som väl ändå är oeffterrättligt och tyder på att något är galet. Detta borde göras till föremål för uppmärksamhet. Det är dock allmänt bekant, hur sådant florerar överallt, och hur misshälligheter ofta, för att inte säga varje vecka, uppkomma runt om i skilda delar av landet. Hur skall för övrigt rättvisan bliva annat än blind, icke enbart i politiska mål utan också i andra, då rådhusrättens ledamöter med båda benen, för att använda ett populärt uttryck, äro insyltade i den ena eller andra partens intressen? Hur skola under sådana förhållanden rättvisa domar kunna avkunnas? Endast genom att justitieombudsmannen själv är mera direkt verksam och icke blott sitter hemma i Stockholm och tager mot klagomål, kan ändamålet med denna institution vinnas helt och hållet. Till exempel, varför har J. O. nu icke ingripit i Venngarnsmålet, där en ledamot av vår medkammare faktiskt fick spela domare. Tack vare hans ingripande lyckades man rädda en stackars arbetare från att sitta ett helt år på en uppfostringsanstalt, vartill det icke fanns några skäl. Jag skulle för kammarkamraterna här kunna räkna upp massor av fall, som skulle i deras minne återföra händelser, vilka tyda på att det är galet, som det nu är. J. O. måste visa långt större aktivitet, och därunder kan han få rikligt stoff för den redogörelse för lagskipningens allmänna tillstånd, som J. O. enligt sin instruktion borde avlämna och som jag i all vänlighet anhåller hos utskottet, att det för framtiden ville tillse, att han måtte framlägga.

Jag har, herr talman, med detta icke velat rikta något klander mot utskottet. Jag har i största allmänhet velat anföra dessa allmänna synpunkter med livlig förhoppning om att kammarens ledamöter för framtiden måtte rikta sin uppmärksamhet på dessa frågor. Jag tror, att vi kunna vara överens om att i

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

den borgerliga samhällsordningens allmänna förfall är det typiskt, hur rättsordningen undan för undan sjunkit ned, så att den blivit ett medel i den ena klassens kamp mot den andra. Och även om det icke skulle vara så, så uppfattas dock av den undertryckta klassen lagar och förordningar och ämbeten som ett medel mot dem, ett ytterligare bränslestoff till den brasa, som förr eller senare, därest icke ändrade förhållanden inträda, måste åstadkommas av orättvisor till höger och vänster.

Alltså har jag med dessa ord velat framhålla nödvändigheten av större initiativrikedom och aktivitet hos justitieombudsmannaämbetet, om detta i fortsättningen skall vara vad grundlagen därmed avsett och vad som instruktionen klart utskriver, ett allmänhetens skydd mot byråkrati och ämbetsmannavälde och icke motsatsen.

Herr **Pettersson** i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Uti de gamla domarreglerna, som ännu anses ha giltighet för domare, heter det bland annat: »Domaren skall icke vara för hastig till att döma, förrän han saken väl begrundat haver, ty en hastig dom är sällan god och rätt.» Jag begär icke att herr Kilbom skall ha kännedom om dessa regler men det skulle ha varit önskvärt, att han känt till dem, innan han satt sig till domare över riksdagens justitieombudsman.

Herr Kilbom hade den vänligheten att förklara, att hans yttrande icke var avsett att utgöra något klander mot första lagutskottet, och för denna vänlighet är jag på utskottets vägnar tacksam. Hans yttrande avsåg i stället att vara en så mycket mera förkrossande förkastelse om över riksdagens justitieombudsman. Jag skall därför tillåta mig att, så gott jag det kan, här uppträda som justitieombudsmannens försvarare.

Herr Kilbom anmärkte helt allmänt, att de klagomål, som föranleda åtgärder från riksdagens justitieombudsman, äro så anmärkningsvärt få, och han anförde statistiska siffror i detta avseende. Av det förhållande, att en jämförelsevis liten del av anmärkningarna hos J. O. ledde till åtal eller skrapor men däremot den största delen gick i papperskorgen, drog herr Kilbom den slutsatsen, att J. O. lämnar åsido en massa klagomål, som han bort beakta. Detta omdöme sökte herr Kilbom ytterligare styrka med en hänvisning till det förhållandet att svenskarna icke äro några kverulanter. Och med en erinran, att de flesta klagandena antagligen rådfört sig med jurister, innan de gått till J. O. Ja, det må vara sant, som herr Kilbom säger, att svenskarna i allmänhet icke äro ett trätgirigt folk, men när man gått igenom åtskilliga av de akter, som ligga hos J. O., och sett, vad det är som folk klagat över, då får man lätt den föreställningen, att inom detta mycket hyggliga och beskedliga svenska folk måtte finnas rätt gott om sådana, som ställa till bråk utan skäl eller på mycket dåliga skäl. Och vad beträffar juristerna, som de haft till biträden, så vill jag naturligtvis icke säga något ont om juristerna som skrå, men jag kan icke komma ifrån den misstanken, att just den omständigheten, att det funnits tillgång till ett visst slag av jurister, har gjort, att många personer i onödan vänt sig till J. O.

Vid ett föregående tillfälle, då utskottsutlåtandet angående justitieombudsmannens förvaltning behandlades, tillät jag mig i anledning av några anmärkningar, som herr Kilbom då hade framställt, att lämna en liten exemplarsamling på vilka ärenden det är, som gå till J. O. och som icke föranleda till någon åtgärd. Jag skall icke nu upprepa dem, jag kommer förresten icke ihåg alla. Men jag erinrar mig sådana saker, som att åtskilliga personer gå till J. O. och klaga över beslut av kommunala myndigheter, vilket icke faller under justitieombudsmannens verksamhet, eller klaga över taxeringsmyndigheterna eller över att de icke fått lån i en privatbank eller att de icke fått

den titel, som de anse böra tillkomma dem. En dam klagade över att hon kallats för fröken och icke för grevinna, och en sakförare, som jag tror, att herr Kilbom väl känner till, klagade över att man icke kallat honom för advokat. Sådana klagomål skulle man kunna räkna upp massvis. Det är sådant som vandrar i justieombudsmannens papperskorg, och det är sådant som skall gå dit. Jag vågar påstå, att den stora massan av mål som icke föranleda åtal, icke äro värda att bli föremål för åtal eller ingripande av J. O. När herr Kilbom i detta sammanhang tillät sig säga, att huvudsaken för J. O. är att hastigt och lustigt få målen avgjorda, så att det blir ett vackert resultat, så vill jag mot detta påstående endast inlägga en protest. Det anstår icke herr Kilbom att fälla ett sådant omdöme på den mycket ytliga kändedom, han äger om justitieombudsmannens verksamhet.

*Ang. justitie
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)*

Herr Kilbom ingick sedan något utförligare på särskilda mål, som J. O. handlagt. Det var först klagomålen mot bankinspektören, för att han icke inskridit i fråga om Privatbanken. Jag har icke den akten här till hands, och av det jag sett angående nämnda mål har jag icke så mycket i minnet, att jag vågar mig in på en detaljdiskussion. Men då herr Kilbom säger, att det »faktiskt» var så, att det förelåg anledning till ingripande mot bankinspektören, så får herr Kilbom ursäkta, att tyngre än herr Kilboms tvärsäkra påstående, synes mig våga J. O:s mening, att det icke förelåg anledning till ingripande. För övrigt vill jag erinra, att därest bankinspektören skulle gjort sig skyldig till någon större försummelse, hade det väl också varit antagligt, att han blivit entledigad från sitt ämbete utan återopande av någon slags dom, men så har icke skett. Den omständigheten synes mig giva ett visst stöd åt riktigheten av justitieombudsmannens mening, när han icke fann anledning att anställa åtal mot bankinspektören. Beträffande denna punkt yttrade herr Kilbom också: kanske var bankinspektören en för hög ämbetsman, för att J. O. skulle våga inskrida mot honom. Jag vill beträffande detta yttrande endast säga, att det är otillständigt. Den kändedom, jag sedan flera år äger om J. O:s sätt att inskrida mot lägre och högre ämbetsmän, gör, att jag vågar beteckna ett sådant påstående som fullständigt obefogat och grundlöst. Det skadar endast den som fällt det.

Vidare anmärkte herr Kilbom, att J. O. icke hade inskridit mot en rådman här i Stockholm, som dels i rätten och dels i en skrivelse till J. O. använt olämpliga uttryck. Herr Kilbom läste också upp för kammaren de uttalanden, som ifrågavarande domare hade tillåtit sig. Det kan icke vara mer än en mening om att dessa yttranden voro i hög grad olämpliga och ägnade att nedsätta den som fällt dem. Men en annan fråga är, om det verkligen skulle ha varit till nytta, att J. O. hade anställt åtal mot vederbörande — om J. O. härmed hade gagnat allmänhetens intressen eller rättssäkerheten mera, än han nu gjorde, då han gav vederbörande en allvarlig skrapa. Herr Kilbom påpekade, att ifrågavarande domare hade angripit pressen och det på ett mycket klumpigt sätt. J. O. ansåg emellertid, att pressen var en så stark makt i vårt samhälle, att den sannerligen icke behövde skyddet av ett åtal eller en dom för att reda sig mot dylika lyckligtvis ganska sällsynta försyndelser, och jag tror, att man måste giva J. O. rätt i detta. Att J. O. icke ville särskilt åtala mannen ifråga, för att han uttalat sig olämpligt mot J. O. själv, det tycker jag också, han gjorde rätt i. Det är nämligen icke så, att allt olämpligt, som sägs av en eller annan person i ansvarig ställning, ovillkorligen behöver bli föremål för åtal vid domstol. Man kan också reagera mot förlöpnings på annat sätt. Herr Kilbom framhöll särskilt, att det var ett sådant över-sitteri, som förekommit från rådmannens sida, att han icke borde bli onäpst. Ja, det är så, att översittare, de där herrarna, som ta sig en hög ton, nog kunna

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

näpas och hållas på mattan på annat sätt än genom en sådan nedklubbning, som ett domstolsutslag utgör.

Herr Kilbom slutade med att säga, att förtroendet för J. O. faktiskt har försvunnit eller var på väg att försvinna hos folket. Ett sådant yttrande torde bero på en synvilla. Herr Kilbom ser och tänker på sig själv och möjligen på sina närstående. Ute bland folket självt tror jag, att man har en riktigare insikt om den här saken.

Till sist sade herr Kilbom, att hans yttrande nog skulle komma att stöta på patrull. Ja, det tror jag också. Men jag är övertygad om att sådana obehärskade och obehövade utfall *alltid* skola stöta på patrull i svenska riksdagen. Jag hoppas, att riksdagen alltid, när det gäller att bedöma J. O., skall hylla den grundsats, som jag nämnde var uttalad i den gamla domarregeln, det vill säga att all dom, även domen över J. O., bör vara grundad på en samvetsgrann undersökning av den sak, det gäller att döma om. Och vidare tror jag, att riksdagen allt framgent skall hävda den satsen, att man vid ett sådant onödigt skall söka vara rättvis och avhålla sig från obestyrkta insinuationer eller misstankar. Om riksdagen alltid gör det och om kommande justitieombudsmän i lika hög grad som den nuvarande förtjäna att få ett fullt friande utslag, tror jag, att vi för framtiden kunna vara lugna.

Herr Kilbom: Herr talman! Det är klart, att jag icke kan använda de ord från domarreglerna som herr Jakob Pettersson i Södertälje citerade, men det måste jag säga, att då man åberopar domarregeln mot mig som lekman, bör man själv som domare komma ihåg den, nämligen där det står, att man skall se till avsikten. Och i varje fall har man rätt att begära det av en så gammal riksdagsman och lagvårdare som första lagutskottets ordförande.

Jag måste fästa kammarens uppmärksamhet på herr Jakob Petterssons sätt att diskutera. Han drar fram några fall som överklagats till J. O.: en dam som har bett om det och det, några hava överklagat exempelvis kommunala myndigheters beslut, andra ha klagat över skatter o. s. v., och så gör sig herr Pettersson till hälften lustig över att man kan gå till J. O. med sådant. Jag hade tänkt mig, att första lagutskottets ordförande skulle beklaga ett tillstånd i fråga om kunskap om lagar och förordningar, som möjliggör dylikt, i stället för att uppträda, som han nyss gjorde. Och om folk gå till J. O. så är det därför att de icke känna till någon annan myndighet, därför att det är någonting inom dem som säger: det här är icke rätt, det måste jag på ett eller annat sätt få ändrat. Men se, när jag anförde ett konkret fall — och var så lugn, herr ordförande i första lagutskottet, jag skall anföras flera så småningom — ett konkret fall, säger jag, i vilket varje man utom första lagutskottets ordförande tämligen ingående känner till detaljerna, då förklarar herr Jakob Pettersson: jag har tyvärr icke akten med mig, jag känner icke till detaljerna. Hade det under sådana omständigheter icke varit lämpligt att låta bli att uppträda så tvärsäkert i den frågan?

Herr Pettersson använde mot mig uttrycken »otillständigt», »ovärdigt» o. s. v. Sörj icke för min värdighet. Jag bryr mig just icke så mycket om vad herr Pettersson anser om densamma. Hade det emellertid icke varit lämpligare att låta bli att använda så starka ord, då man icke vill gå in på en diskussion om den påtagliga orättvisa, som skett vid behandlingen av insättarna i Privatbanken? Jag skall dock be att få fästa herr Jakob Petterssons uppmärksamhet på att det är icke blott jag, som anser att i detta fall begåtts en orättvisa, som bort beivrats, ty om första lagutskottets ordförande hade följt med saken så mycket, som man borde kunna begära, att han skulle göra, så visste han, att denna sak har i mera eller mindre sakkunniga uttalanden diskuterats i pressen runt om i detta land sedan flera år. Herr Pettersson ansåg, att det

var otillständigt från min sida att fråga: varför har icke J. O. försökt att klämma efter, då skäl funnits, även högre ämbetsmän? Det otillständiga skulle bestå däri, att jag säger, att han icke vågat sig på dem. Giv mig ett annat skäl, herr borgmästare, och jag skall ögonblickligen lämna det anförda. Men till dess jag fått ett annat skäl, tillåter jag mig behålla detta.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

På tal om historien i Stockholms rådhusrätt, är det nog så remarkabelt, att första laguskottets ordförande står upp här och förklarar — det var de många ordens korta mening — att herr Nordlöfs uppträdande var olämpligt men att det ändå icke var nödvändigt att åtala honom. Förlåt mig! Hur i all rimlighets namn skall man få en domare att inse den respekt, han bör hava för lagar och myndigheter och framför allt för den allmänhet, som söker rätt hos honom, med mindre han får en ordentlig näpst, när han begår någon oegentlighet. Låt gå, att det kanske icke behövdes något åtal med hänsyn till pressen, men det är en annan part, som jag tänkte, att en gammal domare först skulle ha i minnet, och som kanske i första hand blivit förfördelad, nämligen de *partier*, som stodo inför domarskranket. De äro icke nog mäktiga och hava icke tillräckligt inflytande, herr Pettersson, för att kunna tillgodose sin rätt mot herr Nordlöf i Stockholms rådhusrätt, och jag hade som sagt tänkt, att första laguskottets ordförande i första hand skulle tänka på den.

Så talade till sist herr Pettersson om att han hoppades, att Sveriges riksdag i framtiden visavi J. O. och då det gäller att döma hans gärning, skall komma ihåg domarreglerna. Det är alldeles riktigt. Någon annan avsikt har icke heller funnits hos mig, men jag måste tillägga, ehuru jag hellre sett, att det kommit från första laguskottets ordförande: naturligtvis domarreglerna, men inte på bekostnad av J. O:s instruktion och *den anda beträffande justitieombudsmannaämbetet, som ligger i Sveriges rikets grundlag*, ty de måtte dock vara de första vid bedömande av hans ämbetsförvaltning och icke motsatsen.

Herr Vennerström: Då jag upprepade gånger har intresserat mig för rättsväsendet, anhåller jag om ordet ett ögonblick med anledning av herr Kilboms anförande.

Jag ber att helt och fullt få instämma i herr Kilboms åsikt, att man huvudsakligen bör hålla sig till avsikten. Och jag tror, att herr Kilboms avsikt är fuller väl god, d. v. s. att man skall söka så långt som möjligt komma åt byråkratien och ämbetsmannagodtycket. Jag vill i det fallet helt instämma med honom däri, att man bör från icke minst J. O. göra det mesta möjliga för att upprätthålla respekten för rätten från ämbetsmannens sida. Men jag ber att få uttala en bestämd förvåning över det sätt, på vilket herr Kilbom hävdar denna sin säkerligen uppriktiga avsikt. Jag tror, att det sätt, på vilket herr Kilbom går till väga, innebär icke något gagn utan snarare en bestämd skada för den avsikt, som herr Kilbom kanske med fog säger sig företräda. Jag misstänker, att skulle en uppenbarligen ärlig, uppenbarligen samvetsgrann och uppenbarligen rätträdig J. O. jämt och ständigt angripas på detta hårdhänta sätt, som nu förekommit från herr Kilboms sida, då misstänker åtminstone jag, att svårligen hädanefter någon hederlig människa i Sverige vill vara J. O.

Alltså, med instämmande i avsikten från herr Kilboms sida skulle jag vilja till herr Kilbom hemställa, att han för att nå fram till största möjliga effektivitet och initiativkraft från J. O. hädanefter ställer sig och sitt parti som J. O:s stödare så långt som möjligt mot orättrådighet från ämbetsmannens sida, och att man icke i ogjort väder eller utan synnerligen starka motiveringar går till att utdöma en sådan man för en mer eller mindre uppenbar orättfärdighet.

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Jag begärde emellertid ordet även på grund av att herr Kilbom gick in på ett rättsfall, som jag själv något känner till. Det är nämligen ett rättsfall med Härnösands rådhusrätt, som rör en dom i fråga om ett åtal mot en läkare, vilken ansågs vållande till att en barnaföderska kommit att dö. Jag vill icke gå in på rättsfallet, då ju riksdagordningen det icke tillåter, men jag kan säga, att jag i det fallet säkerligen nog har samma åsikt som herr Kilbom själv, att fallet var upprörande, och skulle man tillåta sig ett omdöme mot domen, som man icke har rätt till, så kanske i det fallet herr Kilboms och mitt omdöme skulle vara tämligen lika. Men då herr Kilbom tog detta fall som utgångspunkt till ett angrepp mot J. O., kan jag icke på något sätt i det fallet ge herr Kilbom rätt. Själva domen är överklagad i högre instans, och den skall fälla utslag, men jag tror, att herr Kilbom angrep J. O. *därför*, att han icke åtalat rätten, emedan den fällde dom i en sak, där den enligt herr Kilboms mening skulle varit jävig att döma i densamma. Jag frågade herr Kilbom personligen, på vilka motiv han stödde anfallet mot J. O., och han sade, att några av rådmännen hade varit den åtalades goda personliga vänner. Ja, må så vara, man kan självfallet icke kräva av en J. O., att han skall sitta i Sveriges huvudstad och hava reda på, huruvida en rådmän i en rådhusrätt i Norrland är personligen god vän till en åtalad eller icke. Den rätta vägen i ett sådant fall är självfallet den, att man går in till J. O. med en anmälan gentemot rådmännen, och skulle det vara rätt som herr Kilbom sade, skulle jag anmoda herr Kilbom att gå in till J. O. med en anmälan mot rådhusrätten. Sedan får J. O. ingripa, om han anser skäl föreligga till ingripande i det fallet.

Herr Kilbom: Herr talman! Herr Vennerströms anförande i fråga om det av honom nu anförda rättsfallet vilar på ett missförstånd. Jag har icke klandrat J. O. för den saken, jag kan icke göra det redan av det skälet, att jag vet, att målet icke blivit slutdömt. Jag har anfört den ifrågavarande domen av Härnösands rådhusrätt och tillståndet vid rådhusrätten som ett bevis för huru nödvändigt det är att rensa upp en liten smula i våra rådhusrätter.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga ifrågavarande utlåtande till handlingarna.

§ 8.

Lagutskottets nu föredragna utlåtande, nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogs vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 12, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; och

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till Hanekinds häradsbor anslagna, i Kärna socken belägna lägenheter; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1924 års klass m. m.; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1923 och 1924 års klasser.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lithander</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 10 febr.,		
» <i>Sjöström</i>	» 5 »	» 11 »	
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	» 8 »	» 12 »	
» <i>Johanson</i> i Hörninge	» 8 »	» 11 »	
» <i>Karlsson</i> i Grängesberg	» 8 »	» 12 »	
» <i>Österström</i>	» 7 »	» 10 »	
» <i>Wagnsson</i>	» 3 »	» 11 »	
» <i>Borggren</i>	» 8 »	» 14 »	
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 6 »	» 12 »	
» <i>Lindman</i>	» 11 »	» 13 »	
» <i>Johansson</i> i Kälkebo	» 6 »	» 11 »	
» <i>Bengtsson</i> i Kullen	» 5 »	» 12 »	
» <i>Johansson</i> i Sollefteå	» 8 »	» 12 »	och
» <i>Strid</i>	» 8 »	» 11 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 12 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Pettersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 34, angående pension från statens domäners fond;

nr 35, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 36, angående undantag från gällande bestämmelser för bidrag från norrländska avdiktningensanslaget beträffande ett företag, avseende reglering av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag i Karl Gustavs socken av Norrbottens län;

nr 37, angående befrielse från återbetalning av utanordnad del av beviljat statsbidrag till utdiktningföretag inom krononybygget Bredträsk eller Pettersudde nr 1 i Norrbottens län; och

nr 38, angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer och lantbruksstipendiater samt lantmätare.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Herr *Bodén* avgav en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 21, med förslag till värnpliktslag.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 350, bordlades.

§ 4.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr *Engberg*, som anförde: Herr förste vice talman! Vid 1923 års riksdag tillät jag mig att till hans excellens herr statsministern rikta en förfrågan angående regeringens ställning till ett *de facto erkännande* av Sovjetryssland. Hans excellens besvarade icke den då framställda frågan. Den situation, vari vi i dag befinna oss, gör ett upprepande av den i fjol framställda frågan meningslöst. Det är icke längre ett erkännande *de facto*, som anmäler sig som det mest aktuella. Frågan för dagen är i stället den, huruvida den svenska regeringen är redo att skrida till erkännande av Sovjetryssland *de jure*. Vid remissen av regeringens försvarsproposition gjorde statsministern ett uttalande, som tyvärr synes vara ägnat att skapa tvivel och misstro beträffande regeringens syn på Sveriges förhållande till Sovjetryssland. Herr statsministern lät nämligen förstå, att han ännu icke kunde betrakta Ryssland såsom en sta-

biliserad rättsstat. Detta uttalande synes innebära, att regeringen skulle be- *Interpellation.*
 trakta en ny tingens ordning i Ryssland såsom förutsättning för Rysslands *(Forts.)*
 erkännande *de jure*. Det är önskvärt, ja nödvändigt, att herr statsministern på
 det otvetydigaste sätt förebygger uppkomsten av ett dylikt missförstånd be-
 träffande regeringens ståndpunkt. England och Italien ha nyligen erkänt den
 ryska regeringen *de jure*. Och de flesta europeiska stater synas vara i färd
 med att kommersiellt och politiskt förbereda normala förbindelsers återupp-
 tagande med det stora landet i öster. Sverige, som på grund av sitt läge borde
 vara först i ledet i detta betydelsefulla återuppbyggnadsarbete, saknar ännu
 varje som helst rättsligt reglerad förbindelse med Ryssland. Efter handels-
 avtalsfrågans fall vid 1922 års riksdag befinna vi oss alltså i ovisshet be-
 träffande återställandet av ett normalt förhållande till Ryssland. Denna oviss-
 het blir alltmer besvärande i samma mån raden utökas av stater som erkänt
 Ryssland *de jure*.

På grund av vad jag anført får jag därför utbedja mig kammarens tillstånd
 att till hans excellens herr statsministern framställa följande fråga:

Anser icke regeringen tiden nu vara inne att efter andra europeiska rege-
 ringars föredöme erkänna Sovjetryssland *de jure*?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser
 till Konungen:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-
 rad utbildningstid för värnpliktiga av 1924 års klass m. m.; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
 överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1923 och 1924
 års klasser.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Rydén</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 13 febr.,
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 8 » » » 13 »
» <i>Jansson</i> i Falun	» 4 » » » 13 »
» <i>Dalgren</i>	» 10 » » » 14 »
» <i>Wikström</i>	» 5 » » » 13 » och
» <i>Bengtsson</i> i Norup	» 10 » » » 13 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.